

Nan Inat Jesu Kristu An Iphodan Ta'u An Intudo' Matthew

Hay Tonton Di A'ammod Jesu Kristu

1 ¹Hi Jesu Kristu an apapun David an holag Abraham ya hiyah tuwey tonton di a'ammodna.

²Hi Abraham ya nuntanud ta hi Isaac. Ot muntanud hi Isaac ta hi Jacob. Ya nuntanud hi Jacob ta hi Judah ya nadan i'ibanan linala'i. ³Ot muntanud da Judah i Tamar ta da Peres i Serah. Ya nuntanud hi Peres ta hi Hesron. Ot muntanud hi Hesron ta hi Ram. ⁴Ya nuntanud hi Ram ta hi Aminadab. Ot muntanud hi Aminadab ta hi Nason. Ya nuntanud hi Nason ta hi Salmon. ⁵Ot muntanud da Salmon i Rahab ta hi Boas. Ya nuntanud da Boas i Ruth ta hi Obed. Ot muntanud hi Obed ta hi Jesse. ⁶Ya nuntanud hi Jesse ta nan patul an hi David.

Ot muntanud hi David ta hi Solomon an hay hi inana ya din ahawan ni' Uriah. ⁷Ya nuntanud hi Solomon ta hi Rehoboam. Ot muntanud hi Rehoboam ta hi Abijah. Ya nuntanud hi Abijah ta hi Asa. ⁸Ot muntanud hi Asa ta hi Jehosapat. Ya nuntanud hi Jehosapat ta hi Jehoram. Ot muntanud hi Jehoram ta hi Ussiah. ⁹Ya nuntanud hi Ussiah ta hi Jotam. Ot muntanud hi Jotam ta hi Ahas. Ya nuntanud hi Ahas ta hi Heseekiah. ¹⁰Ot muntanud hi Heseekiah ta hi Manasseh. Ya nuntanud hi Manasseh ta hi Amon an hi aman Josiah. ¹¹Ot muntanud hi Josiah ta hi Jekoniah ya nadan i'ibanan linala'i.

Ya hidin atagun da Jekoniah di nangabakan nadan i Babilon hinadan Judyu ot iyeda didah bobleda hi ad Babilon. ¹²Ta hidin awahdidah ad Babilon ya nuntanud hi Jekoniah ta hi Sealtiel. Ot muntanud hi Sealtiel ta hi Serubbabel. ¹³Ya nuntanud hi Serubbabel ta hi Abiud. Ot muntanud hi Abiud ta hi Eliakim an hi aman Asor. ¹⁴Ya nuntanud hi Asor ta hi Sadok an hi aman Akim. Ot muntanud hi Akim ta hi Eliud ¹⁵an hi aman

Eleaser. Ya nuntanud hi Eleaser ta hi Mattan an hi aman Jacob. ¹⁶Ot muntanud hi Jacob ta hi Joseph an ahawan Mary an hi inan Jesus an ma'alih Kristu.^a ¹⁷Ta hay bilang di tinanud an mihipun i Abraham ta inggana i David ya himpulut tuluy (13) tinanud.^b Ya mihipun i David ta ingganah din nangiyayan nadan i Babilon hinadan i Judah hi bobleda ya himpulut tulu (13) boy tinanud. Ya atbohadin himpulut tuluy (13) tinanud an mihipun hi awadandah ad Babilon ta ingganah niyayyaman^c Kristu.

Hay A'at Di Niyayyaman Jesus

(*Luke 2:1-7*)

¹⁸Hiyah tuwey na'at ot ahi miyayyam hi Jesus. Hi Mary ya nahahapit di eda pun'ahawaan i Joseph. Mu aggeda ni' nalo' i Joseph ya numbutyug^d hi Mary te nan imbutyugna ya nan Espiritun Apu Dios di nunlumu. ¹⁹Ya hi Joseph an mangiyahawaot i Mary ya maphod di pangatna an tagu. Mu aggena innilay na'at ta numbutyug hi Mary ta hiya nan hay ninomnomna ya adina mo iyahawa. Mu aggena damdama pinhod an bainon hi Mary hi numbutyugana ta hiya nan hay ninomnomna ya namaag ya onda nunhapit ta ipogpogda an ma'id ha dakol hi manginnila. ²⁰Mu hidin munnomnomnom hi Joseph hi atona ya na'uyung. Ya numpa'inop han anghel Apu Dios an alyonan hiyay, He"a Joseph an apapun David, hanat adia bumain an mangiyahawa i Mary te hinaen imbutyugna ya nan Espiritun Apu Dios di nunlumu. ²¹Ot hay iyayyamna ya han lala'i ta ngadanam hi Jesus te hiyay mangdat hi itaguwan nadan tatagun nun'abahulan hi'onda mangulug i hiya. ²²Ta ma'at danae ta mipa'annung din impitudo' Apu Dios hinan ohah nadan propeta an alyonay,

²³Nomnomnomonyu an ahi mawadaan han babai an ta'on hi ma'id ha inilo'nah lala'i.

Ya hay iyayyamna ya han lala'i ta ngadananda hi Immanuel^e an hay pinhod nan Immanuel an ipa'innila ya wadah Apu Dios i dita'u.

²⁴Ta on inggibo' mon Joseph ot nomnomnomona nan inalin nan anghel Apu Dios ot hiyay unudona ta inyahawanah Mary.

²⁵Mu aggena ni' inilo' hi Mary ta ingganaot miyayyam nan golang. Ot ngadanan Joseph ta hi Jesus.

Hay E Nundayawan Nadan Nanginnilan

Mangimatun Hi A'at Di Bittuwon I Jesus

2 ¹Hi Jesus ya niyayyam hi ad Bethlehem hidih ad Judea hidin numpatulan Herod. Indani ya wadaday immalih ad Jerusalem an linala'in nanginnilan

^a 1:16 Hay ibalinalan nan hapit di Greek an Kristu ya Patul an Pinto' Apu Dios. ^b 1:17 Nan himpulut tuluy tinanud ya alyon di udum di himpulut opat te pi'bilangda nan namangulun a'ammad. ^c 1:17 Hay pangalin di udum hinan niyayyam ya nitungo. ^d 1:18 Hay pangalin di udum hinan numbutyug ya nunhabi. ^e 1:23 Isaiah 7:14

mangimatun hi a'at di bittuwon an nalpudah nangappit hi tuluwan di algo ² an alyonday, Daanay awadan nan niyayyam an golang an hiya nan mumpatul hinadan Judyu? Te hay awadanmih nangappit hi tuluwan di algo ya tinigomi nan bittuwon an pangimatunan hi niyayyamana ta hiya nan immali ami ta emi dayawon. ³Mu hidin dingngol nan patul an hi Herod nan inalin dadiyen linala' ya nunhiglan minomnoman. Ya ta'on on nadan dakol an tataguh ad Jerusalem ya minomnomanda. ⁴Ot ipa'ayag Herod an namin nadan ap'apun di padi ya an namin nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu ot mahmahanan didan alyonay, Daanay nibagah iyayyaman nan Kristu?

⁵Ya alyonday, Hi ad Bethlehem hi ad Judea te hiyah diyey impitudo' Apu Dios hinan propetah din nadne an alyonay, ⁶Hi ad Bethlehem hidih ad Judea ya ta'on on agge nundongol an boble mu hidiy ahi alpuwan nan ap'apu an mumpapto' i da'yun tatagu' an tinanud Israel.^f

⁷Ta hidin dingngol Herod hidiye ot ayagana dadiyen linala'in nanginnilan mangimatun hi a'at di bittuwon mu aggena impa'innilah nadan tatagu. Ot mahmahanan dida nan algo an numpatigan diyen bittuwon. ⁸Ta hidin imbagada ot honagona didah ad Bethlehem an alyonay, Ume ayu ta eyu ihamad an hama'on nan golang ta inakhupanyu'e ya impa'innilayun ha'on ta wan e' pibo dayawon.

⁹Ot makakda ya wada bo nan bittuwon an tinigoda ni' hidih nangappit hi tuluwan di algo. Ta hiya boy tintinnudda ta lo'tat ya nipto' hinan awadan di golang ot umohnong. ¹⁰Ya hidin tinigoda nan nipto'an nan bittuwon ya ma'am'amlongda ¹¹ot hunggopda i diyen bale. Ya tinigoda nan golang ya hi inanan hi Mary ot mundu"unda ta dayawondah diyen golang. Ot idatda nan inodnanda an balitu' ya insenso ya mira.

¹²Ya hay numbangngadandah bobleda ya nat'on di nangi'wanda te nipa'inop i dida an adida ibangngad hi awadan Herod.

Hay Nangibtikan Joseph Hinan Hinina Hi Ad Egypt

¹³Hidin imme dadiyen mangili ya numpa'inop bo han anghel i Joseph ot alyonay, Bumangon'a ya inawitmu nan hinina ta bumtik ayuh ad Egypt ya niha"ad ayu ni' hidi ta ingganah on'u alyon hi umaan ayuhdi. Te umman e ipahpahamma' Herod nan golang te pinhodnan ipapate.

¹⁴Ot maba"unut moh Joseph i diyen nahdom ot awitona nan hinina ot umedah ad Egypt. ¹⁵Ta hidiy nihaha"adanda ta ingganah nateh Herod. Ta nipa'annung bo din impitudo' Apu Dios hinan propetah din nadne an alyonay, Imbaga' hinan Imbabale' ta taynanah ad Egypt.^g

Hay Nangipapatayan Herod Hinadan U"unga

¹⁶Hidin na'innilaan Herod an imbahhon dadiyen linala'in nanginnilan mangimatun hi a'at di bittuwon nan inalinan dida ya bimmungot ot

^f 2:6 Mikah 5:5   ^g 2:15 Hosea 11:1

iyuldina an an namin nadan goggolang an linala'ihdi hi ad Bethlehem ya nadan nun'ihaggon an boble ya ipapatena dida an mhipun hinan pi'yayyam ta ingganah nan nuntawon hi duwa ta miyunnudan hinan inalin dadiyen nanginnilan mangimatun hi a'at di bittuwon. ¹⁷Ta hiyah nae boy nipa'annungan din impitudo' Apu Dios i din propeta an hi Jeremiah an alyonay, ¹⁸Hinan boble hi ad Ramah ya madngol di ahikokoga. Te nun'a'ate nadan imbabalen nadan tinanud Rachel ta hiya nan kumogakogada an adida ahan mihapitan.^h

Hay Numbangngadan Da Joseph Hi Nalpuwandah Ad Egypt

¹⁹Hidin nateh Herod ya numpa'inop bo han anghel i Joseph hi ad Egypt ot alyonan hiyay, ²⁰Bumangon'a ya inawitmu nan hinina ta mumbangngad ayuh ad Israel ot ma'idda mo nadan naminhod an mangipapateh nan unga. ²¹Ot bumangon moh Joseph ot ikakna nan hinina ta mumbangngaddah ad Israel.

²²Mu hidin dingngol Joseph an hi Arkelaus di patul hi ad Judea an nihukkat i amanan hi Herod ya timmakut an e miha"ad hidi. Ya indani ya nipa'inop damdaman hiya an adida umehdi. Ta hiya nan inipluyda moh ad Galilee ²³ot eda miha"ad hidih ad Nasaret ta hidiy immongngalan Jesus. Ta hiyah naey nipa'annungan din inalin nadan propetah din nadne an alyonday, Hiya ya i Nasaret.

Hay Intudtudun John An Mumbonyag (Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

3 ¹Hidin awadan da Jesus hi ad Nasaret ya wadah John an mumbonyag hinan agge naboblayan hi ad Judea an tumanudtuduh hapit Apu Dios hinadan tatagu an umanneh awadana. ²On inalinan diday, Mahapul an muntutuyu ayu ya indinongyun mangat hinadan adi maphod an ato'atonyu te immali mo nan intuda' Apu Dios an mun'ap'apu.ⁱ

³Hituwen hi John ya hiya din inalin nan propeta an hi Isaiah an alyonay, Wada han ahi e mangitku'itkuk an muntudtudu hinadan tatagun umanneh awadana hinan agge naboblayan an analyonay, Idadaan ta'u ha ma'andong hi awon nan Ap'apu ta midadaan hi umaliyana.^j

⁴Hay lubung John ya nan na'abol an dutdut di kemel ya han lalat di imbalikisna. Ya ammuna nadan dudun ya danum di iyukan di itanudna. ⁵Mu dakolday umanneh awadana an malpuh ad Jerusalem ya hinadan udum an bobleh ad Judea ya hinadan boblen nun'ihaggon

^h 2:18 Jeremiah 31:15   ⁱ 3:2 Hinan hapit di Greek hinan immali mo nan intuda' Apu Dios an mun'ap'apu ya mabalin bo an hay ibalinana ya agagga moy pun'ap'apuwan Apu Dios.

^j 3:3 Hay pinhodnan alyon ya ta ipaphodday pangatda ta midadaandah nan umaliyan Kristu.

hinan wangwang an nungngadan hi Jordan. ⁶Ta nun'ibagaday puntutuyuwandah bahulda ot bonyagan John didah nan wangwang.

⁷Mu hidin tinigon John an dakolday Paliseu ya Saduse an niddum an mumpabonyag ya nun'ihingalna didan alyonay, Da'yun ay u'ulog, wan alyonyu on mabonyagan ayu'e ya mabalin an ma'aan di bungot Apu Dios i da'yu. ⁸Mu adi. Te mahapul an hanadan maphod an pangat di atonyu ta atigan di puntutuyuwanyu. ⁹Ta adi ayu ma'dinnol an gapu ta tinanud da'yun Abraham ya adi da'yu dusaon. Te ibaga' i da'yu an mabalin an pumbalinon Apu Dios tudan batu hi holag Abraham. ¹⁰Da'yu ya umat ayuh nan kayiw an adi maphod di ibungana ta hiya nan ay ayu nidadaan an malngoh ta mapu'ulan.

¹¹Ya inalin bon John di, Hay pamonyag'u ya on liting ya ammuna ta hidiyey atigana an muntutuyu ayuh nadan numbahulanyu. Mu wada han umalin na'abbaktu mu ha'on te ta'on on nan e' pangdonan hi hapatutna ya na'adda'ula' ahan an e mangat. Ya hay pamonyagnan da'yu ya nan Espiritun Apu Dios ya apuy. ¹²Ya hitun umaliyana ya hiwwayonay tatagu an ay muntoop ta namahmah'e nadan nabgahan ya inyalangna ya pinu'ulana nadan dugih i han apuy an adi madmaddop.

Hay Nabonyagan Jesus

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³Agge nadne ya wadah Jesus an nalpuh ad Galilee ot umeh awadan John hidih nan wangwang an nungngadan hi Jordan ta e mumpabonyag i hiya. ¹⁴Mu inalin John i hiyay, Tanganu on namaag bo ya he"ay mumpabonyag i ha'on an unhaot he"ay mamonyag i ha'on?

¹⁵Ya alyon Jesus di, O mu maphod on he"ay mamonyag i ha'on ta ma'at an namin nan pohdon Apu Dios.

Ot bonyagan mon John. ¹⁶On hiyah nabonyagan hi Jesus ot duma"al hinan pingngit di wangwang. Ya anakkaya an niluwat hi ad abunyan ya tinigona nan Espiritun Apu Dios an ay palluma an nungkohop ot mumpattuk i hiya. ¹⁷Ya alinah on wada han madngol an hapit an nalpuh ad abunyan an alyonay, Hiyah nae nan imbabale' an pa'appohpohdo' ya pun'am'amlonga'.

Hay Namatnapatnaan Nan Diyablu I Jesus

(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

4 ¹Agge nadne ya impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus hinan agge naboblayan ta hidiy namatnaan nan diyablu i hiya ta hay ena tuwali pumbahulan. ²Ta napat (40) di algoth aggena nanganan ta na'a'aggangan.

³Ya imme nan diyablu ot alyonan hiyay, Hi'on immannung an he"a nan Imbabalen Apu Dios ya tanganu onmu adi alyon i datuwen batu ta mumbalindah tinapay ta anom?

⁴Mu alyonay, Hay nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Bokon hay makan ya abuh di managuh tagu te ha ahan di ma'ahhapul ta'u ya nan hapit Apu Dios.^k

⁵Ya inyen bon nan diyablu hi Jesus hi ad Jerusalem an boblen niyappit i Apu Dios ot iyenah nan na'taggen atop nan Templo. ⁶Ot alyonan hiyay, Immannung'e an he'a nan Imbabalen Apu Dios ya agam ta dumokpah'a ot impitudo' bon Apu Dios an alyonay honagona nadan anghelna ta hapapaon da'a ta ta'on on ha hukim ya adi mahugatan hi batu.

⁷Mu alyon Jesus i hiyay, O mu hinan hapit bon Apu Dios ya alyonay, Adiyu attaon an patnaon di abalinana.^l

⁸Ya inyen bon nan diyablu hinan na'taggen billid ot ipamangmangnan namin nadan pun'ap'apuwan hitun luta ya nadan mun'a'omnawan. ⁹Ot alyonan Jesus di, An namin datuwe ya idat'un he'a ta he'ay mun'ap'apu hi'on'a mundu'un ta dayawona'.

¹⁰Mu alyon Jesus i hiyay, Umaan'ahtu Satanas. Te hay impitudo' bon Apu Dios ya alyonay,

Hi Apu Dios ya abuh di dayawonyu ya unudonyu.

¹¹Ot taynan mon nan diyabluh Jesus ot umali nadan anghel an mangipapto' i hiya.

Hay Nangihipunan Jesus An Nuntudtudu

(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

¹²Indani ya dingngol Jesus an nibalud hi John ot mumbangngad hi ad Galilee. ¹³Ot umeh bobledah ad Nasaret. Mu bokon hidiy niha"adana te hi ad Kapernaum hinan way pingngit di lobong an nungngadan hi Galilee. Hidiyen boble ya nidat hinadan tinanud Sebulun ya tinanud Naptali hidin nadne. ¹⁴Ta nan niha"adanahdiy nipa'annungan din inalin nan propeta an hi Isaiah an alyonay, ¹⁵Nadan boblen nadan tinanud Sebulun ya tinanud Naptali an nun'ap'apuwan nadan bokon Judyu an nihaggon hinan lobong an nungngadan hi Galilee an numbattanan nan baybay an nungngadan hi Mediterranean ya nan wangwang an nungngadan hi Jordan ¹⁶ya nadan tataguhdi ya paddungnay wadadah nan munhihillong. Mu hitun pangngolandah nan tudtudun Apu Dios ya paddungnay napatalan di nomnomda.

¹⁷Te i diyen nangihipunan Jesus an nuntuddun dida di nangalyana hi, Mahapul an muntutuyu ayu ya indinongyun mangat hi adi maphod te agagga moy pun'ap'apuwan Apu Dios.

^k 4:4 Deuteronomy 8:3   ^l 4:7 Deuteronomy 6:13

Hay Nangayagan Jesus Hinadan Muntabukul
(*Mark 1:16-20; Luke 5:1-11*)

¹⁸Wada han pundaldallanan Jesus hinan pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee ya tinigona han hinagi an muntabtabbukulda^m te hidiyey tamuda. Hay ngadan di oha ya hi Simon an hay ohah ngadana ya Peter ya nan oha ya hi Andrew. ¹⁹Ot ayagana didan alyonay, Ma'ayu ta unudona' ta tudduwan da'yuh atonyun mangayag hi tatagu ta umunuddan ha'on.

²⁰Ya na'ibagondan inha'ad di tabukulda ot miyunuddan hiya. ²¹Ta onda immeh nan pangngelna ya minangmang bon Jesus da na' Sebedi an da James i John an wahdidan hina'ammah nan bangka an pun'iphodday tabukulda ot ayagana bo dida. ²²Ot pi'bagonda damdaman tinaynan hi amadah nan bangka ot mi'yeda i Jesus.

Hay Nuntududuwan Jesus Hinadan Bobleh Ad Galilee
(*Luke 6:17-19*)

²³Hininap Jesus nadan bobleh ad Galilee an e nuntududuh nadan a'am'amungan di Judyu ta impa'innilana nan a'at di pun'ap'apuwana Apu Dios. Ya nun'ipaphodna nadan tatagun mumpundogoh. ²⁴Ta nundongol hi Jesus hidi ya ta'on on hinadan abobbobleh ad Syria ta dakol di nun'iyedan hiyan tatagun nat'onat'on di dogohda an nahi'pan di udum ya mun'oldah di udum. Ya nadan udum ya naparalaysda. Ot pun'ipaphodna dida. ²⁵Ya dakkodakkolday tatagun nitnunitnud i hiya an i Galilee ya i Jerusalem ya nadan udum an bobleh ad Judea ya nadan tataguh dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan an ad Dekapolis ya nadan udum an boblehdi.

Hay Nuntududuwan Jesus Hinan Way Nabillid
(*Luke 6:20-23*)

5 ¹Tinigon Jesus an dakol nadan tatagun nitnud i hiya ot umeh nan nabillid ot e umbun hidi. Ya eda nihaggon i hiya nadan itududuwana.

Hay Immannung An Umipa'amlong
(*Luke 6:20-23*)

²Ot itududuwana didan alyonay,

³Nadan tatagun inniladan mahapulday boddang Apu Dios hinan eda pangatan hinan pohdona ya diday mipa'amlong te diday middum hinan pun'ap'apuwana.

---

^m 4:18 Nan muntabukul ya umat hinan munhidu' mu hay usalonda ya abillog ta dakol di mangdon an adi umat hinan hidu'.

4 Ya mipa'amlong bo nadan tatagun umukayungan te pa'amlongon Apu Dios dida.

5 Ya mipa'amlong bo nadan mumpada"ul te midat i dida nan imbagan Apu Dios an idatna.

6 Ya mipa'amlong bo nadan paddungnay na'agangan ya na"uwoh an mangat hinan pohdon Apu Dios te ma'at nan pinhodda.

7 Ya mipa'amlong bo nadan hummo' hi ibbadan tagu te hom'on damdaman Apu Dios dida.

8 Ya atbohadin mipa'amlong nadan mangiyohhah nomnomdan Apu Dios ta nan pohdona ya ammunay pohdondan aton te diday manigo i hiyah udum hi algo.

9 Ya mipa'amlong bo nadan mangipanuh hinadan munhihiwwawan te diday mibilang hi imbabalen Apu Dios.

10 Ya mipa'amlong bo nadan mipadildilah an gapuh nan pangatandah nan pohdon Apu Dios te diday middum hinan pun'ap'apuwana.

11 Ot mipa'amlong ayu an ta'on on da'yu panadngolan ya paligaton hinadan tatagu an gapuh pangun'unudanyun ha'on. Ta dakol di adida ibagah adi maphod i da'yu an ta'on on agge immannung.

12 Mu ta'on on athidi ya hanat mun'am'amlong ayu an ta'on on dakol di punligatanyuh tun luta ot ongal di gunggunayu hi ad abunyan. Athidiy ma'at i da'yu te ta'on on handidan propetah din nadne ya na'ahiwawanda damdama.

Hay I'aligan Di Ahin Ya Dilag

(Mark 9:50; Luke 14:34-35)

13 Ya innayun bon Jesus an nuntuddun alyonay, Da'yun mangulug hinan itudtudu' ya umat ayuh nan ahin an mangipaphod hi tamtam di makan ya pangahin hinadan agge nalutu an umat hi dotag ta adi mabulu'. Ot maphod on athidiy a'atyu ta da'yuy gapunah ipaphodan di pangat di tatagu. Te onha ma'aan di tamtam nan ahin ot adi mabalin hi mibangngad. Ta ma"i mo ha iyusalana ta mitopal ta punhingogoppa'an di tatagu.

14 Ya atbohadin nipaddung ayuh nan dilag an dilaganay munhihillong ta paddungnay patalanyuy nomnom di tataguh tun luta ta way atondan manginnilan ha'on. Ta mipaddung ayu boh nan boblen wah nan uhhun di billid an ma'attigo. 15 Ta umat hinan hilaw an tinolganyu'e ya adiyu e ipa"e mu onyuot ipattuk ta patalana nan bale. 16 Ya atbohadin da'yu an mahapul an adiyu ipa'pa"e nan eyu napatalan ta tigon nadan tatagu nan maphod an pangatyu ta wan hi Apu Dios di dayawonda.

Hay Intuddun Jesus Hi A'at Nan Uldin

17 Ya alyon bon Jesus di, Wan hay punnomnomyu ya alyonyu on immaliya' ta ma"ido' nan Nitudo' an Tugun ya nadan intanuddun nadan

propeta. Mu adi athidi te hay gapunah immaliya' ya ta ipa'annung'un namin datuwe. ¹⁸Te ibaga' i da'yu an nan Nitudo' an Tugun ya adi mabalin an mahukkatan an ta'on on ha oha te ingganah mipa'annung an namin. Te gahin on mama'id hi ad lagud ya tun luta ya ahi mama'id nan uldin ta'un Judyu. ¹⁹Ot hay mahapul ya unudonyun namin nadan tugun Apu Dios te nan mangibahhoh nan ta'on on ha mabgawan i diyen tugun ya intuddunah diyen nibahhawanah nadan udum ta iyunnuddan hiya ya hiyay mipada'ul hinan pun'ap'apuwana Apu Dios. Mu nan tagun mangunud hi an namin nan tugun Apu Dios ya intudduna boh udum ta iyunnuddan hiya ya hiyay mipabaktuh nan pun'ap'apuwana Apu Dios. ²⁰Ta hiya nan ibaga' i da'yu an mahapul an nipto' di pangun'unudyuh nan pohdon Apu Dios ya ahi mabalin an middum ayuh nan pun'ap'apuwana. Ta adiyu iyunnudan hinan pangat nadan Paliseu ya nadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu.

Hay Intuddun Jesus Hi A'at di Bungot

²¹Innayun bon Jesus an alyon di, Hay nitugun hinadan a'ammud ta'uh din nadne ya alyonday, Adi ta'u pumate te nan pumate ya mahumalya ta mipapate damdama. ²²Mu ibaga' i da'yu an adi ammuna nan pumate hi madusa te ta'on on nan tagun bumungot hi ibbana. Ya atbohdi madusa ta miyeh impilnu nan tagun mamihupihul hi ibbanan tagu ya nan mangibagah ma'id ha in'innilada. ²³Ya onha hinan pang'ayanyu hinan idawatyun Apu Dios hidih nan pangidawatan hi mi'nong ya nipadih an nipanomnom i da'yu an waday numbahulanyuh nadan ibbayu ²⁴ya maphod on ayu ni' umeh nan tagun numbahulanyu ta munhapit ayuh maphod ya ahi ayu mohpe mumbangngad ta idawatyu nan i'nongyu. ²⁵Ya wada'ey nangidalom i da'yu ya gahin di agagga ya da'yuy e mi'hapit i hiya ta adi miluh an miyeh nan huwis. Te niluh'e mon niyeh nan huwis ya mipibalud nan waday bahulna. ²⁶Ya umannung an mihaha"ad ayuh baludan ta ingganah ikaluyun namin nadan bahulyu.

Hay E Pangidinongan Hinan Pumbahulan

²⁷Alyon bon Jesus di, Hay oha boh intugundah din nadne ya alyonday, Adi ayu umiluktap. ²⁸Mu ibaga' i da'yu an ta'on on ammuna nan nunhiglan omnon di ohan lala'i i ha tinigonah babai ta pohdonan ilo' ya numbahul te ayna damdama inilo'. ²⁹Ta hiya nan onha hanan matay gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ya intopal te udu'dulnay mapilok di ohan mata mu hanan mitopal an namin di adol hi impilnu. ³⁰Ya atbohdi an wa'et nan winawwan an ta'ley gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay putulon ta ta'on on mapukulan mu ta adi mitopal an namin di adol hi impilnu.

Hay A'at Di Bolhe

(*Matthew 19:3-12; Mark 10:2-12; Luke 16:18*)

³¹Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay nitugun boh din nadne ya onha waha lala'ih naminhod an mangibolhehⁿ ahawana ya hay mahapul hi atona ya ena alan ha itud'an di eda pumbolhayan ya indatnah nan babai ta mangipa'innilan numbolheda. ³²Mu ibaga' i da'yu an mumbahul nan lala'i an namaag ya imbolhena nan ahawana an ta'on hi agge inluktap diyen ahawana ya hidiyen nangibolhayana di gumalat hi pumbahulan nan babain ahawana hi'on mumbintan te hidiyen babai ya mibilang hi nunluktap ya atbohdihi nan lala'in pumbintanana.

Mahapul An Ipa'annung Nan Ibag

³³Ya inalin bon Jesus di, Hay intugun bon di a'ammod ta'uh din nadne ya alyonday, Adiyu ibahhon aton nan insapatayun Apu Dios. ³⁴Mu hay alyo' i da'yu ya wada'ey pinhodyun aton ya adi mahapul an isapatayun Apu Dios. Ya adiyu bo isapatah ad abunyan te hidiy pun'ap'apuwana Apu Dios. ³⁵Ya adiyu bo isapatah tun luta te ta'on on hitu ya wadah Apu Dios. Ya ta'on on hi ad Jerusalem ya adi mabalin te hiya an na'abbaktun Patul ya hidiy boblena. ³⁶Ya ta'on on alyonyuy hay adolyuy pangisapataanyu ya adi mabalin te ta'on onha ohah nadan ubanyu ya adiyu abalanan an mangipangitit. ³⁷Ot hay maphod ya adiyu isapata ta namaag ya alyonyuy, O ato'. Mu adiyu'e aton ya alyonyuy, Adi' aton. Ta adiyu pamaag hi o o, ya dee mannot an adiyu aton te nan layah ya tamun di diyablu.

Hay Tugun Jesus Hi Maphod An Aton

(*Luke 6:29-30*)

³⁸Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay oha bon nitugun hidin nadne ya onha nan ohan tagu ya piniloknay matan nan ibbana ot mahapul an miballoh ta mapilok boy matan diyen tagu. Ya atbohdihi nan nanuntuk hi ohan tagu ta waday na'aaan hi bobana ya mahapul an miballoh ta waday ma'aaan hi boban damdaman diyen himmuntuk. ³⁹Mu hay alyo' i da'yu ya adiyu iballoh nan adi maphod an inat nan ibbayun da'yu an umat i ha waha manipak hi tamelyu ya iyabulutyu ta ta'on hi pi'tipakna boy bahhelna. ⁴⁰Ya wada'e boy mangidalom i da'yu ta alyonday pi'yaladay lubungyu ta mibayad hi moltayu ya indatyu. Ya ta'on on nan gottap nan lubungyu ya inyabulutyu hi'onda pi'yala. ⁴¹Ya onha waha tindaluh piliton da'yun mangdon hi makutuna hi ohay kilumitlu ot ta'on hi'onnyu inayun an idatong hinan umayana. ⁴²Ya wada'ey mun'odo i da'yu ya idattanyu. Ya atbohdihi nan bumanoh an pabanohanyu ta adiyu pihulon dida.

ⁿ 5:31 Hay pangalin di udum hinan bolhe ya hiyan.

Hay Pamhodan Hinadan Tatagun Agge Naminhod I Dita
(*Luke 6:27-28,32-36*)

⁴³Inalin bon Jesus di, Hay nitugun boh din nadne ya alyonday, Pohpohdonyu nadan naminhod i da'yu. Ya ahiwawanyu nadan humihiwon da'yu. ⁴⁴Mu hay ibaga' i da'yuh ad uwani ya hanat ta'on on nadan ma'ahihhiwon da'yu ya ipatigoyuy pamhodyun dida. Ya hanada'en mamalpaligat i da'yu ya idasalanyuot ta wan hom'on Apu Dios dida. ⁴⁵Te atonyu'ehdi ya hidiyey atigana an imbabale da'yun Ama ta'un hi Apu Dios. Te limmuna nan algo ta pun'algawan an namin di tatagu an ta'on on nadan ma'id ha pamhodda i hiya. Ya atbohdi an ipa'alina yudan ta usalon an namin di tatagu an ta'on on nadan adi maphod di pangatda. ⁴⁶Te onha ammuna nadan namhod i da'yuy pohpohdonyu ot ma'id ha idat Apu Dios hi gunggunayu. Te nganney numpahhiwanyu hinadan alyonyuy nabahulana an hanadan naminhod i diday pohpohdonda ya abuh. ⁴⁷Ya atbohdi hi'on ammuna nadan i'ibayu hi apngaonyu te nganne damdamay numpahhiwanyu hinadan agge nanginnila Apu Dios an athidiy pangatda. ⁴⁸Ta hiya nan mahapul an nipto' di pangatyu ta umat hi pangat Ama ta'u an hi Apu Dios.

Hay E Pangatan Hi Maphod

6 ¹Alyon bon Jesus di, Tigonyu ta bokon hay e pamemanan di tatagun da'yuy pangatanyuh maphod. Te atonyu'ehdi ya ma'id ha idat Ama ta'un hi Apu Dios hi gunggunayu. ²Ta wada'ey ihmoyu hinadan munhapul hi boddang ya maphod on adiyu ipa'in'innilah tatagu. Ta adiyu iyunnudan hinadan mumpunlayah an wada'ey idatda ya gahin onda umeh nan dakol di manigo an umat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu ya hinadan kalata ya ahida mohpe idat ta way aton di tatagun mangali i dida hi, Hiya peman. Ibaga' i da'yu an nan mangathidi ya inalana mo tuwaliy gunggunana. ³Ta hiya nan wada'ey ihmoyuh nadan munhapul hi boddang ya maphod hi'on adiyu ipa'in'innila an ta'on on da'yun nahaghagon. ⁴Ta wan ammunah Ama ta'un hi Apu Dios an manginnila ta hiyay mangdat hi gunggunayu.

Hay A'at Di Pundasilan
(*Luke 11:2-4*)

⁵Ya atbohdi hinan pundasalanyu an adiyu paton hinadan tatagu an e pipatpatigo te gahin on eda tuma'dog hinan adaklan di tagu an umat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu ya hinadan kalata ya ahida mundasal ta wan tigon di tatagu dida. Mu ibaga' i da'yu an nan tagun mangathidi ya inalana mo tuwaliy gunggunana. ⁶Ot hay maphod hi atonyu hi'on ayu mundasal ya ume ayuh nan ma'id ha al'ali ta ta'on on ayu ma'ohha

ya nundasal ayu i Ama ta'un hi Apu Dios an adi matigo. Te hiyay manmannigo hi an namin nan at'atonyu ot hiyay ukod an mangdat hi gunggunayu. ⁷Ya wa'et mundasal ayu ya adiyu ipaddung hinadan tatagun agge nanginnilan Apu Dios an adukkayonda ya panidwonday dasalda te hay innilada ya atonda'ehti ya donglon Apu Dios di dasalda. ⁸Mu adiyu atonhidi te innilan tuwalin Apu Dios nadan mahapulyu. ⁹Ta athituy atonyun mundasal an alyonyuy,

Ama an wah ad abunyan, hanat he"ay dayawon an namin di tatagu.

¹⁰ Ya hanat he"ay mun'ap'apu i da'mi ta nan pohdom di ma'at hitun luta an umat hi ad abunyan.

¹¹ Ya hanat abigabigat on idatmuy itanudmi.

¹² Ya hanat pakawanon da'mi hinadan numbahulanmi te teen pakawanonmi damdama nadan numbahul i da'mi.

¹³ Ya adim bahan iyabulut di nunhiglan apatnaanmi ta wan adi da'mi baliyan hinan diyablu.

¹⁴ Ya inalin bon Jesus di, Mahapul an pakawanonyu nadan numbahul i da'yu. Ta wan hi Ama ta'un hi Apu Dios ya pakawanon da'yu. ¹⁵Te onha adiyu pakawanon nadan ibbayun numbahul i da'yu ot athidi bon adi da'yu pakawanon i Apu Dios.

Hay A'at Di Mun'ulat

¹⁶ Ya ha boy ohah intuddun Jesus ya alyonay, Wa'et mun'ulat ayu ya hanat adi ayu umukayungan. Ta adiyu paton hinadan tatagu an e pipatpatigo an wa'et mun'ulatda ya ginugungalda ta hay panigon nadan tatagu ya ay immannung di pundayawda i Apu Dios. Mu ibaga' i da'yu an inalada mo tuwaliy gunggunada. ¹⁷Ot hiya nan hay maphod hi atonyu hi'on mun'ulat ayu ya munhugud ayu ya nun'apu ayu. ¹⁸Ta adi innilaon di tatagu an mun'ulat ayu ta ammunah Ama ta'un adi matigoy manginnila ta hiyay mangdat hi gunggunayu.

Hay Immannung An Kinadangan

(Luke 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹ Alyon bon Jesus di, Adi ayu mahiw an mangamung hi ikadangyanyuh tun luta. Te danaen wahtun luta ya malu'lu'da damdama ya lumatiday udum ya ma'akoday udum. ²⁰Ot hay maphod hi ahiwanyu ya nan eyu pangatan hinadan umipa'amlong i Apu Dios. Te hidiyen pangatanyuhdi ya ayyu am'ammungon di ikadangyanyuh ad abunyan an adi malu'lu' ya adi lumati ya adi ma'ako. ²¹Te nan ibilangyuh nabalol ya dadiyey nun'onan hi nomnomyu.

²² Ya hay pangipaddunga' hi niyatan di nomnom ya nan mata an panigo. Te maphod'en ma"i'd ha bahbahna ya maphod boy panigona.

²³ Mu napilok'e nan mata ya ma"i'd ha tigona. Ta athidi an maphod'e nan

punnomnom ya maphod boy pangat. Mu ningamut'en adi maphod di punnomnom ya immannung an adi maphod di pangat.

Hi Apu Dios Di Nahamad Hi Pundinolan

(Luke 12:22-31; 16:13)

²⁴Ya innayun bon Jesus an alyon di, Adi mabalin an pundihhanonyun munhilbih duwan ap'apu. Te mahapul an iyohhayuy punhilbiyanu ta hiya nan iwalongyuy oha i dida. Ot athidi an ong'ongngal'ey punnomnomyuh nan mikadangyan hitun luta ya ma'id ha atonyun mangunud i Apu Dios. ²⁵Ot hanat adi ayu minonomnoman hinadan mahapulyu hi pi'taguwanyuh tun luta an umat hi itanudyu onu ilubungyu. Te hay tagu ya bokon hanan itanudna onu ilubungna di ma'ahhapul hinan nitaguwana. ²⁶Nomnomnomyu an nadan hamuti ya ma'id ha ugghanda e pun'ohokan onu punggapasan hi iyalangdah anonda. Mu hi Ama ta'ud abunyan ya indadaanay anonda. Ot namammama i da'yu an nabalbalol ayu i hiya mu nadan hamuti. ²⁷Ya adi damdama mabalin an gapuh nan numanomnomyu ya palodpodonyu atayanyu i ha hin'algo ni'mo. ²⁸Tanganu on ayu minomnoman hi ilubungyu te undan adiyu tigon nadan holo' an humabungda an ta'on on adida muntamu onu mun'abol hi lubungda ya mapmaphodda. ²⁹Ta ta'on on din patul an hi Solomon an kakaddangyanan an tagu ta mapmaphod nan lubungna ya agge damdama nipaddung di amaphod nan lubungna hi amaphod dadiyen habhabung. ³⁰Ot athidi'ey pangipapto' Apu Dios hinan holo' an humabung an wadah ad uwani mu ma'id ha mapto' ya mapu'ulan hi bigat ot undan adi namamay pangipapto'nan da'yu. Ya tanganu on athina an ma'id ha dinolyun Apu Dios. ³¹Hay maphod ya adi ayu minomnoman hi eyu pangalan hi anonyu ya ilubungyu ya nadan udum an mahapulyu. ³²Te hanadan tataguh tun luta an agge kimmulug i Apu Dios ya danaey omnawanda. Mu da'yu'e ya hanat adi ayu athidi te hi Ama ta'uh ad abunyan ya innilana nadan mahapul ta'u ot hiyay ukod. ³³Mu ha ahan di nomnomnomyu ya nan atonyun middum hinan pun'ap'apuwana Apu Dios ya nan pangatanyuh nan pohdona. Ot hiyay ukod hi an namin an mahapulyu. ³⁴Ya umat hinan ligat an hanat adi ayu minomnoman hinan agge ni' nadatngan an punligatanyu ta adi middum hinan nomnomnomyu an ma'ma'at hi ad uwanin algo.

Hay Adi Pamihulan Hi Ibba

(Luke 6:37-38,41-42)

7 ¹Alyon bon Jesus di, Adi namaaggon pinihulyu ibbayun tagu te athidi boy ma'at i da'yu an pihulon da'yu i Apu Dios. ²Te nan atonyuh ibbayu ya hiya boy ma'at i da'yu. ³Ot alyona boy, Tanganu ihya onyu pa'tiggon nan kittang an butah matan di ibbayu yaden wahnay ong'ongngal an butah matayu? ⁴Ot undan mabalin ta alyonyuh nan ibbayu di, Ma'at

aano' nan nibutah matam yaden waday ong'ongngal an butah matayu.
 5Layah mahan hinae! Hay maphod ya aanonyu ni' nan butah matayu ta way atonyun mangaan hinan kittakittang an nibutah matan nan ibbayu.

6Ya inalin bon Jesus di, Nan hapit Apu Dios an eyu ipa'innila ya na'ballol an umat hi balitu'. Ta hiya nan adiyu ipapilit an itudduh nadan mumpungngohen tatagu. Te dida ya ayda mabungot an kahu ot alinah kalaton da'yu. Ya umatda boh nan babuy ot ma'id ha mapto' ya pun'igatin da'yu.

Hay A'at Di Pumbagaan I Apu Dios

(Luke 11:9-13)

7Intuddun bon Jesus an alyonay, Ibagayu nan mahapulyu i Apu Dios ot idatna an umat hinan e umana'anap an lo'tat ya hama'ona nan mahapulna ya nan kumulkukulgug an lo'tat ya mibughulan. 8Te nan mumbaga ya hiyay midattan. Ya nan mun'anap ya hiyay manama' hinan ana'anapona. Ya nan mungkulkug ya mibughulan. 9Te ta'on hi da'yun a'ammod ya adi mabalin hi mumbaga'e nan imbabaleyuh tinapay ya ha batuy idatyu. 10Ya atbohadin adi mabalin hi ekan'e nan ibagada ya ha ulog di idatyu. 11Ot tigonyu an ta'on on adi maphod di a'atyu mu innilayun mangdat hi maphod hinan imbabaleyuh. Ot namama mo ahan i Ama ta'un hi Apu Dios an hanadan mun'aphod di idatna hinadan mumbagan hiya.

12Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hanat hanadan maphod an pohdonyun aton di tatagun da'yu di atonyu damdaman dida. Te hinaen tugun ya inam'amnan namin nadan Nitudo' an Tugun ya nadan intudtudun nadan propeta.

Nan Nakuhhipit Ya Nan Abillog An Pang'i'wan

(Luke 13:24)

13Inalin bon Jesus di, Mahapul an i'wayuh nan nakuhhipit an awon te hidiy pang'i'wan an umeh nan awadan di pi'taguwan hi munnananong. Te nan abillog an nalakan awon di pang'i'wan di dakol an tatagu mu hay pangipluyana ya nan punligatan hi munnananong. 14Te nan pang'i'wan nimpe an umeh nan awadan di pi'taguwan hi munnananong ya nakuhhipit ya naligat ta hiya nan oh'ohhaday mangi'wahdi.

Nan Kayiw Ya Nan Bungana

(Luke 6:43-44)

15Ya inalin bon Jesus di, Tigonyuot te indani ot wadaday umalin muntudtuduh nibahho an alyonday nan hapit Apu Dios di itudtududa mu onnot on na'on. Manu te ayda kalnero te ma'ma'ulley tigoda mu hay immannung ya umatdah nan mabungot an kahuh nan inalahan ta on da'yu dadagon. 16Hay pangimatumanyun nibahho nan itudtududa ya nan adi

maphod an ato'atonda. Te undan mabalin an nan lablabong ya ibunganay mangga. ¹⁷Ya atbohdi nan bungbunga'an an adi mabalin hi duway ibungana ta makan di oha ya adi makan di oha. ¹⁸Te makan'ey bungana ya hiyah diyen makan an namin nan ibungana. Ya atbohdi adi'e makan di bungana ya adi maluman ta mumbalin hi makan. ¹⁹Ot hanan mangga an ma'id'e ha ibunganah maphod ya malngoh ta mitungu. ²⁰Ot athinay a'at nan inali' an hay pangimatunanyun nibahhoy itudtududa ya nan adi maphod an at'attonda.

Hay Idduman Hinan Pun'ap'apuwan Apu Dios

(Luke 13:25-27)

²¹Alyon bon Jesus di, Adi an namin di mangalih ha'on di Ap'apudah un'unudonda ya middumdah nan pun'ap'apuwan Apu Dios. Te ammuna nadan mangat hinadan pohdon Amah ad abunyan di middum hinan pun'ap'apuwana. ²²Mu hitun punhumalyaan Apu Dios ya dakolday mangalih, Apu Dios ot tee bon inun'unud da'a. Ot undan bokon he'ay nalpuwan nan intanuddumi ya nan abalinanmin nunla'ah nan nun'ih'op hi tatagu ya nadan dakol an inatmin milagro?

²³Mu hay ibaga' i dida ya alyo' di, Da'yun adi maphod di ina'inatna ya umaan ayuhtuh tun awada' te ma'id ha niyatanyun ha'on.

Hay Nipaddungan Nadan Nangiyamma Bale

(Luke 6:47-49)

²⁴Ya innayun bon Jesus an alyon di, Nan tagun mangngol i danaen hapit'u ya inun'unudna ya nipaddung hinan nanomnoman an tagu an nangiyamma hi balenah nan way nahamad an batu. ²⁵Ya indani ya inlotna han udan ta lo'tat ya hininabna nan awadan diyen bale ya inihbodna bo han puwo'. Mu hidiyen bale ya agge natukkad te nihamad nan batu an nipabunana. ²⁶Mu nan tagu an mangngol i danaen imbaga' mu adina unudon ya nipaddung hinan tagu an ma'id ha innilana te ena inyamma nan balenah nan pulantag. ²⁷Ta hidin inlotna nan udan ta hininabnah diyen bale ya inihbodna bo han puwo' ta natukkad ot mun'apapa'ih.

²⁸Ya hidin inggibbuh Jesus nan inali'alina ya masda'awda nadan dakol an tatagun na'amung hinan a'at di nanudduna ²⁹te maphod di panudduna mu hay panuddun nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Na'gullidan

(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

8 ¹Hidin dimmayyuh Jesus an nalpuh nan nabillid an ena nuntudtuduhan ya dakolday nitnud i hiya. ²Indani ya imme han na'gullidan ot mundu'un hi hinangngabna ot alyonay, Apu Jesus, daan mo bahan ta pohdom'e ya impaphoda' hitun dogoh'u.

³Ot iha'mon Jesus di ta'lana i diyen na'gullidan ot alyonay, O pohdo' Pumhod'a.

Ta ona inathidi ya na'ibagan pinumhod di adol diyen na'gullidan. ⁴Ot padanan Jesus i hiya an alyonay, Adim ibagbagah tuwen inat'un he'a. Mu mahapul an ume'a ta em ipatigoh nan padi an pinumhod'a. Ya inyem ha i'nong^o diyen padi i Apu Dios ta panginnilaan nadan tatagu an nan padi ya abulutonon na'aan nan dogohmu.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Mundogoh An Himbut Di Tindalu
(*Luke 7:1-10*)

⁵Hidin imme da Jesus hi ad Kapernaum ya imme han opisyal di tindalun di i Roma an e mumpahmo' i hiya ⁶an alyonay, Apu Jesus, nan himbut'u ya wahdih balemin nunnaud an nalot han dogohna ta namaag ya ona adi abalanan an bumangon.

⁷Ya inalin Jesus i hiyay, Ot umeta mo ta e' ipaphod.

⁸Mu hidiyen opisyal di tindalu ya alyonay, Apu Jesus, ta'omboh on adi'a mi'yalih balemi te ma'id ha bilang'u i da'yu an Judyu^p mu namaag ya himmapit'a ot innila' an pumhod nan himbut'u. ⁹Te ipa'at'uh adol'u an unudo' nan ibagan nan opisyal. Ya atbohdih nadan tindalu' an unudonda bo nan alyo' te wa'et alyo' hi oha hi ume'ahdi ya ume. Ya wa'e bo ta alyo' hinan oha hi ma'ahtu ya umali. Ya alyo'e boh nan himbut'uy atom hituwe ya atona. Ot namama mon he'a an nan hapitmuy ma'unud.

¹⁰Ta masda'aw hi Jesus i diyen dingngolna ot alyonah nadan tatagun mitmitnud i hiya di, Immannung an nahamad di pangulug tuwen lala'i. Mu tanganu on ma'id i dita'un Judyu ha inakhupa' hi athituy anahamad di pangulugna? ¹¹Ot alyo' i da'yu an dakolday bokon Judyu an malpuh abobboble an middum an mi'yam'amlong ya mi'an hinadan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob hinan pun'ap'apuwon Apu Dios. ¹²Mu da'yun ibba' an Judyu ya unhaot da'yuy middum hinan pun'ap'apuwon Apu Dios mu bokon te da'yuy mi'yeh nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot. ¹³Ya inalin Jesus mohpe i diyen opisyal di tindaluy, Umanamut'a ot nan pangulugmu an pumhod nan himbutmu ya ma'at.

Ya hidin nangalyan Jesus i diye ya immannung an pinumhod nan mundogoh an himbut diyen opisyal di tindalu.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh
(*Mark 1:29-34; Luke 4:38-41*)

¹⁴Hidin imme da Jesus hi balen da Peter ya tinigona an hi inan ahawan Peter ya malmallo' te mumpudut. ¹⁵Ot dapaon Jesus di ta'lena ya pinumhod ot bumangon ot e munha"ang ot idadaanay anon Jesus.

---

^o 8:4 Lebitikus 14:1-7   ^p 8:8 Hinan pangiyen di Judyu ya adi mabalin an hunggop nan Judyu hi balen di bokon Judyu.

¹⁶Ya hidin mun'ahdom ya nun'iyedah awadan Jesus nadan dakol an nun'ahi'pan ya mumpundogoh. Ta hay hapitnay nunla'ahnah nadan nun'ih'op. Ya atbohadin nun'ipaphodna nadan mumpundogoh. ¹⁷Ta hinaey nipa'annung an din impitudo' Apu Dios hinan propeta an hi Isaiah an alyonay, Hiyay munholtap hinan ligat an unhaot dita'uy lebbengna an manoltap.

Hay Aton Nan Mangun'unud I Jesus

(Luke 9:57-62)

¹⁸Han hin'algo ya dakkodakkolda boy himmalunghung i Jesus ot alyonah nadan itudtuduwanay, Umagwat ta'uh dommangna. ¹⁹Mu hidin makakda ya imme i hiya han muntudtuduh nadan uldin di Judyu ot alyonay, Apu Jesus, an namin di umayam ya mi'yaliya'.

²⁰Ya inalin Jesus i hiyay, O mu naligat di mi'unud i ha'on te ibaga' i he'a an manuh nan amunin te waday ihiggu'ana ya atbohdihi nan hamuti an waday pumbuyaana. Mu ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya ma'id ni'mo ha e' pangippingan hi ulu'.

²¹Ya himmapit boy ohah nadan itudtuduwan Jesus ya alyonay, Apu Jesus, umeya' ni' hi balemi ta ingganah milubu' hi ama ya ahiya' miyunud i he'a.

²²Mu inalin Jesus i hiyay, Maphod hi ona' unudon hi ad uwani te hanadan adi kumulug i ha'on ya ayda nanatte ot ukodda an mangilubu' hinan ibbadan nate.

Hay Nangipadinongan Jesus Hinan Puwo'

(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

²³Ot mumbangka da Jesus ya nadan itudtuduwana ²⁴ta hidin mangmanggeda ya alinah on inihbodna han puwo' ta maludulludun nan dalluyun on nihuyat hinan bangka ta ay malnong. Mu hi Jesus ya na'allo'an ²⁵ta e pumbangon mon nadan itudtuduwanan alyonday, Apu Jesus, boddangan da'mi te tee man an malnong ta'u.

²⁶Ya inalin Jesus i diday, Tanganu on ayu tumakut? Undan ma'id ha dinolyun ha'on? Ya innayunan timma'dog ot alyonay, Duminong'an puwo'. Ya nadadinongda ta ma'id mohpe ha al'ali. ²⁷Ya masda'awda nadan itudtuduwanan alyonday, Nganne nin hituwen tagu an ta'on on ha puwo' ya dalluyun on unudonday ibagana?

Hay Nunla'ahan Bon Jesus Hinan Nih'op

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

²⁸Hidin dimmatong da Jesus hi ad Gadara an dommang di ad Galilee ya nidamuda han duwan linala'in nun'ahi'pan an nalpudah nan nihaha'adandan punlubu'an. Ya atatakut di ato'atonda ta hiya nan

tumakutda nadan tatagun mangi'wahdi. ²⁹Ta onda nundadammu ya alinah on nangintutukukdan alyonday, He"a an Imbabalen Apu Dios, undan nganney atom i da'mi? On immali'a ta iyeda da'mih nan ma"i'd ha pogpognan punligatan an ta'on on agge ni' nadatngan di a'atana? ³⁰Ya hinan panggelna ya wahdiday dakol an babuy an mangmangngan. ³¹Ta mumpahmo dadiyen nahi'pan an alyonday, Pa'aanon da'mi'e ya daan mo bahan ta iyabulutmu ta ta'on on ami e mih'op hinadan babuy.

³²Ya inalin Jesus i diday, Ekayu! Ta nala'ahda mo ot eda mun'ih'op hinadan dakol an babuy. Ta pamaag ya ahiyayappahan hanadan babuy hinan lobong ta nun'a'altngda.

³³Ya nada'en mangipapto' i dadiyen babuy ya pamaagot bumtikdah nan boble ot eda pun'ibaga nan na'at. ³⁴Ta imme nadan dakol an tatagu i diyen boble ot eda damuwon hi Jesus. Ta onda inakhupan ot alyonday, Umaan'a bahan hitun numboblayanmi.

Hay Nangipaphodan Jesus I Han Naparalays

(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

9 ¹Ot e munlugan da Jesus hinan bangka ot mumbangngaddah boblen da Jesus. ²Indani ya inyalin han linala'ih awadan Jesus han in'ayuddan naparalays. Ya innilanan nahamad di pangulugdan hiya ot alyonah nan mundogoh di, Adi'a minomnoman ot pinakawan'uy bahulmun iba.

³Ya wadaday muntudtuduh uldinmin Judyu an alyondah nomnomday, Tee han tagu an tanganuna ihya ipaddung di niyatana i Apu Dios?

⁴Mu hi Jesus ya innilanay punnomnomda ot alyonay, Tanganu on adi ahan maphod di punnomnomyu? ⁵Nganney nalaklakah patiyonyu? On nan alyon hi napakawan di bahulmu onu nan alyon hi tuma'dog'a ya imme'a?⁶ ⁶Ibaga' i da'yu an ha"on an Nitulang Hitun Tatagu ya abalina' an ipaphod di tagun naparalays ta panginnilaanyun abalina' bon mamakawan hi bahul di tatagu.

Ot alyona i diyen tagu di, Tuma'dog'a ya inalam nan nangi'ayudandan he"a ya immanamut'a.

⁷Ta timma'dog ot umanamut. ⁸Hidin tinigon nadan tataguh diyen na'at ya masda'awda ot dayawondah Apu Dios an nangdat hi abalanan di tagu.

Hay Nangayagan Jesus I Matthew

(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

⁹Hidin mala"uh da Jesus ya tinigoda han tagun hay ngadana ya hi Matthew an um'umbun hinan upihhinan pumbayadan hi buwis ot alyon

---

⁹ 9:5 Manu'e hi nalaklaka nan alyon hi napakawan di bahulmu ya hay hapit othadi ya adi mabalin hi matigo mu nan alyon hi tuma'dog'a ya imme'a ya ma'attigo hi'on immannung an nipaphod nan tagu.

Jesus i hiyay, Ma'a ta miyunud'an ha'on. Ya natanna'dog hi Matthew ot mi'ye i Jesus.

¹⁰I han hin'algo ya inayagan Matthew da Jesus hinadan itudtuduwana ta eda mangan hi balena. Ya dakol nadan mun'amung hi buwis ya nadan udum an alyonday nun'abahulan an immalin ni'an i dida. ¹¹Ya hidin tinigon nadan Paliseu an mi'an da Jesus hinadan nun'abahulan ya alyondah nadan itudtuduwanay, Tanganu mahan on mi'mi'an nan muntutdudun da'yuh nadan mun'amung hi buwis ya nadan udum an nun'abahulan?

¹²Mu hidin dingngol Jesus hidiyen inalida ot alyonay, Nan tagun ma'id ha dogohna ya adina mahapul di doktor. Mu nan waday dogohna ya hiyay munhapul hi doktor. ¹³Ya atbohadin bokon nadan mangalih ma'id ha bahulday immaliya' te hay immaliya' ya gapuh nadan nun'abahulan. Ot nomnomnomonyu din impitudo' Apu Dios an alyonay,

Hay nahamhamad mu nan i'nongyu ya nan pammo'anyuh nadan ibbayu.^r

Hay A'at Di Pun'ulatan
(*Mark 2:18-22; Luke 5:33-39*)

¹⁴Waday itudtuduwan John an mumbonyag an immeh awadan Jesus ot alyondan hiyay, Tanganu on danaen itudtuduwan ya adida unudon nan pangiy'e ta'u te adida uggan mun'ulat an adida umat i da'mi ya nadan Paliseu?

¹⁵Ya inalin Jesus i diday, Innila ta'u an wada'ey kasal ya adida mun'ulat nadan tatagun na'amung. Ot athidih ad uwani an gapu ta wadaa' ni' hitu ya adi mahapul an mun'ulatda. Mu indani ta ma'ida' mon tigonda ot mun'ulatdah punnomnomandan ha'on.

¹⁶Ot inayun Jesus an alyon di, Undan wa'et napa"ih nan limmame an lubungyu ya ilkobyu nan pa"ala? Adiyu te atonyu'ehdi ya ayyu te kumittang nan nilkob ya minamana nan napa"ih. ¹⁷Ya atbohadin nan pinahapah an bayah an adiyu iha"ad hinan nadunut an lalat an pangiha"adan hi bayah. Te onha atonyuhdi ot bughiyonah diyen nittuwana ot mitopal. Te hanan pinahapah an bayah ya mahapul an miha"ad hinan pa"apya an lalat ta adi mapa"ih ya adi mitopal.

Hay Nanapaan Han Babaih Lubung Jesus
(*Mark 5:21-43; Luke 8:40-56*)

¹⁸Agge impadappuh Jesus an munhapit ya wada han ap'apun di Judyu an immeh awadan Jesus ot mundu'un hi hinangngabna ot alyonay, Umeta bahan ta em iha'moy ta'lem hinan pa'attenan babain imbabale' ta tumagu. ¹⁹Ot mi'ye moh Jesus ya nitnudda bo nadan itudtuduwana.

---

^r 9:13 Hosea 6:6

²⁰Hidin mangmanggeda ya wada han mun'i'itnud an babain himpulut duway (12) tawon di agge dimminongan di malpuh adolna. Ya e ni'indoggan i Jesus ot dapaonay gayadan di lubungna ²¹te hay nomnomna ya alyonay, Ta'on on namaag ya dinapa' di lubungna ot pumhoda'.

²²Ta nunligguh hi Jesus ya tinigona ot alyonay, Adi'a minomnoman an iba te gapuh nan pangulugmu ya pinumhoda'.

Ya ona inalih diye ya na'ibagan pinumhod hidiyen babai. ²³Ya hidin dimmatong da Jesus hinan balen diyen ap'apun di Judyu ot inayunan hunggop ya dayyadahdiy dakol an tatagun ahingungulngul ya wadada boy muntungngali^s ta ma'id ha pa'inonglan. ²⁴Ya alyon Jesus i diday, Lumah'un ayu te hituwen unga ya on nalo' ya abuh an agge nate.

Ya ondaot ngihngihilan ²⁵mu impalah'una damdama dida. Ot umeh nan awadan diyen unga ot podnonay ta'lana ya bimmangon. ²⁶Ta hidiyen inat Jesus ya nundingngol hinadan boblehdi hi ad Kapernaum.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Duwan Napilok

²⁷Hidin tinaynandah diyen boble ya wada bo han duwan linala'in napilok an mun'i'itnuddan hiya. Ya muntukukdan alyonday, He'an Apapun David, daan mo bahan ta hom'on da'mi.

²⁸Mu innayun Jesus an hinunggop i han bale. Ya nitnudda damdama dadiyen duwan napilok. Ot alyona mon diday, On patiyonyun abalina' an mangat hinan alyonyu?

Ya alyonday, O patiyonmi.

²⁹Ta dinapan mon Jesus di matada ot alyonay, Gapu ta kulugonyu ya ma'at.

³⁰Ta ona inathidi ya tumigoy matada. Ot hamadon Jesus an ibaga ta wan adida e al'alyon hinadan tatagu. ³¹Mu onda imme ot edaot uhu'uhuhon nan inat Jesus ta nundingngol i diyen boble.

Hay Nangipahapitan Jesus I Han Adi Humapit

³²Hidin makak da Jesus ya inoy an inyalin nadan tataguh awadana han nahi'pan an lala'in adi humapit. ³³Ya hidin lina'ah Jesus nan dimunyun nih'op ya alina mohpeh on himmapit. Ta nadan dakol an tatagun nanigo ya masda'awdan alyonday, Ma'id ha tintinnigo ta'un Judyu i ha athina.

³⁴Mu nadan Paliseu ya ma'ngohhedan alyonday, Umman nin nan ap'apun nadan didimunyuy nangdat hi abalinanan munla'ah hi nih'op.

---

^s 9:23 Hay ugalin di Judyu hinan waday nate an ta'on on nan na'awwotwot ya mahapul an wada ha duwan muntungngali.

Hay Nammo'an Jesus Hinadan Tatagu

(Luke 10:2)

³⁵Dakol di bobleh immayan Jesus on e nuntudtuduh nadan a'am'amungan di Judyu ta impa'innilana nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya dakol di nun'ipaphodnah nadan mumpundogoh.

³⁶Te hidin tinigona nadan dakkodakkol an tatagu ya nunhiglay homo'nan dida te namaag ya ayda ninganuy an kalnero an ma'id ha mangipapto' i dida. ³⁷Ta inalinah nadan itudtuduwany, Tigonyu'e an dakkodakkolday tatagu an nidadaan an mundongol hinan hapit Apu Dios an umatdah nan wit an na'attong mu ningamut an oh'ohhaday e munggapas. ³⁸Ot hiya nan maphod di ibagayuh nan mumpagapas ta honagona ha ibbayun e munggapas.

Nadan Apostoles Jesus

(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

10 ¹Wada han nangayagan Jesus hinadan himpulut duwan (12) itudtuduwana ot idatnay abalinanda an munla'ah hinadan nun'ih'op ya mangipaphod hi nat'onat'on an dogoh di tatagu. ²Hay ngadan datuwe an himpulut duwa an (12) pinilinan Apostolesna ya hay namangulu ya hi Simon an hay ohah ngadana ya hi Peter ya hi ibbana an hi Andrew ya da na' Sebedi an da James i John. ³Ya da Philip i Bartolome ya hi Thomas ya hi Matthew an mun'amung ni' hi buwis ya nan ohan hi James an hi na' Alpeus ya hi Tadeus. ⁴Ya hi Simon an ohan Selote ya hi Judas Iskariot an hiya nan mangipatiliw i Jesus.

Hay Nannagan Jesus Hinadan Himpulut Duwan Apostolesna

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6; 10:1-12)

⁵Hinnag Jesus dadiyen Apostolesna an alyonay, Adiyu ipluy hinan boblen di bokon Judyu an ta'on on hi ad Samaria. ⁶Mu hay umayanyu ya nadan ibba ta'un tinanud Israel an dida nadan ay natala' an kalnero. ⁷Ta eyu ipa'innilan dida an immali mo nan hinnag Apu Dios an mun'ap'apu. ⁸Ya nun'ipaphodyu nadan mumpundogoh ya nadan nun'agulidan. Ya taguwonyu nadan nate ya lina'ahyu nadan nih'op hinadan nahi'pan. Mu adiyu ipabayad nan boddangyu te nan abalinanyu ya aggeyu binayadan. ⁹Ya ta'on on adi ayu mangdon hi pihhu. ¹⁰Ya adi bo mahapul an mumbabahket ayu onu mangdon ayuh punhukatanyu. Ya adi gahin on waha mi'adwah hapatutyu onu hu"udyu. Te hanadan datnganyu ya ukoddah nadan mahapulyu te nan muntamu ya midat di mahapulna. ¹¹Ya kumpulnan boblen umayanyu ya tigonyu ta hay balen nan tagun mangapnga i da'yu di dumutu'anyu ta ingganah taynanyuh diyen boble. ¹²Ya dimmatong ayu'e i ha bale ya apngaonyu didan alyonyuy, Hanat

malinggop ayun hina'amma. ¹³Ya alina'eh ma'apngadan hina'amma ya umannung nan ibagayun dida ta iyal'alanan luminggopda. Mu alina'eh adi da'yu apngaon ya adi mo bo umannung hidiyen imbagayun dida. ¹⁴Ya atbohdi hi'on datnganyu ha boble an adi da'yu apngaon onu adida pohdon nan itudtuduyu ya numpu'pu'yu nadan hupu' hi hukiyu ya nuntataynanyu dida.^t ¹⁵Mu ibaga' i da'yu an hitun pundusaan Apu Dios hi tatagu ya umannung an iyal'alanay pamalpaligatna i dadiyen bimmoble mu nan inatna i handidan i Sodom ya i Gomorah.

Hay E Pumpalpaligatan Nadan Baal Jesus
(*Mark 13:9-13; Luke 12:11-12; 21:12-17*)

¹⁶Innayun bon Jesus an alyon di, Nomnomnomonyu an honagon da'yu an ta'on on ay ayu kalneron ma'ayup ta ume ayuh nadan tatagun adi maphod di nomnomdan ayda kahuh nan inalahan. Ta hiya nan mahapul an nanomnoman ayu ta adi da'yu ilaylayahhan i dida. Ya atbohdiin mahapul an nanongnan ma'ule ayu an ta'on on athidiy a'atda. ¹⁷Ya hanat halipodpodonyu nimpe te lo'tat ya wadaday mangipatiliw i da'yu ta iye da'yuh nadan punhumalyaan di Judyu ya e da'yu nunhoplat hinadan a'am'amungan ta'un Judyu. ¹⁸Ya ahi da'yu bo inyeh awadan di patul ya gobelnador ta humalyaon da'yu an gapun ha'on. Mu ta'on on ma'at di athidi i da'yu mu ta mipa'innila i dida ya ta'on on hinadan bokon Judyu nadan intanuddu' i da'yu. ¹⁹Ya wa'et wahdi ayuh nan punhumalyaan ya adi ayu minomnoman hi pambalyuh nan ibagada te hi Apu Dios di mangipanomnom i da'yuh ibagayu. ²⁰Te nan Espiritun Ama ta'un hi Apu Dios di mawadan da'yu ta hiyay mangipanomnom nimpe hi ibagayu.

²¹Ya ha boy ohah ma'at i da'yun kimmulug i ha'on ya hanadan i'ibayuy mangipatiliw ya mangipapate i da'yu. Ya atbohdiy aton nadan a'ammod hinadan imbabaledan kimmulug i ha'on. Ya ta'on on hanadan imbabaleyuy ya ngohayon da'yu ya diday mangipapaten da'yu.

²²Ta ahiwawan da'yuh tatagu an gapuh kimmuluganyun ha'on. Mu nan tagun manginaynayun an mundinol i ha'on an ta'on on nunhiglay punligatana ya hiyay mi'tagun Apu Dios hi munnananong. ²³Ya onha ume ayu i ha boble ya on da'yu palpaligaton an gapuh pangitududuwanyuh nan hapit'u ya udu'dulnay umaan ayuhdi ta ume ayuh udum an boble. Mu ibaga' i da'yu an adiyu damdama datngan an namin nadan awadan di ibba ta'un Judyu ya mumbangngada' an Nitulang Hitun Tatagu.

²⁴Ya innayun Jesus an tinugun dida an alyonay, Da'yun itudtuduwa' ya agge ayu nabakbaktu mu ha'on an muntudtudu i da'yu. An umat

---

^t **10:14** Hidin timpun Jesus ya nan tagun ipatigona an pumpu'pu'nay hupu' hi hukina ya pohdonan ipa'innila an numbahul dadiyen tatagun agge nangapnga i dida.

hinan himbut an agge nabakbaktu mu nan ud himbut i hiya. ²⁵Ot adiyu namnamaon an udu'dul di aton di tataguh nan mitudtuduwan mu nan manudtudun hiya onu nan himbut ya udu'dul di atonda i hiya mu nan ud himbut i hiya. Hay nomnomnomonyu ya nan atonda i ha'on ya atbohdiy atonda i da'yu. Te ha'on ya pihulona' an alyonday ha'on hi Satanas an ap'apun di diyablu ot namama mo ahan di pamihulda i da'yun niddum i ha'on.

²⁶Mu ta'on hi athidi ya adi ayu tumakut te an namin nan agge ni' na'innilaan hi ad uwani ya mipa'innilah udum hi algo ²⁷an umat hinan inali'ali' i da'yu hi ad uwani an ammuna ayun nanginnila. Mu udum hi algo ya da'yuy e mangipa'innilah nadan tatagu. ²⁸Ya adi ayu tumakut hinadan pumate te adida abalanan an patayon di linnawayu. Mu haot di taktanyu ya hi Apu Dios te abalananan mangipiyeh linnawah impilnu. ²⁹Nomnomnomonyun nan buding ya mabalin an ohay hepeng di bayad di duwa mu adi damdama linglingon Ama ta'u dida. Te ta'on hi ohan dida ya adi mabalin hi namaag ya nagah ya nate te gahin on iyabulut Apu Dios. ³⁰Ot namama mo i da'yun innilanay a'atyuan ta'on on nan ibu'yu ya innilanay uyapna. ³¹Ot hiya nan maphod on adi ayu nimpe minomnoman hi ma'at i da'yu te innilayun ongal di punnomnom Apu Dios i da'yu mu hay punnomnomnah nadan buding.

Hay E Apalpaligatan Nadan Umunud I Jesus
(*Luke 12:8-9,51-53; 14:26-27; Mark 8:38*)

³²Inalin bon Jesus di, Nan adi mangibain an mangibagah ibbanan taguh nan kimmuluganan ha'on ya atbohdiy ato' i hiya te ibaga' i Aman hi Apu Dios an hidiyen tagu ya immannung an niddum i ha'on. ³³Mu nan mangibagah ibbanan tagu an ngohayona' ya ibaga' i Aman hi Apu Dios an hituwen tagu ya ma'id ha niyatanan ha'on.

³⁴Ya alyon bon Jesus di, Wan alyonyu on immaliya' ta luminggopda mohpe nadan tataguh tun luta. Mu adi athidi te onnot gapun ha'on ya dakol di adi mun'u'unnudan di punnomnomda. ³⁵Te nan e' immaliyan di gumalat hi pumbubuhhulan di hina'amma ya hin'a'ydu. ³⁶Mu nan kimmulug ya iyal'alanay pamihul nadan pamilyana i hiya. ³⁷Ta hiya nan nan tagun ong'ongngal di naminhodnah nadan a'ammadna ya nadan imbabalena mu hay naminhodna i ha'on ya adi mibilang hinadan mangun'unud i ha'on. ³⁸Te nan tagun mangun'unud i ha'on ya mahapul an itpolnay punligatana an ta'on on mipapate ya ha'on damdamay un'unudona. Te adina e aton hidi ya adi mibilang hinadan mangun'unud i ha'on. ³⁹Ya nan tagun hay nitaguwanah tun luta ya ammunay nomnomnomona ya mihi'an i Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun mangunud i ha'on an ta'on on mapalpaligat onu mipapate ya hiyay mi'tagu i Apu Dios hi munnananong.

Hay E Agunggunaan
(Mark 9:41)

⁴⁰Innayun bon Jesus an alyon i diday, Nadan mangapnga i da'yu hinan umayanyuh baleda ya ha'on di inapngada. Ya atbohdihi nadan mangapnga i ha'on an hi Apu Dios an nannag i ha'on di inapngada. ⁴¹Te nan mangayag hinan propeta te innilanan hiya ya propeta ya midattan hinan gungguna an umat hi gunggunan diyen propeta. Ya atbohdihi nan mangayag hinan tagun mangun'unud i Apu Dios te innilanan hiya ya maphod ya midattan hi gungguna an umat hinan midat i diyen mangun'unud i Apu Dios. ⁴²Ya ibaga' bon da'yu an nan tagun miyunnudan di nomnomnah nan atona an ta'on onha mabgawan an iboddangnah nadan nun'awotwot an umun'unud i Apu Dios an umat hi pangidawawaanah liting ya immannung an midattan hi gungguna.

Hay Nannagan John An Mumbonyag Hinadan Itudtuduwana I Jesus
(Luke 7:18-35)

11 ¹Hidin ginibbuh Jesus an tinugun nadan himpulut duwan (12) itudtuduwana ot munhihi"anda. Ta immeh Jesus hinan nun'ihaggon an boblehi an e muntudtudu. ²Mu hi John an mumbonyag ya wahnann baludan. Ta ona dingngol nadan dakol an ina'inat Kristu ot honagona nadan itudtuduwana ta waday eda mahmahan i Jesus. ³Ta immedah awadan Jesus ot alyonday, Hinnag da'min John an mumbonyag ta mahmahanmi hi'on he'a nan hadhaddonmin umali onu waday ohah umali.

⁴Ya inalin Jesus di, Mumbangngad ayu i John ta eyu ipa'innila tun ma'ma'at an dongdonglonyu ya tigtiggonyu ⁵an ten tumigo mohpey matan di nun'apilok ya dumallanday nun'apilay ya nipaphodday nun'agulidan ya midngol mohpey ingan nadan nun'apukit ya ta'on onha nate on timmagu ya atbohdihi waday nipa'innila an mangipadinol hinadan nun'awotwot. ⁶Ot nan tagun mundinol i ha'on an adi munduwaduwa ya hiyay mipa'amlong.

⁷Hidin nakak nadan hinnag John ot ipa'innilanan Jesus di a'at John hinadan tatagun alyonay, Hidin immayanyuh awadan John hinan agge naboblayan ya nganney a'atna? On hiya nan tagun umat hinan bilau an mumpinulluy hi'on mundibidib? ⁸Onu hiya nan tagu an nunlubung hi nangina? Bokon te nan nunlubung hi na'angngina ya diday e miha"ad hinan palasyu. ⁹Mu hay innila' hi eyu tinigo ya han propeta. Ya hituwen propeta ya ma'id ha nipaddungana. ¹⁰Te hi John din impitudo' Apu Dios hidin nadnen alyonay, Honago' ha mamangulun e mangipa'innila hi aton nadan tatagun mundadaan hi umayam.

¹¹Ya ibaga' i da'yu an hitun luta ya ma'id ha ohah tagun nabaktuy sa'adna mu hi John an mumbonyag. Mu hinan pun'ap'apuwana Apu Dios

ya ta'on on nan na'adda"ul di sa'adnahdi ya nabakbaktu damdamay sa'adna mu nan sa'ad John hitun luta. ¹²Ta hiya nan nihipun hidin nuntudtuduwan John ta ingganah ad uwani ya nadan tatagun niddum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios ya nunhiglay pamalpaligat nadan mun'abungot an tatagu i dida te pohdondan ma'id ha e middum i dida. ¹³Yaden hay a'at nan pun'ap'apuwan Apu Dios di e inali'alín nadan propeta ta ingganahdin nuntudtuduwan John. Ya ta'on boh on nadan Nitudo' an Tugun ya nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios di ipa'innilana. ¹⁴Ya atbohdi nan alyondah pumbangngadan Elijah an onha innilayu ot patiyonyun hi John di nipa'annungana. ¹⁵Ot da'yun waday ingana ya hanat donglonyu tun ibaga'.

¹⁶Ya inalin bon Jesus di, Da'yu'en tataguh ad uwani ya umat ayuh nadan u"unga an ma'id ha mapto' hi pohdonda te mun'ay'ayyamda ya nadan udum ya alyondah nadan ibbaday, ¹⁷Nambob ami ta wan manayo ayu mu adi ayu manayo. Ya alyonmi boh mungngulgul ta'u mu adiyu bo pohdon. ¹⁸Ta umat ayu nimpe i datuwen u"unga te hi John an mumbonyag ya adiyu pohdon te alyonyuy nahi'pan te adi uminum hi bayah ya nat'on di itanudna. ¹⁹Ya hay pangaliyu bon ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya alyonyuy, Nee mahan han tagun nahupuh makan ya bayah ta mabutobutong ya midmiddum hinadan ahilalayah an umat hinadan mun'amung hi buwis ya hinadan udum an nun'abahulan. Mu ibaga' i da'yu an hanadan ina'inatmi i John di mangipatigoh la'ing Apu Dios te nipaphod nadan tatagun nangabulut hinadan impituddun Apu Dios i da'mi.

Nadan Agge Kimmulug I Jesus
(*Luke 10:13-15*)

²⁰Dakol di bobleh nangipatigan Jesus hinan ongal an abalinana mu hiyah diye damdaman agge indinong nadan tatagu nadan adi maphod an ato'atonda. ²¹Ta hiya nan alyon Jesus di, Mahmo' nadan i Korasin ya i Betsayda te ta'on on dakol di ina'inat'un milagro hinadan bobleda ya adida kumulug i ha'on. Onha hi ad Tyre ya hi ad Sidon di nangata' i dadiyen milagro ot waot otahan an nun'ilubungday langgut ya nundadapulda ta pangipatigodah puntutuyuwandah nadan bahulda. ²²Ot alyo' tee i da'yu an hitun pundusaan Apu Dios hi tataguh tun luta ya umannung an ong'ongngal di pundusanan da'yu mu nadan i Tyre ya i Sidon. ²³Ya atbohdi da'yun i Kapernaum te ta'on on alyonyuy da'yu ahan di nabakbaktuh ad uwani mu miye ayu damdamah nan awadan di punholtapan. Te onha ad Sodom di nangata' hinadan milagro ot wan nuntutuyudah bahulda ya indinongdan mangat i dadiye ta wan aggeot naghob di bobleda. ²⁴Ot alyo' bo tee an hitun punhumalyaan Apu Dios ya ong'ongngal di dusayu mu nadan i Sodom.

Hay E Luminggopan Nan Mangunud I Jesus

(Luke 10:21-22)

²⁵On indappuh Jesus hidiyen inalina ot mundasal an alyonay, Ama an Ap'apuh ad abunyan ya hitun luta, munhanaa' ta bokon nadan mangalih diday nun'anomnoman ya numpun'adal di nangipa'innilaam hinadan tuttudum ta hay nangipa'innilaam ya hanadan mumpada"ul.

²⁶Ot maphod ta athinay inatmu.

Te hinae tuwaliy ninomnommu ma'at.

²⁷Ya innayuna bon inalih nadan tataguy, Hi Apu Dios ya inyukodnan namin i ha'on ta ha'on di ukod. Ya ma'id ha udum hi nanginnilah a'at'u te ammunah Ama. Ya atbohdi ma'id ha nanginnilah a'at Ama te ha'on ya abuh an Imbabalena ya nadan tatagun piliyo' an pangipa'innilaan hi a'atna.

²⁸Ya alyona bon diday, Da'yun maligatan ya minomnoman ya hanat umali ayun ha'on ta palinggopon da'yu. ²⁹Ta paddungnay ibanggolyu nan panakul'uh tongodyu ta innilaonyuy a'at'u ot ha'on ya ma'uleya' ya ongal di homo'u ot palinggopo' di nomnomyu. ³⁰Te nan paddungnay panakul'u ya mayapoh ya adi da'yu paligaton i ha'on.

Nan A'at Di Habadun Tungo

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

12 ¹Indani ya ini'wan da Jesus i han puntanoman i han Habadun tungo. Ya nan itudtuduwana ya nungkultungda dohah nadan nitanom^u on in'innutimda te na'aganganda. ²Ya wadaday Paliseu an nanigo ta inalidan Jesus di, Tanganu mahan on aton nadan itudtuduwam ha athina yaden paniyo te Habadun tungo?

³Mu inalih Jesus i diday, Undan aggeyu innila nan inat David hidin nadne hidin nun'a'agangandah nadan nun'ibbana ⁴an namaaggot hunggop hinan tabernakel ot alana nadan tinapay an nidawat i Apu Dios ot anondah nadan nun'ibbana an ta'on on paniyoh anon di bokon padi? Mu dita'u ya ma'id ha alyon ta'u hi paniyoh diyen inatda. ⁵Ya undan aggeyu bo innila nadan Nitudo' an Tugun an alyonay, Adida mumbahul nadan padi an muntamu hinan Templo hinan Habadun tungo. ⁶Mu ibaga' i da'yu an ad uwani ya wada han nabakbaktuy abalinana mu nan uldin an ma'unud hinan Templo. ⁷Hay nitudo' hinan hapit Apu Dios ya alyonay, Nan pammo'anyuh nan ibbayuy pun'amlonga' an bokon nan i'nongyun ha'on. Ya onha innilayu nan ituddun diyen nitudo' ot adi namaaggon inaliyuh numbahul nan tagun ma'id ha inatnah adi maphod. ⁸Ot ipa'innila' tee an ha'on an Nitulang Hitun Tatagu di ukod an mangibagah nan paniyoh nan Habadun tungo.

^u 12:1 Hidiyen nitanom ya hidiye nan wit.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinan Natakluy Di Ta'lena
(*Mark 3:1-6; Luke 6:6-11*)

⁹Ot madappuh da Jesus hinan a'am'amungan di Judyu. ¹⁰Ya wahdi han lala'in natakluy di ohan ta'lena. Ya nadan tatagun wahdi ya inalidan Jesus di, Undan bokon paniyoh pangipaphodan hi mundogoh hinan Habadun tungo? Manu'eh ibagadah diye ya ta waha ipabahuldan hiya. ¹¹Ya inalin Jesus i diday, Onha nipaddih i ha Habadun tungo ya alinah wadan da'yu ha nabituy kalnerona ya undan adiyu e guyudon? ¹²Ot namama moh nan tagun nabalbalol mu nan kalnero. Ot hiya nan mahapul an maboddangan di ohan tagu an ta'on on Habadun tungo. ¹³Ot alyona i diyen lala'i di, Uyyadom di ta'lem. Ta inuyadna ya ni'bagan pinumhod ta umat hinan ohan ta'lena. ¹⁴Mu hidin tinigon nadan Paliseu hidiyen na'at ot lumah'unda ot hahapitonday atondan mamaten Jesus.

Hay A'at Nan Pinto' Apu Dios An Baalna

¹⁵Hi Jesus ya innilana nan nunhahapitan nadan Paliseu ta hiya nan nakak i diyen boble. Ya dakolday tatagun nitnud i hiya ot pun'ipaphodna nadan waday dogohna. ¹⁶Ot ibagana bon dida ta adida e al'alyon nan inatna. ¹⁷Ta datuwen ina'inatna di nipa'annungan din inalin nan propeta an hi Isaiah an alyonay,

¹⁸Nomnomnomonyu tun baal'u an pinto"u an hiyay mangipa'amlong i ha"on.

Ya ipiddum'u nan Espiritu' i hiya ta hiyay mangipa'innilah nan nipto' an pangat di tataguh abobboble.

¹⁹Hiya ya adi mi'hannu ya adina itkuk di panapitna an adi umat hinadan udum an eda itku'itkuk hinan kalata nan ibagada.

²⁰Ya adina mamaon nadan tatagu an mi'alig hinan apuputung an bilau. Ya ta'on on nadan mi'alig hinan mun'oddo'oddop an dilag ya adina mamaon an odpon.

Mu unaot boddangan dida ta nan nipto' di ma'at i dida.

²¹Ta an namin nadan bobleh tun luta ya wadaday tatagu an mundinol i hiya.^v

Nan Abalanan Jesus Ya Hay A'at Nan Espiritun Apu Dios
(*Mark 3:20-30; Luke 11:14-23*)

²²Inyeda i Jesus han lala'i an pinilok ya inumil nan nih'op i hiya. Ot la'ahon Jesus hidiyen nih'op i hiya ta tumigo mohpey matana ya atbohndin humapit. ²³Ta an namin nadan tatagu ya masda'awdan alyonday, Ma'id ha mapto' ya hiyah tuwe nan Apapun David an pinto' Apu Dios hi

---

^v 12:21 Isaiah 42:1-4

mumpatul i dita'u. ²⁴Ta hidin dingngol nadan Paliseu hidiyen inalida ya alyonday, Manu'e hi lina'ah Jesus nan nih'op ya hi Satanas an ap'apun nadan dimunyu di nangdat hi abalinana.

²⁵Mu hi Jesus ya innilana nan punnomnomda ta inalinan diday, Undan mabalin ta mumbubuhhulan nadan himpamoble onu nadan hina'amma? Adi te onha atondahdi ot umannung an madadagdan namin. ²⁶Ot athidi boy ma'at i da Satanas ya nadan ibbanan dimunyu hi'on magogodwada. ²⁷Alyonyuy hi Satanas di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op mu nan ibbayun munla'ah hi nih'op ya adida alyon di hi Satanas di nangdat hi abalinanda te hi Apu Dios. Ot diday mangipa'innilan nan inaliyu ya nibahho. ²⁸Ot at'ehna an na'innilan nan Espiritun Apu Dios di nangdat hi abalina' an munla'ah hi nih'op ya hiyay panginnilaanyun immali mo nan pun'ap'apuwana Apu Dios hitun luta.

²⁹Ya innayun bon Jesus an impa'innila an hiya ya ma'abbikah mu hi Satanas an alyonay, Hi Satanas ya umat hinan mabikah an lala'in mun'adug hi balena. Mu ha'on an ma'abbikah mu hiya ya nalakah pamoboda' i hiya ta way ato' an manggop hi balena ya nun'ala' nadan gina'una. ³⁰Ot ipa'innila' teen nan adi umunud i ha'on ya hiya nan mi'buhul i ha'on. Ya nan adi bumoddang an mangipa'innilah a'at'u ya hiyay mangiyadawwih nadan tatagu i ha'on. ³¹Ot alyo' i da'yu an an namin di bahul an ta'on on nan pamihulan hi ibban tagu ya mabalin an mapakawan. Mu nan tagun pihulona nan Espiritun Apu Dios ya adi mapakawan. ³²Ya atbohadin ha'on an Nitulang Hitun Tatagu an wada'ey mamihul i ha'on ya mabalin an pakawanon Apu Dios. Mu nan tagun pihulona nan Espiritun Apu Dios ya adi mapakawan hi inggana.

Hay A'at Di Kayiw Ya Nan Bungana

(Matthew 7:16-20; Luke 6:43-45)

³³Alyon bon Jesus di, Nan bungbunga'an an maphod di bungana ya alyon ta'uy maphod hidiyen kayiw. Mu adi'e maphod di bungana ya na'innilan waday dadagna te nan bunganay mangipa'innilah on maphod an bungbunga'an onu adi. ³⁴Ot athidin da'yu an manu'eh athinay inaliyu ya ningamut hinan a'atyu an on tuwali adi maphod te nan wah nomnomyu ya adi ahan maphod. Ta hiya nan adi bo maphod di hapitonyu. ³⁵Te nan maphod di nomnomnan tagu ya maphod boy hapitona. Mu nan adi maphod di nomnomna ya adi bo maphod di hapitona. ³⁶Ya ibaga' i da'yu an hitun punhumalyaan Apu Dios ya madusa nadan tatagu hinadan nalgom an hinannapitda. ³⁷Te nan hapitonyu ya hiyay pangiyunnudan Apu Dios hi pundusanan da'yu.

Hay Numbagaan Nadan Paliseu I Jesus Hi Panginnilaanda Hi Abalinana

(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸Nadan udum an muntudtuduh nadan uldinmin Judyu ya nadan udum an Paliseu an dehdi ya alyondan Jesus di, Apu Jesus, pohdonmin tigon ha panginnilaanmi an he'a ya ongal di abalinam.

³⁹Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan nayyan tinanud hi ad uwani an ma'id ahan ha pangulugyu. Pohdonyun tigon ha pangimatunanyu mu ma'id te ammuna din na'at hinan propetan hi Jonah. ⁴⁰Te hi Jonah ya inaminul han pating hinan baybay ta nihaha"ad hi putun nan pating hi tuluy algo. Ya atbohdiy ma'at i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu an milubu'a' hi tuluy algo. ⁴¹Mu ibaga' i da'yu an hitun punhumalyaan Apu Dios hi an namin di tagu ya dadiyen i Ninibeh di mangiyuhuh nan numbahulanyu ta dusaon da'yun Apu Dios. Te handidan i Ninibeh ya dingngolda nan tugun Apu Dios an impa'innilan Jonah ya inunudda ta nuntutuyudah bahulda. Mu da'yu ya ta'on ahan on wahtu nan na'abbaktu mu hi Jonah ya adiyu damdama unudon. ⁴²Ya ta'on on din babain patul hi ad Seba ya hiya boy tuma'dog hitun punhumalyaan Apu Dios hi an namin an tatagu ta iyuhuhnay numbahulanyu ta dusaon da'yu. Te ta'on on na'iddawwiyy numboblayana ya imme damdamah nan na'annomnoman an patul an hi Solomon ta e nundongol hinan impa'innilana. Mu da'yu ya ta'on ahan on wahtu nan na'abbaktu mu hi Solomon ya adiyu damdama unudon.

Hay Pumbangngadan Nan Dimunyu Nan Nih'opana

(Luke 11:24-26)

⁴³Innayun Jesus an alyon i diday, Nan dimunyu ya nala'ah'eh nan nih'opana ya e dimmanallanan hinan agge naboblayan an e manama' hi iha"adana. Mu ma'id'e ha mabalin hi iha"adanahdi ya ⁴⁴ipatnana bon mumbangngad hinan nala'ahana. Mu ume'e ta tinigonan pinumhod di adol diyen tagun ay hanan nabao ya nahagadan an bale ⁴⁵ya ume bo ta ena i'uyug di pituh nadan dimunyun adi ahan maphod di a'atda mu hiya ta mih'opdan namin ta iyal'alana mahan di ababhahan nan nih'opanda. Ya atbohdiy ma'at hinadan adi maphod an tataguh ad uwani an iyal'alanan adi maphod di ato'atonda.

Hay Nitulang I Jesus

(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶Hidin munhahapit da Jesus hinadan tatagu ya dimmatong da inana ya nadan i'ibanan linala'i ot umohnongdah nan dola an pohdondan mi'hapit i hiya. ⁴⁷Ya waday e nangibaga i Jesus an alyonay, Wada mahna da inam ya nadan i'ibam hi dola an pohdondan mi'hapit i he"a.

⁴⁸Ya inalín Jesus di, Ma'id ha napilih hi ina' ya i'iba'.

⁴⁹Ot tudduwona nadan itudtuduwana ot alyonay, Ta'on on datuwe ya ibilang'uh hi ina' ya i'iba'. ⁵⁰Te nadan tatagun mangun'unud hinadan pohdon Ama an hi Apu Dios ya diday ibilang'uh i'iba' ya ammod'u.

Hay Ni'aligan Di Ohok

(Mark 4:1-2; Luke 8:4-10)

13 ¹Ya i diye bon algo ya limmah'un da Jesus ot eda um'umbun hinan way pingngit nan lobong an nungngadan hi Galilee. ²Ya

dakkodakkolday tatagun e himmalunghung i hiya ta hiya nan immeh nan bangka an wahdih nan lobong ot e umbun hidi. Ta nadan tatagu ya timma'dogdah nan pingngit nan lobong. ³Ya dakol di intutuduna an in'alignan alyonay, Wada han e nunhabuwag hi ohok ⁴ta hidin nun'ihabuwagna ya wadaday nipto' hinan awon ot ume nadan hamuti ot pun'a'anda. ⁵Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan mabatu an kittang di lutana ta manu te agagga ot humangoda. ⁶Mu hidin pinumtang ya nun'a'alyohda ot mun'a'ateda te namaganan nan kittang an lutan himmangawanda. ⁷Ya hanada'en udum ya nipto'dah nan matalo'to'. Ta himmangoda mu inilung nan gulun dida. ⁸Mu nadan udum ya nipto'dah nan malumong an luta. Ta himmangoda ot umo'ongalda ot bumungadan namin an dakol di bungan di udum ya indakdakol di udum ya manghan di bungan nadan udum. ⁹Ta on indappuh Jesus ot alyonay, Da'yun waday ingana ya maphod onyu na'addonglon hinaen intuddu'.

¹⁰Indani ya immali nadan itutuduwan Jesus hi awadana ot alyonday, Tanganunmu i'alig di panuddum hinadan tatagu?

¹¹Ya alyon Jesus di, Athidiy inat'u ta wan da'yun mangun'unud ya abuh di manginnilah nan a'at di pun'ap'apuwat Apu Dios an agge ni' nipa'innila hi atagutagu. ¹²Te nan mangunud hinan tududu' ya ma'udman di innilaona. Mu nan tagun adi mangunud hinan tududu' ya ta'on on nan kittang an innilana ya mama'id i hiya. ¹³Ta hiya nan in'alig'uy nanuddu' te ta'on onda tigotigon nadan ato'ato' ya ta'on onda danongdonglon nadan itutudu' ya hiya damdama an adida ma'awatan.

¹⁴Ta diday nipa'annungan din impitudo' Apu Dios i Isaiah an alyonay, Manu te donglodonglonyu nadan itutudu' mu ningamut an adiyu ma'awatan.

Ya tigotigonyu bo nadan ato'ato' mu aggeyu innilay pohdo' an ipa'innila.

¹⁵Te da'yun tatagu ya paddungnay kimmulhiy nomnomyu ya ay ayu nun'apupukit ya nun'apipilok ta aggeyu innilay ma'ma'at.

Te onha adi ayu athina ot waninnot an imatunanyu nadan ma'ma'at hi ad uwani ya ma'awatanyu nan mitutudun da'yu ta wan mabalin an mundinol ayun ha'on ta ipaphod'u nan nitaguwanyu.^w

¹⁶Ya innayun Jesus an alyon hinadan itutuduwanay, Udu'dulnan da'yu te pa'immatun ayuh nadan tinannigoyu ya pa'addonglonyu nadan mitanuddu ta hiya nan ma'awatanyu. ¹⁷Te ibaga' i da'yu an dakol nadan propetah din nadne ya nadan udum an tatagun Apu Dios an pohdonda ahan an tigon nadan tigotigonyuh ad uwani mu aggeda tinigo ya atbohdi an pinhodan donglon datuwen danongdonglonyuh ad uwani mu aggeda paman dinggol.

^w 13:15 Isaiah 6:9,10

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ibalinan Nan Ni'alig An Ohok
(*Mark 4:13-20; Luke 8:11-15*)

¹⁸Ot ibagan Jesus di ibalinan nan ni'alig an ohok an alyonay, Igongahanyu ta innilaonyuy ibalinan nan nihabuwag an ohok. ¹⁹Nan ohok ya hiyay nipaddungan nan hapit Apu Dios. Ya nan awon an nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan a'at di pun'ap'apuwon Apu Dios mu adida ma'awatan. Ya nan hamutin e nangan i diyen ohok ya hidiye nan diyablu an huma'ul ta linglingonda nan hapit Apu Dios an dingngolda. ²⁰Ya nan mabatun nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun dingngolday hapit Apu Dios ya mun'am'amlongda ni' an nangunud. ²¹Mu paddungnay agge limmamut hi nomnomda te gapuh nadan dakol an hapit di tatagun dida onu gapuh ligatda ya indinongdan mangunud hinan hapit Apu Dios. ²²Ya nan matalo'to' an nipto'an nadan udum an ohok ya dadiye nadan tatagu an nangngol hi hapit Apu Dios mu hay kinadangyan hitun lutay gagamgamanda. Ya atbohadin wada'ey punligatanda ya minononmoma ta ma'id ha naminhodan mangunud hinan hapit Apu Dios. Ta ma'id ha niyatan diyen hapit Apu Dios an dingngolda hi nitaguwanda. ²³Ya nan malumong an lutan nipto'an nadan udum an ohok ya nadan tatagun nangngol hinan hapit Apu Dios ya na'awatanda. Ot ihamaddan unudon ta hiya nan dakol di maphod an inat di udum ya indakdakolnah udum ya manghan hi udum.

Hay Ni'aligan Nan Holo'

²⁴Wada boy intuddun Jesus i didan alyonay, Hay a'at di pun'ap'apuwon Apu Dios ya umat hinan tagun e nuntanom hi wit. ²⁵Mu wada han binuhulnan umakih ta hidin nahdom an nalo'dan namin di tagu ya imme ot ena bo ihok di bungan di holo' ot taynana. ²⁶Ta hidin himmango nadan wit ya ni'hangoda bo nadan holo' mu den mihlamda ni' ta inggana ot bumunga nadan wit. ²⁷Ta tinigon nadan puntamuwon diyen ud habal ot eda ibagan hiya an alyonday, Tanganu on maphod din intanom ta'u ya ad uwani ya dakol di holo' an ni'hango?

²⁸Ya alyonay, Nan mi'buhul i ha'on ya hiyay e nangihok hinan holo'.

Ya inaliday, Pohdom'e ya emi ginabutan.

²⁹Mu inalini diyen ud habal di, Udu'dul on adiyu e gabutan te alina ya ni'gabutyu nadan wit. ³⁰Ta'on attog on umatdahdi ta mi'yong'ongngaldah nadan wit ta nangamung hitun ahigapas. Ta nadatngan'ey ahigapas ya ahi' ibagah nadan munggapas ta pamanguluwondan ba'guton nadan holo' ya eda pinu'ulan. Ya ahida mohpe ginapas nadan wit ta iyedah nan alang.

Hay Nipaddungan Nan Kittakittang An Ay Ohok
(*Mark 4:30-32; Luke 13:18-19*)

³¹Hay oha boh intuddun Jesus ya alyonay, Hay a'at di pun'ap'apuwon Apu Dios ya umat hinan kakitkittangan an ohok an ma'alih mustard an

e intanom han lala'i. ³²Ta ta'on on hidiyey kakittangan an mitanom mu hidin himmango ot mahikon ya ong'ongngal mu nadan udum ta mabalina an pumbuyaana di hamuti nadan hapangna.

Hay Nipaddungan Nan Yist

(Luke 13:20-21)

³³Ya wada boy ohan in'alig Jesus an alyonay, Hay a'at bon di pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat hinan yist an inalan han babai ot pi'palutnah nan tuluy halub an alina ta impa'ongngalna nan tinapay.

³⁴An namin danaen inali'alina Jesus ya waday ni'aligana. ³⁵Ta danaey nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hi ohah nadan propetah^x din nadne an inalinay,

I'alig'un namin di panuddu' i dida.

Ta hanadan agge ni' na'innila an mihipun hi nalmuwan tun luta ta ingganah ad uwani ya ipa'innila' mohpen dida.^y

Hay Nangibagaan Jesus Hi Ibalinan Nan Holo'

³⁶Tinaynan Jesus nadan tatagu ot ibangngadna hinan balen nalpuwana. Ya nitnudda bo nadan itudtuduwana ot alyondan hiyay, Nganne nan ibalinaan nan holo' an inalim?

³⁷Ya inalin Jesus di, Nan alyo' an tagun nangihok hi wit ya ha'on an Nitulang Hitun Tatagu. ³⁸Ya nan puntanoman ya hidiye nan lutan awadan di tatagu. Ya nada'en wit ya dadiye nadan tatagu an niddum hinan pun'ap'apuwan Apu Dios. Ya nada'en holo' ya dida nadan tatagu an niyappit i Satanas. ³⁹Ya na'en mi'buhul i ha'on an nangihok hi holo' ya hi Satanas. Ya nan ahigapas ya hidiye nan apogpogan tun luta. Ya nadan munggapas ya dadiye nadan anghel. ⁴⁰Ya nan eda pama'gutan ya pamu'ulan hinan holo' ya hidiye nan ni'aligan nan ma'at hitun apogpogan tun luta. ⁴¹Te ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya honago' nadan anghel ta diday e mun'amung hinadan nun'abahulan an tatagu ya nadan gimmapuh numbahulan di udum ⁴²ta ipiyeda didah awadan nan malanglanggiyab an apuy ta hidiy kumogakogaanda ya ngumalingaliyotanda. ⁴³Mu nadan tatagun Apu Dios ya malumanda ta ay humilii a'atdahdih nan awadan nan pun'ap'apuwan Apu Dios an hi Ama ta'u. Ot da'yun waday ingana ya maphod onyu na'addonglon hinaen intuddu'.

Hay Nipaddungan Nan Balitu'

⁴⁴Ya innayun bon Jesus an alyon di, Hay pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat hinan balitu' an nika"ut i han habal. Ya indani ya inakhupan han lala'i ta

^x 13:35 Hay alyon di udum ya hi Isaiah nan propeta an nangali ituwe.

^y 13:35 Psalm 78:2

nunhiglay amlongna ot pa'attabbunana ot ahi umanamut ot ena igattang an namin nadan wadan hiya ta pangattangna i diyen luta an awadan nan balitu'.

Hay Ni'aligan Nan Pangoh

⁴⁵Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwana Apu Dios ya umat boh nan tagun e tumigotigoh maphod hi pangoh gattangona. ⁴⁶Ya inakhupana han ma"aphod an pangoh ot umanamut hi baleda ot ena igattang an namin nadan wadan hiya ta pangattangna i diyen pangoh.

Hay Ni'aligan Nan Tabukul

⁴⁷Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwana Apu Dios ya umat boh nan tabukul an eda inwayat hinan baybay. Ta dakkodakkol di ⁴⁸nat'onat'on an natabukul. Ot ida"aldah nan pingngitna ot piliyonda ta na'en miha on hiniweda ya na'en adi on intopalda.

⁴⁹Athinay ma'at hitun apogpogan tun luta an nadan anghel ya ihiwwedan namin nadan tatagu an adi maphod di pangatda ⁵⁰ta ipiyeda didah nan awadan nan malanglanggiyab an apuy ta hidiy kumogakogaanda ya ngumalingaliyotanda.

Hay A'at Di Nitudduh Din Nadne Ya Nan Balun Intuddun Jesus

⁵¹Alyon bon Jesus hinan itudtuduwanay, On ma'awatanyu mohpe datuwen inali'ali'?

Ya alyonday, O ma'awatanmi.

⁵²Ta alyon mon Jesus di, Wadaday udum hinadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu an mangulug i ha'on te inniladay a'at di pun'ap'apuwana Apu Dios. Ta umatdah nan tagun innilanay pangiyatanah nadan nabayag an inamu'amungnan gina'u ya nadan balbalu.

Hay Agge Nangunadan Nadan Tatagu I Jesus Hinan Numboblayana

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³Hidin indappuh Jesus nadan imbagabagana ot taynanah diyen boble. ⁵⁴Ot umeh nan boblen immongngalana. Ot umeh nan a'am'amungan di Judyu ot muntudtuduhdi. Ya masda'aw nadan na'amung hinan panudduna. Ta alyonday, Idana nin di e nangadalan naen tagu hinan dakol an innilana. Ya nganne nin di nalpuwan nan abalinana an mangat hi milagro. ⁵⁵Undan bokon hinae nan imbabalen nan kalpentero. Ya undan bokon hinae nan imbabalen Mary an i'ibana da James ya hi Joseph ya hi Simon ya hi Judas. ⁵⁶Ya undan bokona i'iba nadan wahtun binabai. Idana nin mahan di ena nangadalan i ha athina. ⁵⁷Ta nganne mahan hanan e pangunudan i hiya te undan agge innilay niyatana.

Mu inalin Jesus i diday, An namin nadan propetah din nadne ya ta'on on idanay umayanda on lisipuwon nadan tatagu dida. Mu hina'en numboblayanda ya ta'on on nadan tulangda ya adida lisipuwon dida.

⁵⁸Ya gapuh nan adida kumulugan ya ma"i'd mo bo ha dakol hi milagro hi impatigon Jesus i diyen numboblayana.

Hay Natayan John An Mumbonyag
(*Mark 6:14-29; Luke 9:7-9*)

14 ¹Nundongol hi Jesus ta hi Herod an patul hi ad Galilee ²ya alyonah nadan ap'apu di, Alyonyuy hi Jesus mu bokon te hi John an mumbonyag an nate ot tumagu ta hiya nan ongal di abalinanan mangat hi milagro.

³Manu'eh athidiy inalin Herod ya hiyay nangipibalud i John ot ipapatena an gapu ta inahawana hi Herodias an ahawan ibbanan hi Philip ⁴yaden imbagabagan John an paniyo an pulhon di ahawan di hi ibba. ⁵Ta gapu i diye ya pinhod Herod an ipapateh John mu den tumakut hinadan Judyu an mangalih hi John ya propeta. ⁶Mu hidin nadatngan nan algo an punnomnomandah niyayyaman Herod ya nanayo nan babai an imbabalen Herodias hi hinangngab nadan na'amung. Ya nunhiglay amlong Herod. ⁷Ot ibaganah nan nanayon unga an ta'on on nganney pohdona ya idatna.

⁸Ot umeh diyen unga i inana ot alyonay, Nganney ibaga' hi idatna?

Ya alyon inanay, Ibagam ta nan ulun John an mumbonyag di ipaputulna ya impiha"adnah nan duyu ya indatnan he"a. Ta hidiye moy imbagan nan unga. ⁹Mu hi Herod ya muntutuyuh nan imbagana mu ma"i'd mo ha abalinana te niluh an dingngol nadan tatagu nan hinapitna. Ot honagonay e mangat hinan imbagan diyen unga. ¹⁰Ta immeh nan baludan ot putulonay ulun John ¹¹ot iha"adnah nan duyu ot iyenah nan unga ot e idat nan unga i inana an hi Herodias. ¹²Ta hidin dingngol nadan intudtuduwan John ot eda alan nan adolna ot eda ilubu' ot ahida e ibagan Jesus.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Dakol An Tatagu
(*Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-15*)

¹³Hidin dingngol Jesus hidiyen na'at i John ot makakda i diyen boble an nunluganda i han bangka ot umedah nan agge naboblayan ta eda mun'ohhahdi. Mu nadan dakol an tataguh nadan abobboblehdi ya dingngolda nan umayan da Jesus ot mamanguluda an dinallanda. ¹⁴Ya hidin dimmatong da Jesus ya wahdiday dakkodakkol an tatagu an namangulun dimmatong. Ya nunhiglay homo'nan dida ot pun'ipaphodna nadan mumpundogoh. ¹⁵Ya hidin mun'ahdom ya imme nadan itudtuduwanah awadana ot alyonday, Tigom'en mun'ahdom mo ot udu'dulnay ituda'mu tudan tatagu ta umedah nadan nun'ihaggon an boble ta eda gumattang hi anonda te ma"i'd ha boblehtu.

¹⁶Ya inalin Jesus di, Ta'on on adida ume ta ukod ayun mangdat hi anonda.

¹⁷Ya alyondan hiyay, O mu undan umdah tun limlimman tinapay ya han duwduwwan ekan?

¹⁸Ya alyon Jesus di, Iyaliyuhtu. ¹⁹Ot ipabuna nadan tataguh nadan naholo'an ot alana nan lima an tinapay ya nan duwan ekan ot itangadnah ad abunyan ta munhana i Apu Dios ot ahina upi'upingon ot idatnah nadan itudtuduwana ta eda pun'ipiyappong hinadan tatagu ²⁰ta mangandan namin.

Ya hidin nabhugda ot amungonda nadan nabati ya napnuy himpulut duway (12) bahket.

²¹Ya ha'ey bilang di nangan ya umeh limay libuy (5,000) linala'i an agge ni'bilang nadan binabai ya u"unga.

Hay Dimmallanan Jesus Hi Uhhun Nan Liting

(Mark 6:45-56; John 6:16-21)

²²Ot ibagan Jesus ta mamangulu nadan itudtuduwanan umeh nan dommangna an munlugandah nan bangka ot ahina pa'anamuton nadan tatagu. ²³Ta onda imme nadan tatagu ot umeh Jesus hinan bulludna an e nun'ohhan nundasal ta ingganah din mun'ahdom.

²⁴Yaden nungginawwah nan lobong nan bangkan nunlугanan nadan itudtuduwana ya mumpinulluy nan dalluyun te midamu nan dibdib i dida. ²⁵Ta hidin timmalanu ya ni'akhup hi Jesus i dida an indallanah nan uhhun di liting. ²⁶Ta hidin tinigon nadan itudtuduwana an waday mundaldallanan hinan uhhun di liting ya nangintattakutda ot tumkukda te alyondaot on banig. ²⁷Mu alyon Jesus di, Adi ayu tumakut te ha'on.

²⁸Ya nahanapit hi Peter an alyonay, Apu Jesus, he'a'eh nae ya ayagana' ta wan idallan'uh uhhun di liting ta umaliya' hinah nan awadam.

²⁹Ya inalin Jesus di, O ma'a.

Ot mumbuyun hi Peter hinan bangka ot idallanah nan tu'yap nan liting an umeh awadan Jesus.

³⁰Mu hidin intigonah nan dalluyun an pun'ipalin nan dibdib ya timmakut. Ya mun'alnong ta muntukuk an alyonay, Apu Jesus, boddangana'.

³¹Ya na'ibagon Jesus an inidon hi ta'lana ot guyudona ot alyonan hiyay, Tanganu mahan on'a athina an hi kittang on kimapuy di pangulugmu.

³²Ya hidin nunlugandah nan bangka ya nadadinong nan dibdib.

³³Ta nadan ibbadah nan bangka ya dinayawdah Jesus an alyonday, Patiyonmin immannung an he"a nan Imbabalen Apu Dios.

³⁴Ot inayun da Jesus an umeh ad Genesaret. ³⁵Ya nadan tataguhdi ya immatunandah Jesus ot eda pun'ipa'ayag nadan mumpundogoh hinadan nun'ihaggon an boble ta wan iyedah awadan Jesus. ³⁶Ta inyeda on numpahmo'da ta wan ipaphodna dida hinadan dogohda. Ta ta'on on ammunay panapaandah gayadan di lubungna on pinumhodda.

Hay Tugun Nadan A'ammod Di Judyu

(Mark 7:1-23)

15 ¹Indani ya wadaday Paliseu ya nadan muntudtuduh nadan uldin di Judyu an nalpudah ad Jerusalem an immalidah awadan Jesus ot alyondan hiyay, ²Tanganu on nadan itudtuduwam ya adida unudon nadan intugun nadan a'ammod ta'uh din nadne an aton an mun'ulah ta'le on ahita mangan?

³Ya alyon Jesus di, Tanganu on nadan intugun handidan a'ammod di gahin on ma'unud an bokon nan tugun Apu Dios? ⁴Ta umat hinan imbagan Apu Dios an mahapul an ipapto'yu nadan a'ammodityu^z ya nan tagu an idutanay hi amana onu hi inana ya mahapul an mipapate.^a ⁵Ot ten ta'on on nadan ma'ahhapul nadan a'ammodityu ya ukuhanyu mahan an idat. Te nat'on di itudtuduyu an alyonyuy mabalin an adiyu idattan nadan a'ammodityu mu ta ibagayun dida an manu'eh ma'id ha idatyun dida ya niluh an indawatyun Apu Dios nan alyonyuh midat i dida. ⁶Ta nan athinan pangatyu di atigana an adiyu un'unudon nadan tugun Apu Dios te nan intugun di a'ammod di unudonyu. ⁷Nunhigla mahan hinaen layahyu. Ta da'yuy nipa'annungan din inalin Isaiah an alyonay,

⁸Hi Apu Dios ya alyonay, Datuwen tatagu ya manu te alyonday un'unudona' mu nat'on di wah nomnomda.

⁹Ta hiya nan ma'id ha hilbin nan pundayawda i ha'on te nan malpuh nomnomda di itudtududah nadan tatagu.

On inalay ha'on di ud tugun mu layahda.

¹⁰Ya inayagan bon Jesus nadan tatagu ot alyonan diday, Hanat igongahanyu tun alyo' ta ma'awatanyu. ¹¹Te bokon hanan anon di pumbahulan te hay pumbahulan ya nan adi maphod an hapiton.

¹²Ta imme nadan itudtuduwana i hiya ot alyonday, On innilam an hinaen inalim ya impaboholmu nadan Paliseu.

¹³Ya in'alig Jesus di nambalna an alyonay, An namin di nitanom an bokon hi Ama an hi Apu Dios di nangitanom ya maba'gutda. ¹⁴Adiyu dongdonglon danaen Paliseu te umman umatdah nan napilok an mangipanguluh nadan ibbadan napilok. Ta lo'tat ya nagahdah nan opang.

¹⁵Ya inalin Peter di, Daan mot ipa'innilam i da'mi nan pohdom an ibaga hinan pumbahulan an gapuh hapiton.

¹⁶Ya inalin Jesus di, Te ne on ta'on on da'yu ya ma'id ha ma'awatanyu. ¹⁷Undan aggeyu innila an nan anon ya inukmun'e ta immeh putu ya innayunan bimmudduh. ¹⁸Mu nan hapiton an nalpuh nomnom ya hiyay pumbahulan. ¹⁹Te hay nomnom di alpuwan nan adi maphod an aton an umat hi pumate ya mangilo' hi bokon ahawa ya mangako ya munlayah

^z 15:4 Hay Nakakan 20:12; Deuteronomy 5:16   ^a 15:4 Hay Nakakan 21:17; Lebitikus 20:9

ya nan e attaan an tumtumbu'on di ibba ta pama"ih i dida. ²⁰Datuwe nadan pumbahulan an bokon hanan pangunudan hinan nibagan aton an mun'ulah ta'le on ahita mangan.

Hay Numpahmo'an Han Babai I Jesus

(Mark 7:24-30)

²¹Nakak da Jesus i diyen boble ot ipluydah ad Tyre ya hi ad Sidon.

²²Ya wada han babain bokon Judyu te i Kanaan an ni'akhup i dida ot pun'itkuknan alyonay, Apu an Apapun David, hom'ona' bahan te dehdi nan imbabale' an paligligaton nan nih'op hiya.

²³Mu dindinnongan hi Jesus ta hiya nan alyon nadan itudtuduwanay, Daan mot atom hinaen ibagabagan nan babai ta way atonan ume te teen tumling an miyunu'unud i dita'u?

²⁴Ya inalin Jesus di, Hay nahnaga' ya abuh ya nadan tinanud Israel an dida nadan ay natala' an kalnero.

²⁵Mu hidiyen babai ya hiya damdaman adi mangmanghop ta e nundu'un hi hinangngab Jesus ot alyonay, O mu hom'ona' bahan Apu Jesus.

²⁶Ya in'alig Jesus an alyonay, O mu adi maphod on'u alan nan anon nadan u"unga ta ipa'an'uh nadan kahu.

²⁷Ya inalin nan babai di, Apu Jesus, manu te immannung hinaen inalim, mu nadan kahu ya anonda nan magah hinan panganan nadan ud kahu.

²⁸Ot alyon mon Jesus i hiyay, Maphod ta athinay pangulugmu. Ot nan pohdom ya ma'at.

Ta hidin inalin Jesus hidiye ya pinumhod nan imbabalena.

Hay Nangipaphodan Jesus Hinadan Mumpundogoh

²⁹Tinaynan bon da Jesus hidiyen boble ot i'wadah nan pingngit di lobong an nungngadan hi Galilee ot inayundan ume i han billid. Ta onda dimmatong hidi ot umbun hi Jesus. ³⁰Ya tuweday dakkodakkol an tatagun pun'iyedah awadanay mumpundogoh ya nun'apilay ya ta'on boh on nadan nun'apilok ya nun'alollol.^b Ot pun'ipaphodna didan namin. ³¹Ya masda'aw nadan tatagu hi nanigandah pinumhodan nadan mumpundogoh te nadan nun'alollol ya humapitda ya nadan nun'apilay ya dumallanda ya atbohdihi nadan nun'apilok an tumigoy matada. Ot dayawondah Apu Dios an unudon di tinanud Israel.

Hay Namanganan Jesus Hinadan Opat Di Libun Linala'i

(Mark 8:1-10)

³²Inayagan Jesus nadan itudtuduwana ot alyona i dida di, Napuh mo nan balun tun tatagu te tuluy algodahtu. Ot ipa'anamut ta'u'e dida an adida mangan ya undan adida malngat hinan awon.

^b 15:30 Nan nalollol ya adi humapit.

³³Ya inalin nadan itudtuduwanay, O mu idanay e ta'u pangalan hitun agge naboblayan hi ipa'an i datuwen dakkodakkol an tatagu?

³⁴Ya inalin Jesus di, On wahna ha aggeyuh makan?

Ya alyonday, Umman ammuna tee han pitun tinapay ya han oh'ohhan ekan an wahtu.

³⁵Ot ipabun Jesus nadan tatagu ³⁶ot alana nan tinapay ya nan ekan ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot idatnah nadan itudtuduwana ot pun'i'piyappongda nadan tatagu. ³⁷Ta'onda napong ot mangandan namin ta nun'abhugda. Ot e amungon nadan itudtuduwana nadan nabati ya napnuy pitun bahket.^c ³⁸Ya hay bilang nadan linala'in nangan ya opat di libu (4,000) an agge ni'bilang nadan ni'an an binabai ya nadan u'unga.

³⁹Ot ahi mohpe alyon Jesus hinadan tatagu ta mumpanga'anamutda. Ta onda imme ot e munlugan da Jesus hinan bangka ta umeda i han boleleh ad Magadan.

Hay Pangalyan Nadan Tataguh Ipatigon Jesus Di Abalinana

(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

16 ¹Wadaday Paliseu ya Saduse an immeh awadan Jesus te pinhoddan hipolon ta alyonday, Ipatigom ha panginnilaanmi an hi Apu Dios di nannag i he"a.

²Mu onnot on alyon Jesus di, Da'yu ya innilayu an wa'et mapatal hi ad lagud hinan mun'ahdom ya alyonyuy ma"ugoh nan ibiggatana. ³Ya wa'e bo ta mumbubugut hi ad lagud hinan mawi"it ya innilayu bon umudan. Tanganu on datuwe'e ya innilayun mangimatun mu nada'en ma'ma'at hi ad uwani ya aggeyu innilay pohdonan ibaga? ⁴Ngalngalam mahan ha niyatanyun tataguh ad uwani an ma"id ahan ha pangulugyun Apu Dios. Te hay pohdonyun tigon ya ha ato' hi milagro mu ma"id ha ipatigo' te ammuna nan na'at i din propeta an hi Jonah.

Ta on inalin Jesus hidiye ot taynanda nadan tatagu.

Nan Nibahhon Tutdudun Di Paliseu Ya Saduse

(Mark 8:14-21)

⁵Hidin immagwat da Jesus hi dommangna ya na'innilaandan ma"id ha inodnandah balundah tinapay. ⁶Ya alyon Jesus i diday, Halipodpodonyu nan yist nadan Paliseu ya yist nadan Saduse.

⁷Mu adida ma'awatan hidiyen inalina ta munhimbabaggadan alyonday, On nin nan nunlinglingan ta'uh nan tinapay di pangalyanah athidi.

⁸Mu innilan Jesus nan punhahapitanda ta alyonay, Tanganu boh on nan nunlinglinganyuh nan tinapay di al'alyonyu? Ngalingalam mahan on ingganah

^c 15:37 Nan bahket ya umat hinan nangiha"adanda i Saul ot buyunondah nan binattun alad hi ad Damaskus.

ad uwani ya kittang di pangulugyu ⁹an aggeyu innila nan abalina'. Undan lininglingyuot bo din namangana' hidin limay libun (5,000) linala'ih nan liman tinapay ya nadan atnay bahket an nabati. ¹⁰Ya undan lininglingyu bo din inat'uh nadan pitun tinapay an inan din opat di libun (4,000) tatagu ya nadan atnay bahket an binatang. ¹¹Tanganu on bokon datuwey nomnomnomyu ta ma'awatanyun bokon nan lininglingyun tinapay di inali' te nan panalipodpodanyuh nadan yist di Paliseu ya Saduse. ¹²Ona inathidi ya na'awatanda mohpe an hay pohdon Jesus an ibaga hinan halipodpodonda ya bokon nan yist di tinapay te nadan tudtudun nadan Paliseu ya Saduse.

Hay Inalin Peter Hi Niyatan Jesus

(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

¹³Hidin tuwen dumatongdah ad Sesaria Pilipay ya mahmahan Jesus hinadan itudtuduwana an alyonay, Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya nganne tuwaliy alyon nadan tataguh niyata'?

¹⁴Ya inalay, Hay alyon di udum ya he"ah John an mumbonyag. Ya alyon di udum di he"ah Elijah. Ya hay udum ya alyondah he"ah Jeremiah onu bokon'e anu ya he"ay ohah nadan propeta an timmagu.

¹⁵Ya alyon Jesus di, O ya nganne damdamay alyonyu hi niyata'?

¹⁶Ya hi Simon Peter di nambal an alyonay, He"a nan Kristu an imbabalen nan wadawada an Dios.

¹⁷Ya inalin Jesus i hiya di, Manu neen he"a Simon an hi na' John te immannung an hinaen inalim ya bokon hay taguy nangipa'innilan he"a te hi Aman hi Apu Dios. ¹⁸Ya hay ibalanan nan ngadanmun Peter ya batu. Ya hinaen inalim an a'at'u ya hiyay pangipu'unnan di tatagu an kumulug i ha'on ta mun'oh'ohhada. Ta ma"i'd ha mabalin hi mangabak i dida te ta'on on hay ate ya adina abalanan an ma"idon dida. ¹⁹Ot idat'un he"a nan aladdur^d di pun'ap'apuwana Apu Dios ta nan adim iyabulut an ma'at hitun luta ya adi iyabulut Apu Dios an wah ad abunyan. Ya nan iyabulutmun ma'at hitun luta ya iyabulut Apu Dios an wah ad abunyan.

²⁰Ta on inalin Jesus hidiye ot padananah nadan itudtuduwana ta adida e analyon hinadan tatagu an hiya nan Kristu.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan Ya Amahuwan

(Mark 8:31-9:1; Luke 9:22-27)

²¹Ta nihipun i diye ya impa'innilan Jesus hinadan itudtuduwana an dakol di holtapona an alyonay, Mahapul an umeya' hi ad Jerusalem ta nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya nadan ap'apun di padi ya nadan muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu ya adhuwana' i dida ta ingganah ona' ipapate. Mu hinan mi'atlul algo ya mahuwana' i Apu Dios.

---

^d 16:19 Nan aladdu ya hiya nan abalanan an e mangipa'innilah nan a'at di pun'ap'apuwana Apu Dios.

²²Mu inayagan Peter ot bumata'anda ot pahiwonan alyonay, Apu Jesus undan mabalin mahan ta iyabulut Apu Dios an ma'at ha athina i he'a.

²³Ya intigon Jesus i Peter ot alyonay, Umaan'ahtu, Satanas. Undan he'ay mangipagol hinan mahapul an ato'. Hinaen ninomnommu ya bokon hi Apu Dios di nalpuwana te nalpuh nomnom di tagu.

²⁴Ot ahi alyon Jesus hinadan itudtuduwanay, Pohdo' an ipa'innila i da'yu an nan tagun mangun'unud i ha'on ya bokon hay adolnay pamanguluwonan nomnomnomon ta ta'on on madhuy hapit i hiya onu mipapate ya hiya damdama an ha'on di un'unudona. ²⁵Te nan tagu an hay nitaguwanah tun lutay nomnomnomona ya abuh ya mihiwwen Apu Dios hi inggana. Mu nan tagun ta'on on mapalpaligat onu mipapate an gapuh nan ena pangunudan i ha'on ya hiyay mi'tagu i Apu Dios hi munnananong. ²⁶Te ta'on on alinah amungon nan tagun namin di kinadangyan an wahtun luta ya nganne damdamay hilbina hi'on mihi'an i Apu Dios? Te hidiyen amungona ya adi mabalin hi pamayadnah nan pi'taguwana i Apu Dios. ²⁷Te ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya mumbangngada' ta mipatigoy anabaktumi i Ama. Ya mi'yalida bo nadan anghel'u. Ta humalyao' an namin di tatagu ya indat'uy gunggunan di hinohha an miyunnudan hinan ina'inatna. ²⁸Ya ibaga' bo i da'yu an wadaday udum i da'yuhtu an adida ni' mate ya tigonday pun'ap'apuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.

Hay Ni'hapitan Jesus I Da Moses I Elijah

(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

17 ¹Nala"uh han onom di algo ot uyugon Jesus hi Peter ya da James an hinagi i John ot umedah nan atagen billid ta eda nunhiwwehdi. ²Ya nalumman di tigon Jesus ta humiliy angahna an ay algo. Ya atbohdi nan lubungnan numbalin hi pulaw ta humili. ³Ya alinah on wada da Moses i Elijah an mi'haphappitandan Jesus. ⁴Ya pamaaggot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, maphod ta wa ta'uhdu. Pohdom'e ya inyamma' ha tuluy allung ta hinohha ayu i da Moses ya hi Elijah. ⁵Mu agge impadappuh Peter nan inalina ya nawadaot han humilin bugut an nihu'mut i dida. Ya wada han munhapit an alyonay, Hiyah tuwe nan Imbabale' an pa'appohpohdo' ya pun'am'amlonga' ot hanat igongahanyuy ibagana. ⁶Hidin dingngol nadan in'uyugnan itudtuduwanah diye ya nunlu'bubdah nan luta te nunhiglay takutda. ⁷Mu hi Jesus ya immeh awadanda ot dapaona dida ot alyonay, Adi ayu tumakut ya timma'dog ayuot. ⁸Ya hidin intangadda ot muntiggotiggoda ya ammunah Jesus an wahdi.

⁹Ta hidin mundaydayyudan umanamut ot padanan Jesus hinadan tulu an alyonay, Adiyu ibagbagah nadan tataguh diyen tinigoyu an na'at ta ingganah tun ataya' ya amahuwa' an Nitulang Hitun Tatagu.

¹⁰Ya alyon nadan itudtuduwana i hiyay, Tanganu on alyon nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu di gahin on hi Elijah di mamanguluh umali ya ahi umali nan Kristu?

¹¹Ya alyon Jesus di, O te immannung an hi Elijah di mamangulu an umali ta idadaana nadan tatagu. ¹²Mu ibaga' i da'yu an immali mo tuwalih Elijah mu nadan tatagu ya aggeda immatunan. Ta hiya nan inatdan namin nan pohdonda an pamalpaligat i hiya. Ta atbohdiy atondan ha'on an Nitulang Hitun Tatagu.

¹³Ta na'awatan mohpen nadan itudtuduwana an hidiyen alyon Jesus ya hi John an mumbonyag.

Hay Nunla'ahan Jesus Hinan Nih'op I Han Unga

(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43)

¹⁴Hidin dimmatongdah awadan nadan dakol an tatagu ya wada han lala'i an imme ot mundu'un hi hinangngab Jesus ot alyonay, ¹⁵Apu Jesus, hom'om bahan nan imbabale' an mun'oldah. Te nunhiglay punligligatana an umipatakut te agaggaon natukkad hinan way apuy ya bokon'e bo ya hinan way liting. ¹⁶Inye' hinadan itudtuduwan mu adida abalanan an ipaphod.

¹⁷Ya alyon Jesus di, Nunhigla ayu mahan an tataguh ad uwani. Nadney nanganu'anuha' i da'yu hi nihaha'ada' hitun awadanyu mu anuud ta ahi ayu kumulug i ha'on. Ot alyonah nan taguy, Iyalim hitu nan imbabalem. ¹⁸Ta ona inyeh diyen unghah awadan Jesus ot la'ahon Jesus nan nih'op i hiya ta na'ibagan pinumhod.

¹⁹Indani ya e nun'ohhah Jesus ya imme nadan itudtuduwanah awadana ot alyonda i hiyay, Tanganu on da'mi'e ya adi ami pa'alla'ah hinan nih'op?

²⁰Ya alyon Jesus di, Manu'e ya agge nahamad di pangulugyu. Te onha waha pangulugyu i Apu Dios an ta'on on umat i ha kittakittang an ohok an mustard ot ma'id ha adiyu abalanan an aton. Ta ta'on on ammuna ha pangalyanyuh madlig nan billid ya madlig. ²¹Mu nan umat i naen nih'op ya gahin di ihamadyu an idasalan an i'ulatanyu ya ahi mabalin an mala'ah.

Hay Pidwan Di Nangipa'innilaan Jesus Hi Ena Atayan

(Mark 9:30-32; Luke 9:43-45)

²²Hidin na'amung da Jesus hinadan itudtuduwana hi ad Galilee ya inalin Jesus i diday, Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya agagga ya ipatiliwa' ²³ta patayona' mu hinan mi'atlul algo ya tumaguwa' damdama.

Ya hidin dingngol nadan itudtuduwana nan inalina ya nunhiglay inomnomanda.

Hay Pumbayadan Hi Buwis

²⁴Ya hidi bon immayan da Jesus hi ad Kapernaum ya wadaday mun'amung hi buwis hinan Templo^e an immeh awadan Peter. Ya alyondan hiyay, On idat naen muntudtudu i da'yu nan buwis an mabayadan hinan Templo?

²⁵Ya alyon Peter di, O, mumbayad.

Ta on hinunggop hi Peter hi bale ya hi Jesus di namangulun himmapit ot alyonan Simon di, Hitun luta ya nganney innilam hi mumbayad hi buwis hinan patul di ohan boble? On nadan tataguh nan numboblayanda onu nadan tataguh udum hi boble an sinakupda?

²⁶Ya alyon Peter di, Ot nadan tatagun sinakupda.

Ya alyon Jesus di, At'ehna ot adi mo mahapul an mumbayadta te hinaen Templo ya hi Ama di ud bagi. ²⁷Mu hay atonta ta adida mahkitan nadan tatagu ya udu'dulnay ume'ah nan lobong ya binyunmu nan bunwit ta nan mamangulun ekan an makna ya wahdi nan pihhun ingkamelna. Ya inalam ta iyem hinan pumbayadan hi buwis ot ammunan pumbayadta duwa.

Hay Na'abbaktun Taguh Nan Pun'ap'apuwan Apu Dios (*Matthew 5:29-30; Mark 9:33-37,42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2*)

18 ¹Indani ya mahmahan nadan itudtuduwan Jesus i hiya an alyonday, Nganne nin di na'abbaktun taguh nan pun'ap'apuwan Apu Dios?

²Ot ayagan Jesus han unga ot pata'dogonah hinangngabda ³ot alyonay, Ibagai i da'yu an gahin di mabaliwan di a'aty ta umat ayu ituwen unga an adina nomnomnomon di ena ipabaktuwan ya ahi mabalin an middum ayuh nan pun'ap'apuwan Apu Dios. ⁴Te hay na'abbaktuh nan pun'ap'apuwana ya nan mumpada"ul an umat ituwen unga. ⁵Ya nan tagun waday pamhodnah nadan nada"ul an umat ituwen unga an gapuh pangun'unudnan ha'on ya hiyay waday pamhodnan ha'on. ⁶Mu nan tagun hiyay gumalat hi pumbahulan nadan pa'akullugna ya udu'dulnaot eh'ay ita'od ha madamot i ha batuh bagangna ya bingkahdah nan baybay.

⁷Nadan tataguh tun luta ya nunnaud an mahmo'da te dakol di gumalat hi eda pumbahulan. Mu athidi tuwaliy ma'ma'at hitun luta an dakol di gumalat hi e pumbahulan. Mu nan tagun hiyay gumalat hi pumbahulan di ibbana ya nunhiglay ma'at i hiya. ⁸Ta hiya nan wa'et hanan ohan huki onu ta'le di gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay putulon ya intopal te

---

^e 17:24 Nan buwis an mabayadan hinan Templo ya hidiye nan tinawon an bayadan di minamakilog an linala'in Judyu hinan Templo an hay balolna ya nipaddung hinan mabo'lah nan duway algo. Mu nadan padi ya adida mumbayad.

udu'dulnay mapukulan di huki onu ta'le mu ta waday pi'taguwan i Apu Dios mu hanan mitopal an namin di adol hinan adi madmaddop an apuy. ⁹Ya atbohdi an onha hanan matay gumalat hi pumbahulan ya udu'dulnay ukiton ya intopal. Te udu'dulnay napilok di ohan mata mu hanan wadan duway mata mu mitopal an namin di adol hi impilnu an awadan di apuy.

Nan Natala' An Kalnero

(Luke 15:3-7)

¹⁰Innayun bon Jesus an alyon di, Nomnomnomyu ta adiyu pihulon nadan nada"ul an umat ituwen unga. Te nadan anghelda an manmannigo i dida ya nanongnan wadadah awadan Ama.

¹¹Ot inayuna bon alyon di, Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya immaliya' ta e' anapon nadan paddungnay natala' ¹²an umat i ha lala'i an waday hinggahut (100) hi kalnerona ya natala' di oha. Ot taynana nan nahiyam ta hiyam (99) hinan pastu ta ena hama'on hidiyen natala'. ¹³Ta wa'et hinama'na ya nunhiglay pun'amongana hi nanama'ana i diyen oha an ta'on hi wadada nan nahiyam ta hiyam (99) an agge natala'. ¹⁴Ot athinay aton Ama ta'un hi Apu Dios an hiya ya adina pohdon an waday matala' an ta'on on nan na'adda"ul an tagu.

Hay Aton Hinan Numbahul An Ibban Kimmulug

¹⁵Ya alyon bon Jesus di, Alina'e hi waha ibbayun kimmulug hi nangat hi adi maphod hi oha i da'yu ya mahapul an hidiyen tagun na'atana ya umen diyen numbahul ta ena ipa'innila nan nibahhawana. Mu maphod di duwada ya ahina ibaga. Ta donglon'en diyen numbahul ta abulutona nan numbahulana ya maphod ta mumbangngad tuwali nan pun'oh'ohhaanyu. ¹⁶Mu adina'e donglon ya mabalin mohpen ayagam ha pun'ibbam hi oha onu duwah nadan nangulug ta bumoddangdan manugun i hiya ta diday muntistiguh nan punhahapitanyu. ¹⁷Ya on'e hiyah diyen adina damdama donglon nan panugunyun hiya ya ipa'innilayuh nadan ma'amu'amung an mumpangulug ta bumoddangdan humapit i hiya. Mu on'e damdama hiyah diyen adina donglon dida ya adiyu mo ibilang hi kimmulug. ¹⁸Te ibaga' i da'yu an nan ipagolyuh tun luta ya ipagol Apu Dios. Ya nan iyabulutyu ya iyabulutna. ¹⁹Ya ibaga' bon da'yu an nan ibagayu i Aman hi Apu Dios an ta'on on ayu duwa mu ta mun'unnudan di punnomnomyun mangibaga ya umannung an ma'at. ²⁰Te ha'on ya wadaa' an midmiddum hinan ta'on on duwa onu tulu an ma'amung an gapuh pangulugdan ha'on.

Hay Ma'at Hinan Tagun Ma'id Ha Homo'na

²¹Ot alyon Peter i Jesus di, Apu Jesus, on mumpi'atnay mabalin hi pamakawana' hinan adi maphod an ato'aton nadan ibba' i ha'on? On mumpipitu?

²²Ya alyon Jesus di, Adi mumpipitu ya ammuna te ta'on on alinah mumpipituy napitu hi pangatanah adi maphod i he'a ya mahapul an pakawanom. ²³Te nan pun'ap'apuwan Apu Dios ya umat i ha patul an pinhodnan hingilon an namin nan impagawatnah nadan baalna. ²⁴Ta hidin munhingil hinadan impagawatna ya indatongda nan baalna an linibuy gawatnan hiya. ²⁵Mu ma'id ha pangawatna. Ta hay imbagan mon nan patul ya mihbutdan hina'amma ya indatdan namin nadan wadan dida ta ahi mabalin an mabayadan nan gawatna. ²⁶Mu hidiyen baalna ya nundu'un hi hinangngab nan patul ot mumpahmo' an alyonay, Daan mo bahan ta haddom hi kittang ot lo'tat ya bayada' an namin?

²⁷Ya ongal di homo' diyen patul i hiya ta inalinay, Ta'omman mo atog hi adim bayadan ta pamaag ya immanamut'a. ²⁸Ta on limmah'un ot mangmangge ya inakhupanay ohah nadan ibbanan baal an impagawatana i han kittang an pihhu. Ya na'ibagonan inihkol hi bagang diyen impagawatana ot alyonay, Iyalim din ginawatmu.

²⁹Mu ma'id ha pamayadna ta hiya nan nundu'un ot mumpahmo' an alyonay, Daan mo bahan ta ihodmu ot lo'tat ya bayada'?

³⁰Mu adi abuluton diyen oha an onaot impibalud ta ingganah bayadana. ³¹Ta hidin tinigon nadan udum an ibbadan baal hidiyen inatna ya ongal di aggeda naminhodan. Ot umedah nan patul ot ibagadan hiya nan na'at. ³²Ta impa'ayag mon nan patul hidiyen baalna ot alyonan hiyay, Nunhigla mahan nan inatmu. Ot ten ongal di gawatmun ha'on mu gapu ta numpahpahmo'a ya pamaagot linglingo'. ³³Unhaot athidi damdamay inatmu i diyen ibbam an baal. ³⁴Ta gapuh bohohol diyen patul ya impibaludnah diyen baal ta paligatonda damdama ta ingganah bayadanan namin nan gawatna.

³⁵Ya inalin bon Jesus di, Hidiyen inat nan patul hinan baalna an adi hummo' ya hiyay aton bon Aman hi Apu Dios i da'yu hi'onnyu adi pakawanon nadan ibbayun nangat hi adi maphod i da'yu. Mu gahin damdamah on immannung an pakawanonyu ta adiyu uggan nomnomnomon.

Hay Nibaga Hi A'at Di Pun'ahawaan
(*Matthew 5:31-32; Mark 10:1-12; Luke 16:18*)

19 ¹Hidin impadappuh Jesus nadan inali'alina ot taynandah ad Galilee ot ipluydah ad Judea an ini'wadah nan dommang nan wangwang an nungngadan hi Jordan. ²Ya dakolday tatagun nitnud i dida ta an namin nadan waday dogohna on nun'ipaphod Jesus.

³Ya wadaday Paliseu an imme ta eda himbagbagon i Jesus nadan a'at di uldin ta'un Judyu ta odamonday ibahhawan di pambalna an alyonday, On mabalin an mumbolhe nan himbale hi'on waday gapuna?

⁴Ya alyon Jesus i diday, Undan aggeyu binaha nan impitudo' Apu Dios hidin nadne an hidin hopapna ya limmunay tagu an lala'i ya babai' ⁵ta

^f 19:4 Hidin Hopapna 1:27

alyonay, Nan lala'i ya taynana nan a'ammogna ta e middum i ahawana ta ayda na'ohhan adol.⁸ ⁶Ta bokonda mo duwa te na'ohhada. Ta hiya nan adi mabalin hi waha tagu hi punhi'anona nan nun'addumon Apu Dios.

⁷Ya inalin bon nadan Paliseu i hiyay, Mu tanganu on inyabulut Moses an mabalin an ibolhen nan lala'i nan ahawana mu mahapul an waha itud'an di eda pumbolhayan.

⁸Ya alyon Jesus di, Hidin hopapna ya adi athina. Mu manu'eh inyabulut Moses ya gapu ta ngohayonyu nadan nituddun da'yu. ⁹Ta hiya nan ibaga' i da'yu an nan lala'in mangibolheh nan ahawana ya ahhin numbintan an ta'on on agge inluktap nan ahawana ya mibilang hidiyen lala'i hi nunluktap.

¹⁰Ya inalin nadan itudtuduwanan hiyay, At'ehnay a'at di mangahawa ya udu'dulnah onta adi mangahawa.

¹¹Ya inalin Jesus i diday, Immannung an wadaday udum an abalinandan adi mangahawa an gapuh boddang Apu Dios. Mu adi an namin di tagu ya nidattanda i diyen abalinan. ¹²Hay adi pangahawaan di udum an linala'i ya dakol di gapuna. Te nadan udum ya ningamut hinan a'atda an niyayyamba tuwali ya ayda yunok^h ta adi mabalin hi mangahawada. Ya nada'en udum ya inattadan numpakapun. Ya nada'en udum ya adida pohdon an mangahawa te pinhoddan ma'id ha humandih nan eda punhilbiyan i Apu Dios. Ot nan tagun abulutona tudan imbaga' ya maphod hi'ona unudon.

Hay Nunwagahan Jesus Hinadan U"unga

(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³Indani ya pun'iyen nadan tataguy u"unga hi awadan Jesus ot ibagada ta iha'monay ta'lana i dida ya indasalana dida. Mu pun'ihingal nadan itudtuduwana dida ta wan adida iye nadan u"unga hi awadan Jesus. ¹⁴Mu inalin Jesus di, Adiyu ipagol di pangiyaliyandah nadan u"unga i ha'on te hay middum hinan pun'ap'apuan Apu Dios ya gahin di umat hi a'at datuwen u"ungay a'atda.

¹⁵Ot pun'iha'monay ta'lenen dida on winagahana dida ot ahi mohpe makak da Jesus.

Hay Immayan Han Kadangyan Hi Awadan Jesus

(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶Hidin mangmangnge da Jesus ya alinah on wada han lala'in ni'akhup i dida ot alyonan Jesus di, Apu Jesus, nganney maphod hi ato' ta wan mi'taguwa' hi munnananong?

¹⁷Ya alyon Jesus di, Tanganu onmu mahmahan i ha'on hi'on nganney maphod hi atom an on oha ya abuh han maphod di pangatna. Mu

---

⁸ 19:5 Hidin Hopapna 2:24 ^h 19:12 Nan yunok ya hidiye nan lala'in nakapun ta iyohhanan munhilbih nan patul.

pohdom'en mi'taguh munnananong i Apu Dios ya mahapul an unudom an namin nadan tuguna.

¹⁸Ya alyon diyen lala'i di, Nganne i dadiyen tuguna di mahapul hi unudo'?

Ya alyon Jesus di, Hay nibaga ya alyonay, Adi ayu pumate ya adi ayu munluktap ya adi ayu mangako ya muntistigu ayu'e ya hanat adiyu ibagay agge immannung an inat di ibbayu. ¹⁹Ya mumpada'ul ayuh nan hi amayu ya hi inayu' ya hanat umat hi pamhodyuh adolyuy pamhodyuh ibbayu.

²⁰Ya alyon diyen lala'i di, An namin danaen inalim ya inun'unud'u mo tuwali ot nganney nungkulanga'?

²¹Ot alyon mon Jesus di, Pohdom'en ma'id ha pungkulangam ya mahapul an em igattang an namin nadan nabalol an wadan he'a ya impiyappongmuhan nadan nun'awotwot ot waday kinadanganmuhan ad abunyan. Ta inatmu'ehti ya ahi'a immali ta miyunud'an ha'on.

²²Mu hidin dingngol diyen mangilog an lala'ih diye ya nginumhop te kakaddangyanan an tagu. Ot taynana mo dida.

²³Ya inalim Jesus hinadan itudtuduwany, Umman naligat tuwaliy e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwany Apu Dios. ²⁴Nalakah e pang'i'wan nan kemel hinan abut nan tantan mu nan e idduman nan kadangyan hinan pun'ap'apuwany Apu Dios.

²⁵Ya hidin dingngol nadan itudtuduwana diyen inalina ya nano'oldan alyonday, Ta nganne nin mahan mo ha mi'tagu i Apu Dios?

²⁶Ya intigon Jesus i dida ot alyonay, Hay tagu ya adina abalanan an iddum di adolnah nan pun'ap'apuwany Apu Dios. Mu hi Apu Dios ya ma'id ha adina abalanan.

²⁷Ya alyon Peter di, Ot nganne moy ma'at i da'mi an teen tinaynanmiy numpunhituwany te pinhodmin mitnud i he'a? Ya nganney gunggunami?

²⁸Ya inalim Jesus di, Ibaga' i da'yu an hay pidwanah ipaphodan di an namin ya ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya umbuna' hinan tronon nan na'abbaktun patul. Ya mipong ayuh himpulut duwan (12) trono ta mun'ap'apu ayu hinadan himpulut duwan (12) tinanud Israel. ²⁹Ot nan tagun taynanay nunhituwana ya i'ibana ya a'ammodna ya i'imbabalena ya lutana ta ha'on di un'unudona ya dakol di idat Apu Dios hi mihukkat hinan tinaynana. Ya hay oha ahan ya mawadan hiyay itaguwanah munnananong. ³⁰Mu dakol nadan pamanan di tataguh ad uwani an mipada'ul hi pidwana. Ya dakol bo nadan nada'ul an tataguh ad uwani mu mipabaktudah pidwana.

Hay A'at Di Homo' Apu Dios

20 ¹Alyon bon Jesus di, Nan pun'ap'apuwany Apu Dios ya umat hinan tagun damunay gardena ta on hiyah nawi'it ot bumuwah

ⁱ 19:19 Hay Nakakan 20:12; Deuteronomy 5:16

ta e manigoh puntamuwona. ²Ta hidin waday tinigona ot hahapitonday bo'laondah hin'algo ot ahina honagon didan e muntamuh nan gardena. ³Ot hidin nunggawa ot umeh diyen mumpatamuh nan pummalkaduwan ya tinigonay linala'in um'umbun an ma'id ha at'attonda. ⁴Ot alyonan diday, Waday ipatamu' hinan garden'u ot pohdonyu'e ya imme ayu ta ukoda' an mangdat hi bo'laonyu. ⁵Ot umeda. Ta tuwen tongan di algo ya e bo nanama' nan mumpatamuh udum. Ya hidin himbatangan ya atbohdiy inatna an waday intuda'nah e muntamu. ⁶Ya hidin tuwen ahi'anamutan ot ume boh nan pummalkaduwan ya wahdida damdama boy linala'in um'umbun ot alyonan diday, Tanganu on namaag ya inyal'algoyun inum'umbun ya abuh?

⁷Ya alyonday, O te ma'id ha mumpabo'la i da'mi.

Ot honagona mo bo dida ot eda mi'tamuh nan gardena. ⁸Ta hidin mun'ahdom an umanamutda mo nadan e nuntamu ya alyon nan ud garden hinan nangiyukodanah nan matamuwan di, Ayagam nadan e nuntamu ta idatmu nadan bino'lada. Ihipunmuh nan nangudidin nuntamu ta ingganah nan namangulu. ⁹Ta onda immeh awadana ot ihipunan idat di bino'lan nadan nangudidi an hay nidat i dida ya nan bo'laon di ohan tagu hinan ohay algo. ¹⁰Ta hidin nadatnganda nadan namangulun e nuntamu ya namnamaonda an ong'ongngal di bino'lada. Mu onnot on numpapaddung di bino'lada. ¹¹Ta hidin inalan nadan namangulun nuntamu nan bino'lada ya ahingangayudunguddah nan numpatamu ¹²an alyonday, Tanganu on namaag nadan na'udin immalin nuntamu an hiyah impatnada ya impaddungmuy bino'lada i da'min nanaptangan an nangiyal'algon nuntamu?

¹³Ya alyon nan numpatamu di, Donglonyu'en i'iba, agge da'yu attog hina'ul. Te nan indat'un bino'layu ya hiyah naey hinahapit ta'u.

¹⁴Ot ammunana ya immanamut ayuot. Te ha'on di ud nomnom an mumpapaddung di idat'uh bo'laonyu. ¹⁵Ya undan adi mabalin an ukoda' hi ato' hinan pihhu'? Tanganu on ayu humihiwo hi e' nammo'an hinadan na'udin nuntamu.

¹⁶Ya innayun Jesus an alyon di, Athinay ma'at hi udum hi algo an nadan na'udi ya diday mamangulu ya nadan namangulu ya diday mi'udi.

Hay Pitlunah Nangipa'innilaan Jesus Hi Atayana

(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

¹⁷Hidin mangmangnge da Jesus hi ad Jerusalem ot ibaganah nadan himpulut duwan (12) itudtuduwana ta eda munhiwwe. Ot alyonan diday, ¹⁸Nomnomnomonyu din imbaga' i da'yu an ume ta'uh ad Jerusalem ot ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya ipatiliwa' hidi ta humalyaona' hinadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldin ta'un Judyu ta ibagadan mipapateya'. ¹⁹Mu iyeya' ni' i dida hinadan bokon Judyu ta ilaylayahhana'

on nunhoplata' ya ahiya' mohpe e ipipata' hinan krus ta hidiy ataya'. Mu hinan mi'atluh algo ya mamahuwana'.

Hay Nahamad Hi E Ibabaktuwan

(Mark 10:35-45)

²⁰Wada nan ahawan Sebedi an immedah nadan duwan imbabalenah awadan Jesus ot mundu'un hi hinangngabna te waday pohdonan ibaga i hiya. ²¹Ya inalin Jesus i hiyay, Nganney ibagam?

Ya alyonay, Pohdo' an datuwen duwan imbabale' di abulutom hi mi'ibun i he'a hinan pun'ap'apuwan. Ta umbun di oha hi winawwanmu ya nan ohah iniggidmu.

²²Mu alyon Jesus di, Aggeyu mahan nee innilay ibagbagayu. Undan ihya pa'itpol ayuh nan umat hinan holtapo'?

Ya alyonday, Tanganuh on adi.

²³Ya alyon bon Jesus di, Immannung an mumpaligat ayun umat i ha'on mu bokon damdama ha'on di mamto' hi umbun hi way winawwan'u ya iniggid'u te pippinto' tuwalin Ama.

²⁴Hidin dingngol nadan himpulun (10) itudtuduwan Jesus nan imbagan nan hi inan dadiyen duwan hinagi ya himmihiwodan dida. ²⁵Mu inalin Jesus i didan namin di, Nan a'at di pun'ap'apuwan di tataguh tun luta ya amod onda ba'baalon nadan tatagu te pohdondan diday ma'unud. ²⁶Mu hanat adiyu iyunnud hinan pangatda an amod on diday mumbaktu. Te nan naminhod an mun'ap'apu ya mahapul an mumbalin hi baal di ibbanan tatagu. ²⁷Ot nan naminhod an mapemanan ya mahapul nimpe an mumpada'ul ta mumbalin hi baal di ibbanan tagu ²⁸an umat i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu te aggeya' immalih tun luta ta ipapto'a' hi tatagu mu immaliya' ta ha'on di bumoddang i dida an umat hinan e' atayan an gapuh bahulda.

Hay Nangipaphodan Jesus Hi Matan Nadan Duwan Napilok

(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹Hidin mala"uh da Jesus hi ad Jeriko ya dakkodakkolday tatagun nitnud i dida. ³⁰Ya alinah on wadada han duwan napilok an um'umbundah nan da'ging nan awon. Ta onda dingngol an hi Jesus nan mala"uh ot tukukandan alyonday, He'an Apapun David, hom'on da'mi bahan.

³¹Mu inhingal nadan tatagu dida ta duminongda mu ondaot inyal'alan muntukuk an alyonday, Apu Jesus an Apapun David, hom'on da'mi bahan.

³²Ta immohnong hi Jesus ot ayagana dida ot alyonay, Nganney pohdonyuh ato' i da'yu?

³³Ya alyonday, Apu Jesus, pohdonmin tumigoy matami. ³⁴Ya himmo' Jesus dida ot dapaonay matada. Ya ni'bagan tumigo mohpey matada ot inayundan miyunud i hiya.

Hay Immayan Jesus Hi Ad Jerusalem
(*Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19*)

21 ¹Hidin mun'idatong da Jesus hi ad Jerusalem ta wadadah ad Betpage an nihaggon hinan nabillid an nungngadan hi Olibo ot honagonay duwah nadan itudtuduwana ²ot alyonay, Ume ayuh nan boble ot wahdi han nitayun an dongki ya nan kilawna. Ya inubadyu nan talida ya inyaliyuhtu. ³Ya wa'et waha mangiyadi ya alyonyuy mahapul nan Ap'apu ta'u mu agagga anu ya ipabanggadna.

⁴Na'at hidiye ta ipa'annungan din impitudo' Apu Dios hinan propetan alyonay,

⁵Ibagayuh nadan tataguh ad Jerusalem ta nomnomnomonda an tuwe mo nan patulda an impada"ulnay adolna ta nuntakke i han kilaw an dongki.^j

⁶Ta imme dadiyen itudtuduwana ya immannung an wada nan dongki ya nan kilawna ot guyudonda ot iyedah awadan Jesus. ⁷Ot ap'apanday bonog dadiyen dongki hinan lubungda ot mitakkeh Jesus hinan oha ⁸ot umedah ad Jerusalem. Ya hanada'en dakol an ni'uyug i dida ya nun'iyap'apday lubungdah nan awon Jesus. Ya nada'en udum ya nadan tubun di kayiw di eda nun'ala on nun'iyap'apdah nan awona ta pangipatigodah pundayawdan hiya. ⁹Ya an namin nadan tatagun nitnud i Jesus ya ta'on on nadan namangulu ya pun'itkukndan alyonday,

Madayaw'a an Apapun David!

Madayaw'a an hinnag Apu Dios.

Madayaw nan na'abbaktun Dios.

¹⁰Ta hidin dimmatong mo da Jesus hi ad Jerusalem ya an namin nadan tataguhdi ya masda'awda ta way ohaon pummahmahandan alyonday, Gannehan naen tagu?

¹¹Ya inalin nadan tatagun nitnud i Jesus di, Hiyah tuwe nan hi Jesus an propeta an i Nasaret hidih ad Galilee.

Hay Immayan Jesus Hinan Templo
(*Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22*)

¹²Ta hidin wahdidah ad Jerusalem ot hunggop hi Jesus hinan Templo ot pun'ipalah'una nadan mumpunggatang ya nadan gumattang hidi. Ot pun'itikalbuna nadan lamehaan nadan munhukkat hi pihhun di i Roma hi pihhun di Judyu ya nadan umbunan nadan munggatang hi palluma. ¹³Ot alyonah nadan tatagu di, Hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hanan bale' ya hidiy pundasalanyu i ha'on. Mu tanganu onyu numbalinon hi punggatangan ta pangakawanyuh pihhun nadan tatagun umalin mundayaw i Apu Dios.

^j 21:5 Sekariah 9:9

¹⁴Ya hidin awadan Jesus hinan Templo ya wadaday immeh awadana an nun'apilok ya nun'apilay on nun'ipaphodna dida. ¹⁵Mu hidin tinigon nadan ap'apun di padi ya nadan muntudtuduh nadan uldinmin Judyu dadiyen nakaskasda'aw an at'aton Jesus ya bimmungotda. Ya atbohdi din dingngoldan pun'itkuk nadan u'ungay anabaktun Jesus hidih nan Templo. ¹⁶Ta alyondan Jesus di, On dingngolmu nan nun'itkuk nadan u'unga?

Ya alyon Jesus i diday, O dingngol'u. Mu tanganu onyu mahmahan te undan aggeyu binaha nan nitudo' an alyonay,

Hi Apu Dios ya intudduwana nadan u'unga ya ta'on on nadan goggolang ta mapmaphod di pundayawdan hiya.

¹⁷Ot taynan mon Jesus dida ot umedah ad Betani ot mun'iyandahdi.

Hay Na'at Hinan Kayiw An Fig An Ma'id Ha Bungana

(Mark 11:12-14,20-24)

¹⁸Hidin nawi'it an mumbangngad da Jesus hi ad Jerusalem ya na'agangan hi Jesus. ¹⁹Ta ona tinigo han bungbunga'an an fig^k hidih nan way awon ot umen e manigoh bungana mu ma'id an manuy tubuna. Ya inalin Jesus i diyen bungbungnga'an di, Mihipun hi ad uwani ya adia bumungah inggana. Ya na'ibagan nalyoh nadan tubuna.

²⁰Ya nadan itudtuduwanan nanigo i diyen na'at ya masda'awda ot alyondan Jesus di, Tanganu on namaag ya na'ibagan nalyoh di tubuna?

²¹Ot alyon Jesus di, Ibag'a' i da'yu an ta'on on da'yu ya mabalin bon atonyuy umat hinan inat'u ituwen fig mu gahin di waday pangulugyu an ma'id ha punduwaduwaanyu hi e pangipa'annungan Apu Dios hinan ibagayun hiya. Ya ibagayu'e boh nan billid ta madlig hinan baybay ya madlig. ²²Te an namin di idasalyu i Apu Dios ya ipa'annungna hi'on kulugonyun atona.

Hay Nummahmahan Nadan Judyu Hi Sa'ad Jesus

(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

²³Wada han immayan da Jesus hinan way Templo ot muntudtuduhdi. Ya immedahdi nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu ot alyonday, Undan nganney sa'admu ya nganney nannag i he'a ta pamaag ihya ya athinay atom?

²⁴Ya alyon Jesus di, Wada ni' han ibaga' i da'yu ta tobalonyu'e ya ahi' pibo tobalon nan imbagayu. ²⁵On nganne tuwaliy innilayuh nalpuwan nan abalanan John an mumbonyag? On hi Apu Dios onu hay tagu?

Ot munhahapitda ni' an alyonday, Alyon ta'u'ey hi Apu Dios ya umannung bon alyonay, O ya tanganunyu agge kinulug hi John? ²⁶Mu alyon ta'u'e boy hay taguy nalpuwan nan abalanan John an mumbonyag

^k 21:19 Nan bungbungnga'an an fig ya bumunga ni' ya ahi tumubu.

ya bumungot nadan tatagu ya alinah waday atondan dita'u te innilada an hi John ya propeta. ²⁷Ta namaag mo ot alyonda i Jesus di, Aggemi innila.

Ot alyon Jesus di, At'ehna ya adi' mo damdama ibagay nangdat hi abalina'.

Hay Ni'aligan Nadan Hinagi

²⁸Inalin Jesus di, Donglonyuh tuwen ituddu' ta nomnommonyuy niyatana. Wada han tagun duwaday linala'ih imbabalena. Ya han hin'algo ya alyonah nan panguluwan di, Ekat e'a muntamuh nan garden ta'u.

²⁹Ya alyon diyen panguluwan di, Adiya' man.

Mu indani ya nimmanomnom ot umen e nuntamuh nan gardenda. ³⁰Ot umeh amadah nan udidiyan ya athidi boy imbaganan hiya. Ya alyonay, O umeya' ama.

Mu unnot on agge imme. ³¹On impadappuh Jesus hidiye ot alyona bon diday, Nganne i danaen hinagi di nangunud hinan imbagan amada?

Ya inaliday, Nan panguluwan.

Ot alyon Jesus di, Ot athidih ad uwani te nadan adi maphod an tatagun umat hinadan binabain ipabayadday adolda ya nadan mumpun'amung hi buwis ya diday umat hinan panguluwan. Te hidin dingngolda nan tudtudu ya immunudda ta dida moy middum hinan pun'ap'apuwon Apu Dios. Mu da'yun ap'apun nanginnilah nadan tugun Apu Dios ya mipaddung ayuh nan udidiyan te nan adiyu pangatan hinan pohdon Apu Dios. ³²Hi John an mumbonyag ya immali ta intudduna nan pohdon Apu Dios mu aggeyu kinulug. Mu nan alyonyuh adi maphod an tatagun umat hinadan binabain ipabayadday adolda ya nadan mumpun'amung hi buwis ya dida otahan di kimmulug. Ot tinigoyu an nabaliwan di pangatda. Mu da'yu'e ya adiyu kulugon nan hapit Apu Dios ta hiya nan adi ayu muntutuyuh nan bahulyu.

Hay Ni'aligan Nadan Mun'adug Hi Nitanom

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-18; 1 Peter 2:6-8)

³³Alyon bon Jesus di, Donglonyu boh tuwen ituddu'. Wada han tagun nuntanom hi dakol an greyp. Ta ona intanom ot aladonay nunlini'odan ot apyonahdiy pungkopalan.¹ Ot iphodna bohdi han pungguwalyaan ot ipaguwalyanah nadan udum an muntamuhdi ot mumbaas. ³⁴Ta hidin innilanan mabulas nadan greyp ot honagona nadan baalna ta eda alan nan bingayna. ³⁵Mu hidin imme nadan baalna ya impudongda dida ot punhoplatda nan oha ya pinateda nan oha ya nuntopada nan oha. ³⁶Mu adi manghop nan nangitanom ot honagona boy udum an indakdakolda

¹ 21:33 Nan pungkopalan ya hidiye nan pangiha"adandah nadan nalum an greyp ya inggatigatinda ya inalada nan danumna ta iphoddah bayah.

mu din namangulun hinnagna. Mu athidi damdamay inat dadiyen muntamuhdi. ³⁷Ta lo'tat mo mahan ya nan imbabalenan lala'iy hinnagna te hay ninomnomna ya alyonay, Imbabale' mahan hituwe ot alina man aya ya bainanda. ³⁸Mu hidin imme ya tinigon dadiyen muntamuhdi ot punhahapitandan alyonday, Hiyahnae nan mamoltan ituwen natanoman. Patayon ta'uwot ta wan dita'uy mangibagi ituwen mipaboltan i hiya. ³⁹Ot punlupdukda ot ibkahdah bahhel diyen lutan natanoman ot hidiy pamatayandan hiya.

⁴⁰Ot alyon Jesus di, Hitun pumbangngadan nan ud luta i diyen natanoman ya nganney innilayuh atona i dadiyen nuntamuwonahdi?

⁴¹Ya inaliday, Ma'id ha bahhonan pumpatena dadiyen nuntamuwonahdi an adi maphod di pangatda ya impipapto'nah diyen lutanah udum an mabalin an mangdat hi bingayna.

⁴²Ya alyon bon Jesus hinadan tataguy, Ma'id ha bahhonan ma'awatanyu din impitudo' Apu Dios an alyonay,

Hanan batu an agge pinhod nadan mangapyah balen usalon ya onnot on hidiye otahan nan nahamad hi pangipabunan hi bale.

Hi Apu Dios di nangat ituwe ya umipa'amlong i dita'uh tuwen inatna.^m

⁴³Ya alyon bon Jesus di, Nan intuddu' an nuntanom ya nan mun'apyah bale ya nan Judyu di nipaddungana. Te hidin hopapna ya diday ninomnom Apu Dios hi middum hinan pun'ap'apuwana. Mu gapuh nan adida pangunudan hinan tuguna ya inhukkatna nadan udum an tatagun mangunud i hiya ta diday ibilangnah tataguna. ⁴⁴Te nan tagun mungngohen ha'on ya ay ha'on nan ongal an batun agahana ta mahugatan. Ya hi'on minaynayun an adi kumulug i ha'on ya paddungnay miton nan ongal an batu i hiya hi pidwana.

⁴⁵Ya nadan nabaktun padi ya nadan Paliseu an nangngol i diye ya inniladan diday ni'aligana. ⁴⁶Ta pohdondan ipatiliw hi Jesus mu tumakutdah nadan tatagu te ibilangdah Jesus hi ohan propeta.

Hay Ni'aligan Nan Mungkasal

(Luke 14:15-24)

22 ¹Inalin bon Jesus di, ²Nan pun'ap'apuwana Apu Dios ya umat i ha patul an munlahin hi imbabalena. An hiyay mangidadaan hinan pungkasalanda. ³Ta hidin nidadaan an namin ot honagona nadan baalnan alyonay, Ume ayuh nadan tatagun nangipa'innilaa' tuwali ya inawityu dida ta umalidan mi'hamul. Mu an namin nadan na'ayagan ya ma'id ha imme. ⁴Ta hidiyen patul ya hinnagna bo damdamay udum hinadan baalna an alyonan diday, Ume ayu i dadiyen impa'ayag'u ya alyonyuy

^m 21:42 Psalm 118:23

umman nidadaan mon namin te pinaltida nadan bulug ya nadan mataban baka ot umali ayun mi'hamul. ⁵Mu ta'on hi athidiy inalin nadan baalna ya hiya damdaman ayda agge dingngol te nat'on di eda inat. Nan oha ya immen e nuntamuh nan puntanomana ya nan oha ya ena impapto' nan igatangna. ⁶Ya nadan udum ya ondaot nun'ipudong nadan baal nan patul on nunhoplatda ot ahida pumpate dida. ⁷Ta hidin dingngol nan patul nan inatda ya nunhiglan bimmungot ta hinnagnay tindalu ot eda pumpaten namin nadan namateh nadan baalna ot pu'ulanday bobleda. ⁸Indani ya inayagana boy udum hinadan baalna ot alyonan diday, Nidadaan di pungkasilan tun imbabale' mu nadan impa'ayag'u ya aggeda immali ta hiya nan muntutuyuwa' hi nangipa'ayaga' i dida. ⁹Ot ekayuot hinadan kalata an adaklan di tatagu ta kumpulnan dida on inayaganyu. ¹⁰Ot ume nadan baalna ta an namin nadan tatagun inakhupanda on inayaganda an ta'on on nadan adi maphod di nomnomda. Ta hidin na'amungdah nan pungkasilan ya dakkodakkolda. ¹¹Mu hidin tinigon nan patul nadan immalin mi'hamul ya wada han lala'in agge nunlubung hi lubung di e mi'hamul hi awadan di mungkasal.ⁿ ¹²Ta immeh awadana ot alyonay, Nganney inatmun iba an immalihtu an nat'on nan inlubungmu?

Ya ma'id ha pambal diyen lala'i. ¹³Ya inalin nan patul hinadan baalnay, Pawwidonyu ya binobodyuy ta'lana ya hay hukina ya eyu bingkah nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

¹⁴Ya innayun Jesus an alyon di, Immannung an dakolday na'ayagan mu oh'ohhaday mapilih middum.

Hay Namatnaanda I Jesus (Mark 12:13-17; Luke 20:19-26)

¹⁵Nadan Paliseu ya na'amungda ta hahapitonday atondan manipol i Jesus ta alinah hi waday mibahhoh pambalna ta waha ipabahuldan hiya. ¹⁶Ot honagonda nadan udum an itudtuduwanda ya nadan udum an tatagun Herod ta immedah awadan Jesus ot alyonday, Apu Jesus, innilamin nipto' an namin di hapitom. Ya adi'a mihapitan hinadan ibagan di tatagu te numpapaddung di panigom hi tatagu. Ya hanadan pohdon Apu Dios di itudtudum hi aton di tatagu. ¹⁷Mu hay pohdonmin mahmahan i he'a ya hi'on mahapul an mumbayad ta'uh buwis hinan patul hi ad Roma onu adi?

¹⁸Mu innilan Jesus an onda himbagbagon ot alyonan diday, Tanganu ona' e patnaon i da'yun mumpunlayah? ¹⁹Iyaliyu'ehtu nan pihhu an pumbayadyuh buwis ta tigo'.

Ot idatda. ²⁰Ya alyonay, Nganney ud angah ya ud ngadan hinan wa ituwen pihhu?

ⁿ 22:11 Nipa'innila 19:7,8

²¹Ya alyonday, Hiyah nae nan patul hi ad Roma.

Ya alyon Jesus di, Idatyu nadan buwisyu i Ceasar te hidiyey midat eh'a i hiya te hiyay patul. Ya atbohndin idatyu i Apu Dios nan lebbengnan midat i hiya. ²²Ya hidin dingngolda nan nambalna ya masda'awda ot taynanda mo.

Hay A'at Di Amahuwan

(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³Hidiyey algo ya immeda boh awadan Jesus nadan Saduse an dida nan mangalih ma'id ha amahuwan di nate. ²⁴Ot alyonday, Apu Jesus, hay nitudo' hinan tugun Moses ya alyonay wa'et waha lala'ih nangahawa ya indani ya nate an ma'id ha imbabaleda ya mahapul an nan hi ibban nan nate di mangi'ahawa i diyen babai ta nahlagda'e ya waha pun'imbabalen nan babai i diyen namangulun ahawanan nate. ²⁵Ot hay pohdonmin mahmahan ya onha waha pituh linala'in hina'aggi ya nalahin nan panguluwan mu ma'id ha imbabalena ot mate. Ta nan mi'adwa mo boy nihukkat hi inahawan diyen babai. ²⁶Ya alina boh on nate yaden atbohndin ma'id ha imbabaleda. Ta nihukkat mo bo nan ni'atlu mu atbohdi. Ta athi'athidi ta lo'tat ya inamina dadiyen pitun hina'aggi ²⁷ot ahi mate nan babai. ²⁸Ot immannung'en waday amahuwan di nate ya nganne mo i dadiyen pitu di nanongnah ahawana?

²⁹Ya alyon Jesus di, Ni'ibbahho mahan hinaen punnomnomyu te aggeyu tuwali innilay niyatan nan impitudo' Apu Dios ya nan ongal an abalinana. ³⁰Hanadan tatagun mamahuwan ya adida mo mangahawa te umatdah nadan anghel hi ad abunyan an adida mangahawa. ³¹Ya hay panginnilaan an mamahuwanday numpun'ate ya nan binahayu an impitudo' Apu Dios an alyonay, ³²Ha'on nan Dios an dayawon Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob.

Ta hiyah tuwey panginnilaan ta'u an handidan a'ammod ta'un da Abraham ya hi Isaac ya hi Jacob ya mataguda te nadan mundayaw i Apu Dios ya nadan matagu an bokon nadan nate.

³³Ya hidin dingngol nadan tatagu nan inalina ya masda'awdah nan panudduna.

Hay Nahamad An Tugun

(Mark 12:28-34; Luke 10:27)

³⁴Hidin dingngol nadan Paliseu an ma'id ha pambal nadan Saduse i Jesus hinan inalinan dida ot mun'uuyyugda mo bo ot umedah awadan Jesus. ³⁵Ta nan ohan didan nanginnilah nadan uldin ta'un Judyu di nangipatnan manipol i Jesus an alyonay, ³⁶Apu Jesus, nganney na'anhan hinadan Nitudo' an Tugun?

³⁷Ya alyon Jesus di, Mahapul an nahamad di pamhod ta'u i Apu Dios ta hiyay pangiyohhaan ta'uh nomnom ta'u ya nitaguwan ta'u. ³⁸Hinaey na'anhan an tugun hi unudon. ³⁹Ya hay mi'adwa ya nan pamhodan hi ibba an umat hinan

pamhod hi adol.^o ⁴⁰Danaen duwan tugun ya inam'amdan namin nadan Nitudo' an Tugun ya nadan tuttudun nadan propeta.

Nan Patul An Pinto' Apu Dios
(*Mark 12:35-37; Luke 20:41-44*)

⁴¹Wada bo han na'amungan nadan Paliseu hi awadan Jesus ta inalinalin diday,
⁴²Nganney punnomnyuh a'at nan Kristu? Ya nganney ud holag i hiya?

Ya alyonday, Hiya nan holag din patul an hi David.

⁴³Ot alyon bon Jesus di, O immannung hinaen inaliyu mu tanganu on hi David ya alyonah Ap'apu hidiyen Kristu? Te hay impitudo' nan Espiritun Apu Dios i hiya ya alyonay,

⁴⁴Hi Apu Dios ya inalinalin nan Ap'apu^p di, Umbun'ahtuh way winawwan'u ta abako' nadan mi'buhul i he"^a.^q

⁴⁵Ot alyon bon Jesus di, Hay alyon David ya Ap'apunah diyen Kristu an bokona holag ya abuh.

⁴⁶Ta ona inat hidi ya ma"i^d ha ohah humapit. Ta nihipun i diye ya ma"i^d mo ha e nangipidpidwan e namagbagan Jesus.

Hay Nibahhawan Nadan Paliseu Ya Nadan Muntutduh Uldin Di Judyu

(*Mark 12:38-39; Luke 11:43-46; 20:45-46*)

23 ¹Inalin bon Jesus hinadan dakol an tatagu ya nadan itutduwanay, ²Nadan mumpuntuduh uldin ta'un Judyu ya nadan Paliseu ya hay tamuda ya onda muntutduh nadan tugun Moses. ³Ot maphod hi'on^y unudon an namin nan ituddudan atonyu mu ta adiyu iyunnudan hinan at'atonda te nan at'atonda ya adi miyunnudan hinan itudduda. ⁴Ya dakkodakkol boy inyuldinda ta maligatan nadan tatagu an mangunud mu dida ya adida unudon. ⁵Ya an namin di at'atonda ya pohdondan pipatpatigo ya ammuna ta way aton nadan tatagun mangipabaktun dida. Te ma"ap^to' ahan hinan inipngotda ya nadan imboboddah ta'leda an nittuwan nadan nitudo' an hapit Apu Dios ya nan baluybuy di lubungda an adukkedukke.^r

⁶Ya pohdonda bon diday umbun hinan mun'aphod an umbunan hinan a'am'amungan ta'un Judyu ya nadan kumpulnan a'am'amungan di tatagu te pohdondan mibilangdah ap'apu. ⁷On eda dimmanaldallanan hinan pummalkaduwan ta way aton di tatagun mangapnga i dida. ⁸Mu

^o 22:39 Lebitikus 19:18   ^p 22:44 Hituwen Ap'apu an imbagan David ya hi Jesu Kristu.

^q 22:44 Psalm 110:1   ^r 23:5 Nadan linala'in Judyu ya munlubungdah waday baluybuyna an hay kololda ya asul ta pangipatigodan dida ya hi Apu Dios ya ammunay un'unudonda ta miyunnudan hinan tugun Apu Dios an wadah nan Bilang 15:37-41 ya hinan Deuteronomy 22:12.

da'yu'e ya hanat adiyu aton hidi te numpapaddung ayun namin te oha ya ammuna nan na'abbaktu an Ap'apuyu. ⁹Ya nomnomnomonyu ta ma'id bo ha ngadananyuh nabaktuh hi amayuh tun luta te oha ya ammuna nan hi Ama ta'un hi Apu Dios. ¹⁰Ya atbohadin adiyu iyabulut an mangadanan ayuh Ap'apu te oha nan Kristu an Ap'apu. ¹¹Ya hay nabaktuh panigon Apu Dios ya nan mangipada"ul hi adolna ta mabalin an baalon nadan ibbanan tatagu. ¹²Te an namin di mangipabaktuh adolda ya diday mipada"ul. Ya nadan mangipada"ul hi adolda ya diday mipabaktu.

Hay Inalin Jesus Hi Ma'at Hinadan Paliseu Ya Nadan Muntudtuduh Uldin Di Judyu

(Mark 12:40; Luke 11:39-51; 13:34-35; 20:47)

¹³Ya inalin bon Jesus di, Da'yun mumpunlayah an Paliseu ya da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te nunhiglay ma'at i da'yuh udum hi algo. Te nan itudduyuh nadan tatagu ya bokon ha'on di nalpuwana. Ta hiya nan da'yuy manandin dida hi eda idduman hinan pun'ap'apuwana Apu Dios. Ya ta'on on da'yu ya adi mabalin an middum ayu te gapu i naen pangatyu. ¹⁴Ot pidwo' an ibaga an da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu ya da'yun Paliseu ya mahmo' ayu te nunhiglay pundusan Apu Dios i da'yu. Te undan maphod nadan ato'atonyu an umat hi eyu panga"u"ulan hinadan nabalu ta way atonyun mangalah nadan wadan dida. Ya ahiyu mohpe e adukkadukkayon di dasalyu ta wan alyon di tatagu on maphod ayu ya dee mannot an layahyu. ¹⁵Ta hiya nan immannung an mahmo' ayun mumpunlayah an Paliseu ya ta'on on da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu. Te ta'on onyu e hinapon di abobboble an e muntudtudu mu onyuot e mamaon an idadaan dida hi umayanda hinan punholholtapan hi impilnu. ¹⁶Ta hiya nan nunhiglay ma'at i da'yu. Te da'yu nan ma'alih mangipanguluh awon di tatagu mu onnot on da'yu nan ay napilok. Te agge nipto' nan itudduyuh an alyonyuy, Nan isapatah nan Templo ya mabalin an ibahho mu nan isapatah nan balitu' hinan Templo ya mahapul an ipa'annung te adi'e ya bahul. ¹⁷Undan agge ayu napilok i ha athina. Nunhigla mahan di layahyu te nan Templo ya na'innilan na'ballol mu nan balitu' an niha"ad hidi.

¹⁸Ya alyonyu boy adi mahapul an ipa'annung ta'u nan insapata ta'uh nan punggobhan hi mi'nong te gahin on wada nan mi'nong hidi. Ya adi ta'u e bo ipa'annung hidiye ya mumbahul ta'u. ¹⁹Ot undan mahan agge immannung an napilok ayu i ha athina. Te undan aggeyu innila an hay niyappit i Apu Dios ya nan punggobhan hi mi'nong. ²⁰Ta nan tagun nunsapatah nan punggobhan hi mi'nong ya na'innilan niddum an namin nadan wahnann punggobhan hi mi'nong. ²¹Ya atbohdihi nan tagun munsapatah nan Templo an niddum hi Apu Dios hi nunsapataana. ²²Ya ta'on on nan tagun munsapatah ad abunyan an niddum hi Apu

Dios hi nunsapataana te hi ad abunyan di awadanan mun'ap'apu. ²³Ot immannung an dusaon da'yu an mumpunlayah an Paliseu ya ta'on on da'yun muntudtuduh uldin ta'un Judyu.

Manu man eh'a te alyonyuy an namin nan mahapulanyu an ta'on on nadan nitanom an ma'alih mint ya dil ya kumin an middum hi makan ya nanongnan idatyu nadan mi'a'mi'apulu. Mu aggeyu inat nadan pohdon Apu Dios an umat hi pangatan hi nipto' hi ibba ya nan pammo'an i dida ya nan panginaynayunan an pangatan hi maphod an unhaot datuwe nadan mahapul an atonyu mu ta atonyu bo nadan udum an pohdon Apu Dios hi atonyu. ²⁴Mu ma'id te umat ayu nimpeh nan napilok an mangipangpanguluh nan awon di udum an tatagu. Te ihamadyu eh'an unudon nadan udum an tugun mu nan ma'ahhapul ahan an ma'unud ya hidiyey adiyu aton ot hinaey ongal an numbahulanyu.

²⁵Ya innayun bon Jesus an alyon di, Da'yun mumpunlayah an Paliseu ya da'yun mumpuntudtuduh uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te nunhiglay ma'at i da'yu te umat ayuh nan basu onu duyun na'ulahan ta maphod di tigona mu alulugnin di niha"ad hi dallomna. Athidiy a'atyu an gapuh nadan adi maphod an ato'atonyu an umat hinan agumanyuy ibbayu ta pulhonyun namin di wadan dida. ²⁶Unhaot da'yun Paliseu an ay nun'apipilok ya pamanguluwonyun ipaphod nadan pangatyu te hidiyey maphod hi aton an mangun'unud i Apu Dios.

²⁷Hay oha bon nipaddunganyun Paliseu ya da'yun muntudtuduh nadan uldin ta'un Judyu ya nan lubu' an napintolan hi pulaw ta matigon mapmaphod mu dee mannot an hay dallomna ya napnuh ba'ag ya nan nun'apiten lamoh di nate. ²⁸Te athinay niyatanyu an ipatpatigoyuh nadan tatagun nipto' di pangatyu mu dee mannot an hay nomnomyu ya ngohayonyu nan tugun Apu Dios.

²⁹Ot da'yu nimpem mumpunlayah an Paliseu ya da'yun mumpuntudtuduh uldin ta'un Judyu ya mahmo' ayu te dusaon da'yun Apu Dios an ta'on hi ipaphopaphodyuy lubu' nadan propeta ya nadan udum an tatagun nipto' di nangatda an pinatepaten di a'ammodityu. ³⁰Ya alyonyu eh'ay onha da'yuy wadahdin nadne ot aggeyu pinate dida. ³¹Ta hinaey panginnilaan an abulutonyun da'yuy tinanudan nadan namatepateh nadan propeta. ³²Ot agayuot udot ta inaynayunyun mangat hinadan adi maphod an inhipun handidan a'ammodityu. ³³Te ay ayu damdama hakuku. Ta ma'id ha bahhonan ume ayuh impilnu. ³⁴Te ta'on hi wadaday honago' i da'yuh nadan propeta onu nun'anomnoman an tatagu ya mumpuntuddu ya innila' an ipipata'yuy udum i didah nan krus ta hidiy atayanda. Ya nunhoplatyuy udum i dida hinadan a'am'amunganyu ya inunu'unudyuy udum i dida hinadan boblen umayanda on pinalpaligatyu dida. ³⁵Ta hiya nan waday ma'at i da'yuh ad uwani an pangiballoh Apu Dios hinan eyu namatapatayan hinadan nipto' di pangatda an nihipun i Abel ta inggana i na' Berekiah an hi Sekariah an pinaten nadan a'ammodityuh

nan Templo hidih nan way punggobhan hi mi'nong. ³⁶Ot alyo' i da'yu tee an immannung an ma'at an namin datuwen da'yuh ad uwani.

³⁷Ya innayun bon Jesus an alyon i didan i Jerusalem di, Nunhigla ahan tayyan mahkit di nomnom'uh nan ato'atonyu an umat hinan eyu namatapatayan hinadan propeta ya nadan udum an nuntudtuduwon Apu Dios an nunhintotopaanyu dida. Ya numpi'atna ahan di nangipatnaa' an mangamung i da'yun namin ta ipapto' da'yu an umat hi pangipapto' di manu' hinadan impahna mu ningamut an aggeyu pinhod. ³⁸Ta hiya nan iwalong mon Apu Dios tun numboblayanyu. ³⁹Ot ibaga' tee i da'yu an tuwen adiya' mo tigon i da'yu ta ingganah tun pumbangngada' hi pidwana an pangalyanyu hi, Madayaw hituwen hinnag Apu Dios hi mumpatul.^s

Hay Nangibagaan Jesus Hi Apa"ihan Nan Templo

(Mark 13:1-2; Luke 21:5-6)

24 ¹Hidin alyon ta taynan da Jesus hidiyen Templo ya imme nadan itudtuduwana ot pun'ituddudan hiya nan amaphod nan Templo. ²Ya inalin Jesus i diday, O ma"aphod ot ipahdayun tigon hi ad uwani te ipa'innila' tee i da'yu an udum hi algo ya mapa'ih an amin ta ma'id ha ta'on hi ohah nadan batun ni'usal hi adi mapukal.

Hay Punligatan Di Tatagu

(Mark 13:3-13; Luke 21:7-19)

³Indani ya imme da Jesus hinan nabillid an nungngadan hi Olibo. Ya imme nadan itudtuduwanah awadana ta ab'abbuhda ot mahmahandan alyonday, On anuud di apa"ihan nan Templo? Ya nganney pangimatunan hi apogpogan tun luta ya hay em pumbangngadan?

⁴Ya alyon Jesus di, Halipodpodonyu ta adi ayu mabaliyan. ⁵Te lo'tat ya dakolday umalin mangalih dida nan Kristu mu layahda te pinhoddan baliyan di dakol an tatagu. ⁶Ot ta'on on wadaday donglonyuh munggugubat hitudan nun'ihaggon onu hinadan nun'idawwin boble ya adi ayu tumakut te mahapul an ma'at dadiye mu bokon ni' hidiyey apogpogan tun luta. ⁷Te munggugubatday udum an boble. Ya waday alyog ya bitil hi dakol an boble. ⁸Ta datuwen ma'ma'at di hipun di punligatan di tatagu an umat hi dogoh di golang hi'on tuwen miyayyam.

⁹Ya hitun adatngan datuwen ma'ma'at ya mabalud ayu ta mapalpaligat ayu ya atbohadin mipapate ayu. Ya ahiwawan da'yuh atagutagu an gapuh pangun'unudanyun ha'on. ¹⁰Ta datuway lummuh pangidinongan di dakol hinan pangulugdan ha'on. Ya munhimpapa"ihda ya munhihiwwawanda. ¹¹Ya dakolday mangalih diday propeta an ta'on on agge immannung ta baliyanday dakol an tatagu. ¹²Ya dakolday kimmulug an mama'id di pamhoddah ibbadan tagu an gapu ta dimmakolday tatagun mangat hi adi maphod. ¹³Mu nan tagun

^s 23:39 Psalm 118:25

manginaynayun an mangidinol i ha'on ya hiyay mi'taguh munnananong. ¹⁴Ya hay maphod hi ma'at ya mipadngol hi abobboble nan a'at di pun'ap'apuwan Apu Dios ta donglon di atagu'tagu ya ahi mohpe mapogpog tun luta.

Hay Pangimatunan Hi Pumbangngadan Kristu

(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

¹⁵Alyon bon Jesus di, Hay oha bo ya wada han nunhiglan umipabungot i Apu Dios an eda iha"ad hinan Templo ta mibilang moh nalugit nan Templo. Te hiyay naey imbagan din propeta an hi Daniel. Ot da'yun mamaha ituwen imbagana ya mahapul an nomnomnomonyuy iyatana.^t ¹⁶Ta hitun a'atana ya hanada'en i Judea ya bumtikdah nadan billid. ¹⁷Ya wa'et mipaddih an um'umbun ayuh nan dola ya pamaag ya binumtik ayu an ma'id ha nomnomonyun hunggop an e mangalah nadan gina'uyu. ¹⁸Ya ta'on on hanadan himmiput hinan puntanoman ya wa'et tigondah diye ya pamaag damdama ya innayundan bumtik hinadan billid. ¹⁹Ta i diyen timpu ya mahmo' nadan binabain numpumbutyug ya nadan nun'agoggolongan. ²⁰Ot hanat idasadasalyu ta wan adi mipaddih hinan lowang onu nan Habadun tungo hidiyen ahiyu bumtikan. ²¹Te hituwen ligat ya nunhigla ahan an ma'id ha nipadpaddungana hinadan nunligatan di taguh tun luta an nihipun hidin nalmuwan tun luta. Te maminghan di a'atan diyen nunhiglan punligatan. ²²Ot onha adi paho'dodon Apu Dios hidiyen punligatan ot ma'id ha ohah taguh mabati. Mu gapuh nan ongal an homo'nah nadan pinto'nan tataguna ya paho'dodonah diyen nunhiglan punligatan.

²³Ya ahi wadaday mangali i da'yu hi wahtun boble ta'u nan Kristu onu dehdihi nan Kristu mu hanat adiyu aya patiyon. ²⁴Te dakolday umalin mangalih dida nan Kristu onu propeta. Ya abalinandan mangat hi milagro ya nadan nakaskasda'aw ta way atondan mamalbalih tatagu an ta'on on nadan pinto' Apu Dios hi tataguna. ²⁵Ot hanat nomnomnomonyu datuwen pinadana' i da'yu. ²⁶Ta ta'on hi waday mangalin da'yu hi, Umman dehdihi Kristu hidih nan agge naboblayan ya adi ayu umehdi. Onu alyonda'e boy, Tigonyun tehtun boble mu agge ni' numpa'innila ya adiyu aya kulugon. ²⁷Te ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya hitun e' pumbangngadan ya punhintiggan di atagutagu te umat hinan kilat an bumonyag an mhipun hi nangappit hi tuluwan di algo ta ingganah nan alimuhana. ²⁸Ya wada boy in'alig Jesus an imbagana i dida an alyonay, Hinan awadan di nate an ma"agub ya hiyay tumapang hinadan gayang an mangan hi nate.

Hay Ma'at Ya Ahi Mumbangngad Nan Nitulang Hitun Tatagu

(Mark 13:24-37; Luke 21:25-33; 17:26-30,34-36)

²⁹Alyon bon Jesus di, Hitun agibbuan diyen punligatan ya humilong nan algo ya nan bulan. Ya mun'a'agah nadan bittuwon ya

^t 24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11

umalinhawangdan namin nadan wah ad lagud ta ma'id ha potona.^u ³⁰ Ya wa'et ma'at datuwe ya matigo mohpeh ad lagud nan pangimatunanyuh nan umaliya' an Nitulang Hitun Tatagu. Ta an namin di tataguh abobbobleh tun luta ya nunhiglay takutda. Te tigona' i dida an midduma' hinan bugut ta ipatigo' nan ongal an abalina' ya anabaktu'. ³¹ Ya waday mipagangoh an tangguyub ya ahi' honagon nadan anghel'u ta eda hayupon nadan pinto'un tatagu' hi abobbobleh tun luta ta umalidah awada'.

³² Ot alyon bon Jesus di, Nan a'at nan kayiw an fig ya waday ituddunan da'yu te tigonyu'e ta manguyho' ya innilayun tuwen tumiyalgo. ³³ Ta atbohadin tigonyu'en ma'at nadan imbagabaga' ya hidiyey panginnilaanyu an agagga moy umaliya'. ³⁴ Ya pohdo' bon ipa'innila i da'yun tinanud hi ad uwani an waday udum i da'yu an adida ni' mate ta ingganah akhupanday a'atan datuwen namin. ³⁵ Mabalina an mapogpog hi ad lagud ya tun luta mu hanan hapit'u ya munnananong ta ingganah mipa'annung.

³⁶ Ya alyon bon Jesus di, Mu ma'id ha nanginnila hi'on anuud di ahi' bo umaliyan te ammunah Aman nanginnila. Ta'on on ha'on an imbabalena ya hanadan anghel hi ad abunyan ya aggemi innila. ³⁷ Mu hitun pumbanggada' an Nitulang Hitun Tatagu ya umat hidin na'at hidin atagun Noah ³⁸ an hidin agge ni' nalbong tun luta ya pinalpaliwan nadan tatagun namaaggon nangnangnganda on immanin'innumda. Ya nahnahhiwday linala'i ya binabaih nan eda alahinan ta ingganah nadatngan nan algon hunggopan da Noah hinan papol. ³⁹ Ta aggeda nundadaan nadan tatagu ta hiya nan nun'a'altngandan namin.

Ot athina damdama boy ma'at hitun pumbanggada' an Nitulang Hitun Tatagu ⁴⁰ an ta'on on alinah duwada nan linala'in muntamuh nan puntanoman ya pamaag ya nama'id nan oha. ⁴¹ Ya atbohadin nadan binabain mun'ahhud an mumbayu an pamaag ya nama'id nan oha. ⁴² Ot hiya nan mahapul an nanongnan halipatanyu te aggeyu innila nan algo ya olas hi pumbanggada'. ⁴³ Ya pa'annomnomonyun onha innilan nan ud baley umaliyan nan mangako ot umannung an adi malmallo' ta adida hogpon di balena. ⁴⁴ Ta hiya nan mahapul an nanongnan nundadaan ayu te ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya namaag ya nahanawwanga' hi kumpulnan olas.

Nan Na'na'unnud Ya Nan Adi Dumngol An Tagala
(*Luke 12:41-48*)

⁴⁵ Ya intudtudun bon Jesus an alyonay, Nan na'na'unnud ya nanomnoman an tagala ya hiyay pot'on nan ap'apunah mangipapto' hinadan ibbanan tagala. ⁴⁶ Ya onha hidiyen tagala ya inaynayunan tumamutamu ta

---

^u 24:29 Isaiah 13:10; 34:4

mumbangngad hidiyen ap'apuna ya akhupanan at'attona nan tamun niyukod i hiya ot mipa'amlong. ⁴⁷Ibaga' i da'yu an ma'id ha bahhonan hiyay pumpapto'onah nadan kinadangyana. ⁴⁸Mu onha hidiyen tagala ya alyonay, Alina man nin ya mabayag di pumbangngadan nan ap'apumi. Ta hanadan pinpinhodnay in'innatna ta nunhiglay nangatnah nadan ibbanan tagala. ⁴⁹Ta pamaaggon nangnangngan on e ni'yin'innum. ⁵⁰Ya palpaliwana ya numbangngad hidiyen ap'apuna ya inakhupannah diyen at'atona. ⁵¹Ot ma'id ha bahhonan dusaona ta ena iddum hinadan agge kimmulug an ahilalayah an wahdih awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

Nadan Himpulun Binabai

25 ¹Alyon bon Jesus di, Hay a'at di e idduman hinan pun'ap'apuwan Apu Dios hitun pumbangngada' ya mi'alig hinan himpulun (10) binabain agge nalahin an immaladah dilag ta pundilagdan e mannod hinan lala'in mungkasal. ²Nan liman dadiyen binabai ya nanomnomanda mu nan lima ya aggeda ³te ma'id ha ninomnomdah udmanda nan patitulyun nittuh nan pundilagda. ⁴Mu nadan liman nanomnoman ya wada tuwaliy inodnandah pangdumdah nan patitulyuda. ⁵Ta hidin hahaddondah diyen lala'in mungkasal on ma'ma'id ya lo'tat mo ya muntumtumogda ot inayundan malo'. ⁶Ta hidin tongan di labi ya wada han muntukuk an alyonay, Tuwe nan lala'i an mungkasal ot bumangon ayu ta eyu damuwon. ⁷Ya naba"unut dadiyen himpulun (10) binabai an way ohaon pun'iphodnay dilagna.

⁸Mu nadan lima ya napuhandah patitulyu ta hiya nan alyondah nadan ibbaday, Idattan da'mi bahan hinan patitulyuyu te teen tuwen madop tun dilagmi. ⁹Ya alyon nadan ibbaday, Adi mabalin te aay an ammunah ittumih tun pundilagmi ot udu'dulnay e ayu gumattang. ¹⁰Ot ume dadiyen agge nanomnoman ta eda gumattang hi patitulyu. Mu hidin immeda ya dimmatong mo nan lala'in mungkasal. Ta ammuna mo dadiyen liman binabain nundadaan hi ni'yeh nan balen pungkasan. Ta onda hinunggop an namin ot ikalobda nan panto. ¹¹Indani ya dimmatong nadan liman agge nanomnoman ot kumolokolabdan alyonday, Ibughulan da'mi bahan.

¹²Mu timbal nan lala'in mungkasal ya alyonay, Adi da'yu ibughulan te agge da'yu in'innila.

¹³Ta on indappuh Jesus hidiyen inuhuhna ot inayunan alyon di, Athinay a'at di tataguh umaliya' hi pidwana ta hiya nan mahapul an nanongnan mundadaan ayu te aggeyu innilay algo onu olas hi pumbangngada'.

Nadan Tagala An Niyukodan Di Pihhu

(Luke 19:11-27)

¹⁴Imbagan bon Jesus di ohan ni'alig an alyonay, Hitun pumbangngada' ya umat i han lala'i an hidin ninomnomnan mumbaat ya impa'ayagna

nadan baalna ot iyukodna ni' i dida nan kinadangyana. ¹⁵Ta hay midat hi hinohhan dida ya nan miyunnudan hinan abalinanda an ipapto'. Ta nan ohan baal ya indatnay limay libun (5,000) pihhu. Ya nan mi'adwa ya duway libu (2,000) ya na'en mi'atlun baal ya ammuna han hinlibun (1,000) indatna te hidiye han abalinanan ipapto'. Ta inatnahdi ot mumbaata.

¹⁶Ta nan baal an nidattan hi limay libun (5,000) pihhu ya hinumlun e nungkumilhu. Ta lo'tat ya nunhimpuluy libuh (10,000) diyen limay libun (5,000) nidat i hiya. ¹⁷Ya atbohdi nan mi'adwan baal an nidattan hi duway libun (2,000) pihhu. Te nan duway libun (2,000) nidat i hiya ya numbalin hi opat di libu (4,000). ¹⁸Mu nan mi'atlun baal an nidattan hi hinlibun (1,000) pihhu ya namaag bo pibo ot ena ika'ut ta nipa'e nan nidat i hiya.

¹⁹Ta hidin nala'uy atnay tawon ya numbanggad nan ap'apun dadiyen baal ot ayagana dida ta innilaonay inatdah nan pihhuna. ²⁰Ta on imme nan baal an nidattan di limay libun (5,000) pihhu ot alyona i diyen ap'apu di, Apu, nan indatmun limay libu (5,000) i ha'on ya e' ingkumilhu ta nadduman hi limay libu (5,000) ta teen numbalin hi himpuluy libun (10,000) namin.

²¹Ya alyon nan ap'apunan hiyay, Nipto' hinaen inatmuh nan kittang an pihhun niyukod i he'a. Ot ad uwani ya madinola' an mangdum hinan inyukod'un he'a ta dumakdakkol. Ya atbohdi midum'an mi'yam'amlong i ha'on hinan awada'.

²²Ya imme bo nan baal an nidatan di duway libun (2,000) pihhu ot alyonay, Apu, nan indatmun duway libun (2,000) ha'on ya numbalin hi opat di libu (4,000).

²³Ya alyon nan ap'apudan hiyay, Maphod hinaen inatmuh nan kittang an pihhun inyukod'un he'a. Ot ad uwani ya madinola' an mangdum ta dumakdakkol. Ya atbohdi midum'an mi'yam'amlong i ha'on hinan awada'. ²⁴Mu hidin imme nan baal an nidatan di hinlibun (1,000) pihhu ot alyonay, Apu, agge' e ingkumilhu tun pihhun indatmun ha'on te innila' an he'a ya ma'abbungot'an tagu. Te ta'on on nan aggem intanom on ni'yalam di bungada. ²⁵Ya gapu ta tumakuta' hi ena a'umahan ya namaaggot e' ika'ut. Ot tee tun pihhum an nunnanong.

²⁶Ya inalin nan ap'apudan hiyay, Nat'on mahan di punnomnommu ya ma'ahigga'an baal. On tuwali innilam an ta'on on nadan agge' intanom on pi'yala' di bungana ²⁷ya tanganu onmu agge e imbangko ta wan ad uwanin numbanggada' ya wa man ni'mo ha niddum i ha kittang? ²⁸Ta alyon mon nan ap'apudah nan udum an baal di, Alanyuot nan pihhun hiya ya indatyuh nan nangdata' hinan limay libu (5,000) ot pumbalinonah himpuluy libu (10,000). ²⁹Te nan tagun usalona nan niyukod i hiya ya ma'ud'udman. Mu nan tagun adina usalon nan kittang an niyukod i hiya ya lo'tat ya mama'id i hiya. ³⁰Ta hiya nan hinaen adi maphod di pangatnan baal ya alanyuot ya bingkahyuh nan munhihillong an awadan di ahikokoga ya ahingangaliyot.

Hay Punhumalyaan Jesus Hinadan Tataguh Tun Pumbanggadana

³¹Inalin Jesus di, Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya hitun pumbanggada' an pi'yaliyan an namin nadan anghel'uh ad abunyan ya mipatigoy anabaktu' te ha'on moy mumpatul. ³²Ya an namin di taguh tun luta ya ma'amungda ta wan godwao' dida an umat hi aton nan mumpastol an piliyonan namin nadan kalnero ya hiniwwena nadan gulding. ³³Ta nadan tatagun Apu Dios ya mipaddungdah kalnero an diday amungo' hi way winawwan'u ya nadan agge niddum hinan tatagun Apu Dios ya mipaddungdah nadan gulding an ipe' didah iniggid'u. ³⁴Ya ha'on an Patul ya alyo' hinadan tataguh way winawwan'uy, Da'yun impaphod Ama ya da'yuy middum hinan pun'ap'apuwana an indadaana tuwali an nihipun hi nunlumuwanah tun luta. ³⁵Te hidin na'agangana' ya pinangana' i da'yu. Ya hidin na'uwoha' ya impa'inumana' i da'yu. Ya hidin himmawwanga' hi bobleyu ya inayagana' hi baleyu. ³⁶Ya hidin ma'id ha lubung'u ya linubungana'. Ya hidin nundogoha' ya impapto'a' i da'yu. Ya hidin nibaluda' ya immali ayun nanigon ha'on.

³⁷Ya dadiyen tatagun Apu Dios ya alyonday, Apu Jesus, anuud di na'agangam hi namangananmin he'a'? Ya hay na'uwoham hi nangipa'inumanmin he'a'? ³⁸Ya anuud di himmawwangam hi boblemi ot ayagan da'a? Ya anuud di ama'id ha lubungmu ot lubungan da'a i da'mi? ³⁹Ya undan anuud boy nundogoham ot ipapto' da'a ya ha nibaludam ot umali amin nanigon he'a'?

⁴⁰Ya ha'on an Patul ya alyo' di, Atonyu'e danaeh nadan tatagu' an ta'on onda na'adda'ul ya paddungnay ha'on di nangatanyu.

⁴¹Ya ahi' mohpe bo alyon hinadan tataguh way iniggid'uy, Da'yun dusaon Apu Dios ya umaan ayuhtu. Ta ume ayuh nan awadan nan apuy an adi madmaddop an nidadaan tuwalih umayan Satanas ya nadan ibbanan didimunya. ⁴²Te hidin na'agangana' ya aggeya' pinangan i da'yu ya hidin na'uwoha' ya aggeya' impa'inuman i da'yu. ⁴³Ya hidin himmawwanga' hi bobleyu ya aggeya' inayagan hi baleyu. Ya hidin ma'id ha lubung'u ya aggeya' indattan hi ilubung'u. Ya hidin nundogoha' ya aggeya' impapto'. Ya hidin nibaluda' ya ma'id ha immalin da'yun nanigo i ha'on.

⁴⁴Ya timbalan alyonday, Apu Jesus, anuud di na'agangam onu na'uwoham onu himmawwangam hi boblemi onu nundogoham onu ha nibaludam ya agge da'a impapto' i da'mi?

⁴⁵Ya alyo' di, Immannung hinaen inali' i da'yu te nan aggeyu namoddangan hinadan ma'ahhapulnay boddangyu ya ha'on di nangatanyu.

⁴⁶Ya innayun Jesus an alyon di, Ta dida moy madusah munnananong. Ya nadan tatagun Apu Dios ya diday mi'taguh munnananong.

Hay Atondan Muntiliw I Jesus

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

26 ¹Hidin inggibbuh Jesus an namin dadiyen intanudduna ot alyonah nadan itudtuduwanay, ²Duwa moy algoh mala"u ya

matatngan nan punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammad ta'uh ate hi ad Egypt. Ya i diyey puntiliwandan ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ta ipata'a' hinan krus.

³Hidin inalin Jesus hidiye ya nitungpu bon hidiyey na'amungan nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan tatagu hinan niha'adan nan nabaktun padi an hi Kayapas ⁴ta hahapitonday atondan e muntiliw i Jesus ta wan adi innilaon nadan tatagu ya impapateda. ⁵Ta hay hinahapitda ya alyonday, Adi ta'u ipaddih hinan mangilin an algo di puntiliwan ta'u i hiya te alinah innilaon nadan tatagu ya bumungotda ya mi'pateda.

Hay Nangihitaan Nan Babaih Lana Hi Ulun Jesus

(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶Da Jesus ya immedah ad Betani hi balen nan na'gullidan ni' an hi Simon. ⁷Ya wada han babain immeh awadan Jesus an inodnana han ma'akillat an butilya an nittuwan nan na'angnginan lana an mapmaphod di hunghungna. On imme ot ihitnah ulun Jesus hidin mangmangnganda. ⁸Mu hidin tinigon nadan itudtuduwan Jesus nan inat diyen babai ya himmihiwodan alyonday, Ayayyuka! ⁹Onha mannot ha migatang hinae ot mabalin an ongal an pihhu ta mihmo' hinadan nun'awotwot.

¹⁰Mu innilan Jesus nan gapunah nangalyandan diye ta inalinan diday, Tanganu onyu aton hinay pangaliyun hiya? Undan aggeyu innila an maphod hituwen inatna? ¹¹Hanada'en nun'awotwot an pangdatanyuh iboddangyu ya nanongnan wadawada i da'yu. Mu ha'on ya adi athidi te hituwen e' id'idduman i da'yu ya adi minaynayun. ¹²Ya manu'eh inhiitnah tuwen lana an maphod di hunghungna ya ta idadaanay adol'uh e' ilubu'an. ¹³Ya ibaga' i da'yu an hinan e itudtuduwan nan iphodanyu an inat'u hi atagutaguh abobbobbe ya mi'bong'al hituwen inat tuwen babai ta panginomnomnomanu i hiya.

Hay Nunhahapitan Da Judas Hi Atondan Maniliw I Jesus

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴Hi Judas Iskariot an ohah nadan Apostoles ya immeh awadan nadan nabaktun padi ¹⁵ot alyonay, Nganney idatyun ha'on hi'on boddangan da'yu ta way atonyun maniliw i Jesus?

Ta hay hinahapitda ya tulumpuluy (30) pihhun silber ot idatdan hiya. ¹⁶Ta nihipun mo i diye ya bobota'onay ena pangipatiliwan i Jesus.

Hay E Nangidadaan Nadan Itudtuduwan Jesus Hi Pangananda

(Mark 14:12-16; Luke 22:7-13)

¹⁷Hidin nadatngan nan namangulun algon nan ngilin di pangananmin Judyu hinan tinapay an agge nadduman hi yist ot ume nadan itudtuduwan Jesus hi awadana ot alyonday, On idanay emi

pangidadaan hinan e ta'u anon an punnomnomnoman ta'uh nihwangan handidan a'ammod ta'uh ate hi ad Egypt?

¹⁸Ya inalinan diday, Ume ayuh nan boble ot damuwonyu han lala'i ta alyonyun hiyay, Pohdon nan Ap'apu ta'un hay baleyuy pangananmi an itudtuduwana hitun madatngan nan ngilin te adi madne ya waday ma'at i hiya.

¹⁹Ta imme nadan itudtuduwan Jesus an inunudda nan inalina ot inayundan idadaan nan makan.

Hay Nangibagaan Jesus Hinan Mangipatiliw I Hiya

(Mark 14:17-21; Luke 22:21-23; John 13:21-26)

²⁰Ta onda dimmatong da Jesus i diyen mun'ahdom ot mi'yubun hinadan Apostolesna ot manganda. ²¹Mu hidin mangmangnganda ya alyon Jesus di, Ibaga' i da'yu an hay ahi mangipatiliw i ha'on ya oha i da'yu. ²²Ya way ohah nadan itudtuduwana on minomnoman ta pummahmahandan hiya an alyonday, Apu Jesus, on ha'on di mangipatiliw i he'a?

²³Ya alyon Jesus di, Nan ohan da'yun mi'tamol i ha'on hi ad uwani hinan tinapaynah nan malukung ya hiyay mangipatiliw i ha'on. ²⁴Ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya nibaga mo tuwalin patayona'. Mu mahmo' nan mangipatiliw i ha'on ta udu'dulnaot eh'ay agge niyayyam.

²⁵Ya himmapit hi Judas an hiya nan mangipatiliw i Jesus ya alyonay, Apu Jesus on ha'on nan alyom?

Ya alyon Jesus di, Maphod ta he'a ot ibagam.

Hay Nanganan Da Jesus Hinan Tinapay Ya Nanginumandah Nan Bayah

(Mark 14:22-26; Luke 22:14-20; 1 Kulintu 11:23-25)

²⁶I diyen mangmangnganda ya inalan Jesus nan tinapay ot munhana i Apu Dios ot upi'upingona ot ipiyappongna nahan itudtuduwana ot alyonay, Anonyuh naen tinapay te hiyah naey adolu.

²⁷Ot alana bo nan basu an nattuwan hi bayah ot mundasal. Ot alyonay, Uminum ayun namin ²⁸te hiyah tuwey dala' an mangipa'innila an wada han balun imbagan Apu Dios hi atonah nadan tatagu. Mu ahi ma'at datuwe ya mahapul an mipapateya' ta way aton di bahul nadan dakol an tatagun mapakawan. ²⁹Ya ibaga' i da'yu an ad uwani mo ya ammunay pi'yinuma' i da'yu ta ingganah on madatngan nan pi'iddumanyuh nan pun'ap'apuwana Ama ya ahiya' mohpe mi'yinum bon da'yuh nan nat'on an bayah.

³⁰Ta on nabhugda ot mungkantadah pundayawdan Apu Dios ot ahida umeh nan nabillid an nungngadan hi Olibo.

Hay Nangipa'innilaan Jesus Hi Pangiha"utan Peter I Hiya

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹Inalin bon Jesus hinadan itudtuduwanay, Ad uwanin mahdom ya mahihi"an ta'u ta taynana' te hay impitudo' Apu Dios hidin nadne ya alyonay,

Ipapate' nan mumpastol ta hanada'en kalnerona ya mahihi"anda. ³²Ot alyon bon Jesus di, Ta athidin ipapateya' mu hitun amahuwa' ya mamanguluwa' an umeh ad Galilee ta ahi ayu mitnud hidi.

³³Ya alyon Peter di, Ta'on hi alinah taynan da'ah tudan ibba' mu ha'on'e ya adi mabalin hi taynan da'a.

³⁴Ya alyon Jesus di, Ibag'a i he'a an adi tumalanuh ad uwanin mahdom ya mumpitlun iha'uta' i he'a an alyom hi aggeya' innila.

³⁵Ya alyon bon Peter di, Adi mahan mabalin hi iha'ut da'a an ta'on on mi'yateya' i he'a. Ya an namin nadan itudtuduwan Jesus ya athidi damdamay inalida.

Hay E Nundasalan Jesus Hi Ad Getsemani

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶Ot inayun da Jesus hinadan itudtuduwana an umeh ad Getsemani. Ta onda dimmatong hidi ot alyonan diday, Umbun ayu ni' hitu ta eya' mundasal hidi dee.

³⁷Ya in'uyugnah Peter ya nan hinagin da na' Sebedi. Ta onda immehdi ya nunnaud an umukayungan hi Jesus te nan ma'at i hiya. ³⁸Ot alyonan diday, Nunhigla tayyan mahkit di punnomnom'u an aya' mate. Ot hanat umohngong ayu bahan ta mi'tukal ayun ha'on.

³⁹Ot e mibata"an hi Jesus ot mundu"un an inda"omnay angahnah nan luta ot mundasal an alyonay, Ama, hi'on mabalin ya adim bahan iyabulut hituwen nunhiglan e' holtapon. Mu bokon nan pohdo' di ma'at ta nan pohdom.

⁴⁰Indani ot ibangngadnah nan awadan nan tulun itudtuduwana ya tinigonan nalo'da ot alyonan Peter di, Undan ahan adi mabalin hi mi'tukal ayun ha'on i ha ohay olas ni'mo? ⁴¹Mahapul an itpolyun adi malo' ta mundasal ayu ta wan adi ayu mabaliyan. Innila' an pinhodyun mi'tukal mu ningamut neen hay inlo'yuy miploh.

⁴²Ot ipidwan Jesus an bimmata"an an e nundasal an alyonay, Ama, hi'on adi mabalin an aanom hituwen nunhiglan e' holtapon ta gahin on ma'at ya nangamung'a attog hinan pohdom.

⁴³Ot ibangngadna boh awadan nadan tulun itudtuduwana ya hiyah diyen nalo'da te adida ahan pa"itpol hi inlo'da. ⁴⁴Ot taynana mo dida ot e mundasal an pitluna moh diye an hiya bo damdamah diyey indasalna. ⁴⁵Ot ahina mohpe bo ibangngad hi awadan nadan tulun itudtuduwana ot alyonan diday, Ngalngalam ha inlo'yu yaden nadatngan moy puntiliwan nadan nun'abahulan an tatagu i ha'on an Nitulang Hitun Tatagu. ⁴⁶Bumangon ayu te tuweda tayya an impangulun nan nangitudduh tun awada'. Ma'ayu ta eta'u damuwon dida.

Hay Nuntiliwandan Jesus

(Mark 14:43-52; Luke 22:47-55; John 18:3-14,19-24)

⁴⁷Aggena impadappuh nan pun'ibagana ya himmawwangngot hi Judas an ohah nadan Apostoles an in'uyugnay dakol an tatagu an numpangdon

hi ispada ya pang'ul te diday hinnag nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu. ⁴⁸Ya imbagan tuwalin Judas hinadan in'uyugnan alyonay, Tigonyu ta nan tagun e' awalon ya hiyay tiliwonyu.

⁴⁹Ot hiyay inat Judas an immeh potto' Jesus ot alyonan hiyay, Immali ami, Apu Jesus.

Ot inayunan awalon. ⁵⁰Mu alyon Jesus di, Ibb'a, agam ta pa'ibagonyun aton nan nun'iyaliyuhtu. Ya nadhuda nadan nun'ibban Judas ot tiliwondah Jesus. ⁵¹Mu hinuknut di ohah nadan nun'ibban Jesus di ispadana ot palangonay ingan nan ohan himbut nan nabaktun padi. ⁵²Mu inalin Jesus i hiyay, Ihikot mu nan ispadam te innilam an nan pumate ya mipapate damdama. ⁵³Ya innilam an onha pinhod'u ot mabalin an namaag ya imbaga' i Ama ta pa'ibagonan honagon nadan linibun anghelna ta boddangana'. ⁵⁴Mu onha ato'hidi ot nganne mo boy aton din impitudo' Ama an mipa'annung? ⁵⁵Ya himmapit hi Jesus hinadan tatagu ot alyonay, Una'dan na'abahhulan ta gahin hi mun'i'ispada ayu ya numpangdon ayuh pang'ul an umalin muntiliw i ha'on? Tanganu on ad uwani ta ahiya' tiliwon an aggeya' tiniliw hidin timmanudduwa' hinan Templo an abigabigat on waa' hidi? ⁵⁶Mu ta'on ta ma'at datuwen namin i ha'on ta mipa'annung din impitudo' Apu Dios hinadan propetana.

Ta ona imbagah diye ot bumtikdan namin nadan itudtuduwana ta tinaynandah Jesus.

Hay Nunhumalyaan Nadan Ap'apun Di Judyu I Jesus
(*Mark 14:53-65; Luke 22:63-65; John 18:13-14*)

⁵⁷Ta onda tiniliw hi Jesus ot iyedah balen nan nabaktun padin hi Kayapas te hidiy na'amungan nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu. ⁵⁸Mu hi Peter ya niyunu'unud hinan nangiyayanda i Jesus mu nibata"an ta ingganaot midatong hinan lita"angan nan balen nan nabaktun padi ot e mi'ibun hinadan guwalya ta tigonay atonda i Jesus.

⁵⁹Ya nadan nabaktun padi ya an namin nadan ap'apun di Judyu ya inhamaddan nummahmah hinadan tatagu hi mabalin an ipabahuldan Jesus an ta'on on agge immannung mu ta waha pangigadulandan mangipapaten hiya. ⁶⁰Mu ma"i'd ha ta'on hi oha hi pangigadulandan pamatayan i hiya an ta'on on dakolday tatagun immalin dakol di ipabahuldan hiyah agge immannung. Mu lo'tat ya wadaday duwan immali ⁶¹an alyonday, Hay inalin tuwen tagu ya abalinana anun pa"ihon nan Templo. Ya mala"uh anuy tuluy algo ya iphodna.

⁶²Ya natanna'dog nan nabaktun padi ot alyonan Jesus di, Tanganunmu adi tobalon nadan ibagadan he"a? On immannung dadiyen imbagada? ⁶³Mu namaag Jesus di dindinong. Ta alyon mon nan nabaktun padi i hiyay, Isapatam hinan wadawadan Dios ta ibagam hi'on immannung an he"a nan Kristu an Imbabalen Apu Dios.

⁶⁴Ot alyon mohpen Jesus di, Nipto' hinaen inalim te immannung an ha'on nan Kristu. Ot ibaga' i da'yu an ha'on an Nitulang Hitun Tatagu ya adi madne ya tigonyu an ha'on di ongal di abalinana te umbuna' hi way winawwan Apu Dios. Ya ahiya' bo tigon hitun pumbangngada' an midduma' hinadan bugut.

⁶⁵Ta on dingngol nan nabaktun padih diye ya punhethetnay lubungna an gapuh bungotna te hay nangalyan Jesus di hiya nan Kristu. Ot alyonah nadan tatagu di, Teen nunhindodongolan ta'u nan inalina ot undan nganne boy ohah hapulon ta'u an hiya nee ot ibaganay bahulna? Ya dingngol ta'u mahan nan layah an imbaganana te alyonay hiya nan imbabalen Apu Dios. ⁶⁶Ot nganney pohdonyuh ma'at?

Ya inalin nadan tatagu di, Immannung neen numbahul ot ipapateyuot.

⁶⁷Ot puntukpaanday angahna ya nunhuntukda on nuntipak di udum ⁶⁸on inaliday, Immannung'en he'a nan Kristu ya ngadanom ya tuwali nan nanuntuk i he'a.

Hay Nangiha"utan Peter I Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18,25-27)

⁶⁹I diye ya um'umbun hi Peter hinan way lita"angan. Ya imme han ohah nadan binabain tagalahdi ot alyonan hiyay, Ot ten he'ay ohah nadan mitmitnud i Jesus an i Galilee.

⁷⁰Mu inha"ut Peter yaden dakol nadan tatagun dehdi ta dingngoldah nangalyanay, Towan agge' man innilah naen tagun al'alyom. ⁷¹Ot inayun Peter an ume hinan way hawangon hidih nan lita"angan ya wahdi boy oha an babain tagala. Ta ona tinigoh Peter ot alyonah nadan tatagun wahdi di, Ot ten hituwey ohah nadan ibban Jesus an i Nasaret.

⁷²Mu inha"ut bon Peter an alyonay, Ay agge' man innilah naen tagu. ⁷³Mu indani ya immedah awadana nadan wahdin munta'ta'dog an tatagu ot alyonday, Immannung paman an he'ay ohah nadan nun'ibba'ibban Jesus te hay hapitmu.

⁷⁴Muden iha"utna bon alyonay, Isapata' an ta'on ona' dusaon i Apu Dios hi'ona' munlayah te agge' atdog innilah naen tagu. Ta on hiyah indappuhna ya timmalanu han kawitan. ⁷⁵Ya ninomnom Peter din inalin Jesus i hiyan alyonay, Adi tumalanu ya mumpitluy pangiha"utam i ha'on. Ta nakak hidih Peter an nunhiglay luwana hi hakit di nomnomnah nan inatna.

Hay Nangiyayandan Jesus I Pilatu

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

27 ¹Hidin nabiggat an mun'awiwi"it ya na'amung bo nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ta hahapitunday atondan mangipapate i Jesus. ²Ta pinawwiddah Jesus ot iyedah nan gobelnador an hi Pilatu ta humalyaona.

Hay Natayan Judas
(*Nan Na'na'at 1:18-19*)

³Hi Judas an hiya nan nangipatiliw i Jesus ya hidin na'innilaanan mahumalyah Jesus ta mipapate ya ma'tuttuyuh nan inatna. Ot ena ibangngad nan tulumpulun (30) silber an pihhu hinadan ap'apun di padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ⁴an alyonay, Numbahula' tayya te impatiliw'u han tagun ma'id peman ha bahulna.

Ya inaliday, Ot he'a man tuwali.

⁵Ot ibkahna nan pihhuh nan dotal di Templo ot e'ot mumbitkol.

⁶Ya nadan nabaktun padi ya inaladah diyen pihhu ot alyonday, Adi mabalin hi middum hituwen pihhu hinan pihhun na'amung hinan Templo te hituwe ya inyaten di ohan tagu.

⁷Ta hinahapitda mon hay pangiyatanda i diyen pihhu ya punggatangda i han lutan nan mun'apyah banga ta hidiy pangilubu'andah nadan naten nalpuh udum hi boble. ⁸Ta hay nungngadanda i diyen luta ta ingganah ad uwani ya Lutan Nadalaan. ⁹Ta hidiyen na'at di nipa'annungan din impitudo' Apu Dios hidin propeta an hi Jeremiah an alyonay, Inaladay tulumpuluy (30) pihhun silber an hidiyey hinahapit nadan Judyu hi mibayad hi pamatayandan hiya. ¹⁰Ot hidiyey pangattangda i han lutan han mun'apyah banga. Hiyah naey impa'innilan Apu Dios i ha'on hi ma'at.

Hay Nanumalyaan Pilatu I Jesus
(*Mark 15:2-15; Luke 23:3-5,13-25; John 18:33-19:16*)

¹¹Hi Jesus ya timma'dog hi hinangngab nan gobelnador an hi Pilatu ot alyon nan gobelnador i hiya di, Aa, on he'a nan Patul di Judyu?

Ya alyon Jesus di, Immannung hinaen inalim.

¹²Mu nada'en ipabahul nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu i hiya ya aggena timbal. ¹³Ta alyon mon Pilatu di, Undan aggem dingngol nan ipabahuldan he'a? ¹⁴Mu ma'id ha oha hinadan ipabahuldan hiya hi timbalna ta masda'aw nan gobelnador.

¹⁵Hay uggan aton nan gobelnador hi atawotawon ya nadatngan'e nan punnomnomnomanmin Judyu hi nihwangan handidan a'ammodmih ateh ad Egypt on ilubusnay ohah nadan nibalud an miyunnudan hinan pohdon nadan tatagu. ¹⁶Ya wada han hi Barabas an nibalud te nunhiglay ngohenan tagu. ¹⁷Ta hidin na'amung nadan tatagu ot alyon Pilatu i diday, Nganney pohdonyuh ilubus'u? Hi Barabas onu hi Jesus an ma'alih Kristu? ¹⁸Manu'eh inat hidin Pilatu ya innilanan hay nangipatiliwandan Jesus ya gapuh amohda. ¹⁹Ya ha boy oha ya hidin wahdih Pilatu hinan punhumalyaana ya e impibagan ahawanan alyonay, Adi'a mi'miyat hinan

aton nadan tatagu i naen tagun ma'id ha bahulna. Te ad uwani tayya ya minomnomana' hinan ininop'un a'at naen tagu.

²⁰Mu nadan nabaktun padi ya nadan mangapangpanguluh nadan Judyu ya inhaphapitanda nadan tatagu ta ibagadan Pilatu ta hi Barabas di ilubusna ya hi Jesus di mipapate. ²¹Mu imbagan bon damdaman nan gobelnador i didan alyonay, Nganney pohdonyuh ilubus'u i datuwen duwa?

Ya alyonday, Hi Barabas.

²²Ya inalin bon Pilatu di, At'ehna ya nganne moy pinhodyuh ato' i Jesus an ma'alih Kristu?

Ya initkukdan alyonday, Ipipata'muh nan krus!

²³Mu alyon bon Pilatu di, Undan wa eh'a ha inatnah adi maphod?

Ya inyal'aladaot an ahitutukuk an alyonday, Ipipata'muh nan krus!

²⁴Ta hi Pilatu ya innilanan ma'id mo ha atonan mangipadinong hinadan tatagu te ondaot mamammaman muntukuk. Ot mumpa'ala moh liting ot ulahanay ta'lenah hinangngab nadan tatagu ot alyonay, Ulah'a teey ta'le' ta ipatigo an aggeya' ni'innomnom ituwen pamatayanyun hiya. Ot ukod ayu atog hi atonyu.

²⁵Ya an namin nadan tatagun dehdi ya nundidihhanondan inaliy, O ta'omman ya da'mi ya nadan tanudanmiy dusaon Apu Dios hi e atayan naen tagu.

²⁶Ot ilubus mon Pilatu hi Barabas ta hi Jesus di impahuplitna. Ta onda hinanuplit ot ahina iyukod hinadan tindalu ta diday e mangipata' hinan krus.

Hay Nunlanaylayahhan Nadan Tindalu I Jesus

(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

²⁷Ya nitnud nadan tindalun nan gobelnador i Jesus hinan way lita"angan nan balen nan gobelnador ot ma'amungdahdin namin hinadan ibbadan tindalu. ²⁸Ot aanonda nan lubungna ot punlubungonda i han mumbolah' an ay lubung di patul. ²⁹Ot tuligonggongonda han inapiddan pagat ot ipipongotdan hiya. Ot ipapohpohda han naptung an hidiye nan paddungna nan odnan di patul hi winawwana. On nundu"undah hinangngabna on inlaylayahhanda an alyonday, Madayaw paman tun patul di Judyu. ³⁰Ta atondahdi on innayundan nuntokpaan. Ya inalada bo nan naptung an impadondan hiya on nun'ihuplitdah uluna. ³¹Ta onda ina'inathidi ot ahida aanon hidiyen impilubungdan hiya ot ihukkatda nan lubungna tuwali. Ot iyedah nan eda pangipata'an i hiya hinan krus.

Hay Nipata'an Jesus Hinan Krus

(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

³²Hidin wadadah nan awon ya dinamudah Simon an i Sayrin ot ipapilitdan ipapohon i hiya nan krus an ipata'an Jesus. ³³Ta lo'tat ya dimmatongdah ad

---

v 27:28 Nan mumbolah ya hidiye nan red hi English.

Golgota an hay ibalanan nan hapit an Golgota ya Ba'ag Di Ulu.^w ³⁴Ot iyeda i Jesus han bayah an nadduman hi mumpait ot alyonday inumona mu ona tinamtaman ya aggena pinhod ot adina mo inumon. ³⁵Ta impata'dah Jesus hinan krus ot ibunutday mangalah nan lubungna.^x ³⁶Ot um'umbundahdi ta iyadugda. ³⁷Ya hinan baktun di uluna ya impata'dahdi nan tabla an nangitudo'andah nan impabahuldand hiya. Ta hay nitudo' hidi ya, Hiyah tuweh Jesus an Patul di Judyu. ³⁸Ya wadada han duwan tatagun bimmahul an impipata'da an numbinahhelonda i Jesus. ³⁹Ya hanada'en mala'uh hinan nipata'an da Jesus ya munwigwigiwigda on dinildilahda ⁴⁰an alyonday, Daan bohna nan alyom hi pa'ihom nan Templo ya mala'uh di tuluy algo ya iniphodmu. Agam mohpe ta ihwangmuy adolmu ta umaan'a i naen krus hi'on immannung an he'a nan Imbabalen Apu Dios. ⁴¹Ya ta'on on nadan nabaktun padi ya nadan muntudtuduh uldinmin Judyu ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ya ilanaylayahhanda an alyonday, ⁴²Tanganu nin mohpeh ona adi taguwon di adolna yaden nada'en udum ya tinaguna? Onha nin mala'ah hi ad uwani hinan nipata'ana ot mabalin an patiyon ta'un hiya nan patul di Israel. ⁴³Ya alyona boy hi Apu Dios di pundinolana te hiya anu nan Imbabalen Apu Dios. Ot tigon ta'undih on boddangan Apu Dios hiyah ad uwani. ⁴⁴Ya ta'on on nadan numbahul an ni'pata' i hiya on ni'yatdan mundildilah i Jesus.

Hay Natayan Jesus

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵Hidin tongan di algo ya himmilong an namin tun luta hi tuluy olas. ⁴⁶Ta hidin alas tres ya tinumkuk hi Jesus an alyonay, Eloy, Eloy, lama sabachthani?

Hay ibalanan nan inalina ya, Apu Dios, tanganuna' ingnganuy i he'a? ⁴⁷Ya hanada'en tatagun tumtumma'dog hinan bata'ana ya dingngolda nan inalina ta alyonday, Umman nin hi Elijah nan pun'ayagana. ⁴⁸Ot umey oha i dida ot mangala i han ay kapoh ot itamolnah nan limmanun bayah ot ituddiwna i han bilau ot ena ipatitip i Jesus. ⁴⁹Mu nadan udum ya alyonday, Indanin di anu ta tigon ta'u hi'on umali nan inayaganan hi Elijah an mamoddang i hiya.

⁵⁰Ya impidwan Jesus an tinumkuk ot inayunan ma'unguh. ⁵¹Ya i diyen natayan Jesus ya hana'en abilloq an nikultinah nan Templo ya nidihhan an nahethet ta nunduwa an nihipun hi uhhuna ot dumayyu. Ya atbohndin immalyog ta nun'atotommang nadan doplah. ⁵²Ya dakol di lubu' an nun'abubukatan ta nun'amahuwanday dakol an tatagun Apu Dios. ⁵³Ya mumpangalah'undah nadan lubu'da ta hidin namahuwan moh Jesus ot umedah ad Jerusalem ta dakolday tatagun nanigon dida.

---

^w 27:33 Ma'id ha mapto' ya hidiyey punggadanda i diyen boble te hay tigona ya ay naba'ag an ulu.   ^x 27:35 Psalm 22:18

⁵⁴Ya hanada'en opisyal di tindalu ya nadan nun'ibbanan tindalu an nangiyadug i Jesus ya tinigodan namin nadan na'na'at an umat hinan immalyogana. Ta nangintatakutdan alyonday, Immannung an hiyah tuwe nan Imbabalen Apu Dios. ⁵⁵Ya dakolda boy binabain wahnana bata'ana an dida nadan nitnunitnud an binanoddangandah Jesus hi nalpuwanah ad Galilee. ⁵⁶Hay udum i dida ya hi Mary Magdalene ya hi Mary an hi inan da James i Joses ya hi inan da James i John an da na' Sebedi.

Hay Nilubu'an Jesus

(*Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42*)

⁵⁷Hidin mun'ahdom ya wada han lala'in i Arimatea an hi Joseph. Hiya ya kadangyan mu kimmulug i Jesus. ⁵⁸Ta imme i Pilatu ot ibagana hi'on mabalin an ena alan nan adol Jesus. Ya inyabulut Pilatu ⁵⁹ot ena mo la'ahon hinan nipata'ana ot libbutanah balu an linen. ⁶⁰Ot ena ilubu' hinan impa'apyanan lubu'an hidih nan way doplah ot tungabona i han ongal an batu ot ahi umanamut.

⁶¹Ya hi Mary Magdalene ya nan oha bon hi Mary ya wahdidan um'umbun hinan potto' nan lubu'an.

Hay Nangiyadugandah Nan Lubu'an Jesus

⁶²Hidin nabiggat an Habadu ya na'amung nadan nabaktun padi ya nadan Paliseu hi awadan Pilatu ⁶³ot alyonda i hiyay, Apu Gobelndador, ninomnommi ta'wa din inalin nan munlayah an hi Jesus hidin aggena natayan an alyonay mate'e anu ya mala"uh di tuluy algo ya tumagu. ⁶⁴Ot hiya nan pohdonmin ipiyadugmu nan lubu'ana hi tuluy algo te alinah e akawon nadan itudtuduwana nan adolna ya ahida bo alyon hi timmagu. Ot atonda'ehti ya iyal'allana mahan di pangulugdan hiya mu hidin ataguna. ⁶⁵Ot alyon Pilatu i diday, Awitonyu dohah tudan tindalu ya imme ayu ta ihamadyun guwalyaan. ⁶⁶Ta onda imme ot litaonda nan tungab nan lubu'an ta nihamad an adi mabalin hi mapa"ih. Ot ipaguwalyadah nadan tindalu.

Hay Namahuwan Jesus

(*Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10*)

28 ¹Hidin nala"uh nan Habadun tungo' an hiyah mun'awiwi"it i diyen namangulun algo i diyen duminggu ya immeh Mary Magdalene ya nan oha bon hi Mary hinan way nilubu'an Jesus ta eda tigon. ²Ya alinah on nanginga'alyog i han nunhiglan umipatakut te nan anghel Apu

---

v **28:1** Nan Habadun tungo ya hidiye nan mi'apituh algo an mihipun hinan mun'ahdom hinan Alimana ta ingganah nan mun'ahdom bo i diyen Habadu mu nadan kimmulug hi ad uwani ya nan Duminggu di hiyay tungawonda an gapu ta hidiye nan algo an namahuwan Kristu.

Dios an nalpuh ad abunyan ya ena dinlig nan ongal an batun nitungab hinan lubu' ot umbunana. ³Ya hay tigon diyen anghel ya nunhiglan humili an ay kilat te nunlubung i han ma'pullaw. ⁴Ta nangintattakut nadan mungguwalya ta munggayayonggongda ot mun'atutukkadda ta ayda nate. ⁵Mu alyon nan anghel hinadan binabai di, Adi ayu tumakut te innila' an hi Jesus an nipata' ni' hinan krus di pohdonyun tigon. ⁶Mu ma'id mohtu te namahuwan te hidiyey inalina tuwali. Ot ma'ayu ta tigonyu nan nipalo'ana. ⁷Ya inawigingyun e mangipa'innilah nadan intudtuduwana an hi Jesus ya namahuwan ot mamangulun umeh ad Galilee ta hidiy panigandan hiya. Ot nangamung ayu ot teen imbaga' i da'yu.

⁸Ta timmakut dadiyen binabai mu nunhigla damdamay amlongda ta muntinnagtagdan e mangipa'innilah nadan intudtuduwan Jesus. ⁹Mu hidin mangeda ya dinamudaot hi Jesus ot alyonan diday, Ya ne on da'yu.

Ya na'ibagadan e nundu'un ot idondah hukina ot dayawonda. ¹⁰Ya alyon Jesus di, Adi ayu masda'aw ya ekayuot ta eyu ibagah nadan i'iba' an itudtuduwa' ta umedah ad Galilee ta hidiy panigandan ha'on.

Hay Nunlayahan Nadan Nungguwalyah Nan Nilubu'an Jesus

¹¹Hidin mangmangnge nadan binabai ya imme bo nadan udum an guwalyah nan bobleh ad Jerusalem ot eda ipa'innilah nadan nabaktun padi nan na'at. ¹²Ta na'amung nadan nabaktun padi ya nadan mangipangpanguluh nadan Judyu ot hahapitonday atonda. Ya hay nunhahapitanda ya bayadanda nadan tindaluh ongal hi pihhu ta munlayahda. ¹³Ta inayaganda nadan nungguwalyah nan lubu'an ot alyonday, Hay ibagayuh nadan tatagu ya alyonyuy, Nalo' ami ot umali nadan itudtuduwan Jesus ot ibtikda nan adolna. ¹⁴Ya wa'et donglon nan gobelnador ta waday ibaganan naen na'at ya ukod amin mi'hapit i hiya. Ot adi ayu minomnoman i nae. ¹⁵Ta inalan nadan tindalun nungguwalya hidiyen pihhu ot unudonda nan imbagan nadan ap'apuh atonda. Ta hiya nan ingganah ad uwani ya hidiyey patiyon nadan Judyu.

Hay E Pangipainilaan Hinan Hapit Apu Dios

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; Nan Na'na'at 1:6-8)

¹⁶Nadan himpulut ohan (11) intudtuduwan Jesus ya immedah nan nabillid hi ad Galilee te hidiy inal inalin Jesus hi pundadammuwanda. ¹⁷Ta hidin tinigodah Jesus ot dayawonda an ta'on on munduwaduway udum. ¹⁸Mu nihaggon hi Jesus i dida ot alyonay, Ha'on di niyukodan di an namin an ma'ma'at hitun luta ya ad abunyan. ¹⁹Ot ume ayuh abobbobleh tun luta ta eyu itudtuduwan an namin nadan tatagu ta way atondan umunud i ha'on ya binonyaganyu dida hi ngadan Ama ya ha'on an Imbabalena ya nan Espiritu. ²⁰Ya itudduyun didan namin nan intugun'un da'yuh atonyu ta hiyay atonda damdama. Ot wadawadaa' i da'yu hi inggana.